SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 37
8/2022
23. apríl 2022

Cena 0,80 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Meno slovenského premiéra Eduarda Hegera sa objavilo na titulných stranách a v hlavných vysielacích časoch mnohých svetových médií. Nielen slovenskú, ale aj svetovú verejnosť šokoval neplánovanou návštevou Kyjeva po boku predsedníčky Európskej komisie Ursuly von der Leyenovej. Prekvapenie bolo o to väčšie, že ukrajinskému prezidentovi Volodomirovi Zelenskému priniesol kľúče od obranného protivzdušného systému S-300, ktorý dosiaľ ako jediný slúžil na ochranu slovenského neba. Slovenská vláda a bezpečnostná rada toto rozhodnutie do poslednej chvíle pred verejnosťou zatajovali, aby jeho prevoz po železnici či cestách nebol vopred odhalený. Preto aj niektorí slovenskí politici pred oficiálnym zverejnením nehovorili v médiách pravdu, keď tvrdili, že systém S-300 ostane na Slovensku.

Je vskutku zaujímavé, že práve jeden z najchudobnejších štátov v Severoatlantickej aliancii sa rozhodol darovať zatiaľ najdrahší zbrojný systém vôbec, ktorého hodnota sa odhaduje na niekoľko sto miliónov eur. Prečo takúto podporu neurobili bohatšie krajiny NATO, ako napríklad Nemci či Francúzi? Je pravda, že ukrajinskí vojaci by asi nevedeli ovládať zbraňové systémy západoeurópskych armád a systém S-300 poznajú, keďže ide o ruský výrobok. Pred vojnou mali takmer sto batérií. Takouto jednorazovou zbrojnou podporou sme prekonali spojencov vrátane Poliakov či pobaltské národy, ktoré dlhodobo vystupujú ako kritici kremeľského režimu. Ukrajinský prezident Slovákom poďakoval. Ruské ministerstvo obrany zverejnilo informáciu, že protivzdušný systém S-300, ktorý na Ukrajinu doviezol jeden európsky štát (Slovensko priamo neuviedli), bol zničený.

Slovensko sa vyfarbilo. Odelo sa do modro-žltej farby a deklarovalo jednoznačný postoj proti Kremľu. Otázkou je, či túto pozíciu deklarujeme tým správnym spôsobom. V konflikte sme mohli, aj vzhľadom na náš slovanský pôvod a historické prepojenia s oboma národmi, vystupovať ako mierotvorcovia. Usilovať sa, aby si sadli za rokovací stôl a dohodli podmienky trvalého mieru, ktorý Európa v týchto komplikovaných geopolitických i globálnych ekonomických časoch potrebuje ako soľ. My sme Ukrajine darovali zbraň, ktorá mierotvorným aktivitám zrejme vôbec nepomôže.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk
R - 2022008

POMÁHAME UKRAJINE

Ilustrácia: Ľubomír KOTRHA

Polčas vládnutia nesúrodej koalície str. 5
Vyšehrad a prospechárska maďarská voľba str. 6
Výročie narodenia búrliváka Janka Kráľa str. 13

TRI OTÁZKY PRE: Adama POLIEVKU, riaditeľa vydavateľstva Matice slovenskej

Chceme dať priestor aj mladým autorom

Z akého pracovného prostredia ste prišli do vydavateľstva Matice slovenskej?

Pochádzam z Banskej Bystrice, z prostredia, v ktorom sa dôležitosť pripisovala vzdelaniu, tolerancii a silným rodinným väzbám. Ako absolvent evanjelického gymnázia, anglicko-slovenskej bilingválnej sekcie, som bol vedený k uvedomovaniu si cyrilo-metodskej tradície, budovaniu národného povedomia a zdravého lokálpatriotizmu. To sa významne podpísalo pod môj hodnotový systém. Do vydavateľstva by som chcel priviesť novú, mladú a najmä dravú kultúru. S kolegami sa budeme snažiť rozvíjať obchodnú činnosť VMS, s. r. o., čo je kľúčom k získaniu finančných prostriedkov pre naše vydavateľstvo. Veríme, že tým zväčšíme aj našu čitateľskú základňu.

Ako si predstavujete spoluprácu s kmeňovými i novými autormi?

Spoluprácu s kmeňovými autormi považujem za milú povinnosť. Práve oni dopomohli k tomu, že aj keď máme pred sebou dlhú cestu, sme vydavateľstvo, ktoré má svojich čitateľov po celom Slovensku. Novým autorom sa nebránime. Privedú zdravú konkurenciu, čo môže kvalite knižnej produkcie len prospieť.

Vydávanie kníh je úzko prepojené na Fond pre umenie. Budete hľadať aj iné možnosti?

Fond na podporu umenia je momentálne významným zdrojom finančných prostriedkov okrem našich predajných aktivít. V minulosti vydavateľstvu pomáhali rôzne samosprávy, mestá i súkromní sponzori. Našou snahou bude naďalej uchádzať sa o granty. Naším prioritným zámerom bude vydávať tituly na komerčnejšej báze s modernou grafikou. To prispeje nielen k väčšej predajnosti našich titulov, ale aj ku konkurencieschopnosti na trhu vydavateľstiev, čo by malo viesť k lepšiemu hospodárskemu výsledku. V pláne máme množstvo vecí a inovácií, ktoré chceme vo vydavateľstve implementovať.

Eva SISKOVÁ
Foto: archív autora

ISSN 0862-8823
08
9 770862 882007

V SNN 9/2022 SI PREČÍTATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 9 vyjde s dátumom 7. máj 2022

- Rozhovor s legendárnym futbalistom Ladislavom Jurkemikom nielen o futbale
- Európsky kontinent nekompromisne zápasí o vlastnú potravinovú sebestačnosť

O zrýchlený proces na pomoc občanom nie je politický záujem

Ceny vyleteli strmo hore

Štefan ZLATOŠ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Zrýchlená legislatíva prechádza parlamentom, iba ak sa netýka priamo občanov Slovenska a ich márneho boja s infláciou a rastom ekonomickej chudoby. V USA je krédom a najvyššou prioritou tamojšej politiky „America first!“ Skúste na Slovensku napísať „Slovensko na prvom mieste!“

Hlava štátu Zuzana Čaputová v tomto smere reagovala jasne až 12. apríla. V súvislosti s vojnou Slovensko už šesť týždňov operatívne zo dňa na deň uvoľňuje z rozpočtu milióny a celé polmiliardy, ale nie pre vlastných občanov a podnikateľov. „Vlna solidarity v súvislosti s utečeneckou krízou je správna a dobrá, zároveň je však potrebné pomôcť aj ľuďom na Slovensku.“ Prezidentka to uviedla po stretnutí so zástupcami Únie miest Slovenska, s ktorými sa zhodla na potrebe opakovanej, systémovej, adresnej a finančne zaujímavej pomoci v súvislosti so zhoršujúcou sa sociálnou situáciou. „Vláda by mala čo najskôr prijať opatrenia, ktoré budú nápomocné ľuďom v ťažkej sociálnej situácii adresnou a opakovanou dávkou,“ vyhlásila.

■ VRAJ NAPREDUJEME

„Koalícia sa v rokovaní o financovaní navrhovaných príspevkov pre skupiny najviac ohrozené zdražovaním priblížila k dohode a okrem možných zdrojov financií padli návrhy aj na rozšírenie pomoci ďalším skupinám,“ oznámil minister práce, sociálnych vecí a rodiny Milan Krajniak. „Ja to považujem za podstatný posun. Posunuli sme sa aj v tom, že sme prešli ďalšie možnosti, ktoré vieme urobiť na pomoc,“ povedal Milan Krajniak, podľa ktorého sú prijateľné všetky možnosti financovania tejto pomoci.

Jedným z možných zdrojov financovania príspevkov pre skupiny najviac ohrozené zdražovaním malo byť zvýšenie daní, a to aj napríklad dane z hazardných hier. Krajniak pripomenul, že programové vyhlásenie vlády neumožňuje zvyšovanie celkového daňového a odvodového zaťaženia. „To ale neznamená, že nezdaníme viac nejaký monopol alebo nejaký Slovnaft, ktorý má tridsať eur na barel (159 litrov ropy) zisk a výmenou za to neznížime napríklad daňové zaťaženie rodín s deťmi,“ povedal minister, podľa ktorého nejde o zvýšenie celkového daňového zaťaženia.

■ NASTUPUJE DRAHOTA

„Slovenským odberateľom hrozí na budúci rok extrémne zdraženie plynu a tepla. Preto Úrad pre reguláciu sieťových odvetví v predstihu iniciatívne hľadá systémové riešenia, ktoré budú reflektovať záujem všetkých účastníkov trhu,“ informoval Radoslav Igaz, hovorca ÚRSO, v reakcii na výzvu Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory o potrebe zabezpečenia energií. Zdôraznil, že úrad zatiaľ vyhodnocuje aj ďalšie podnety od odbornej verejnosti, preto v tejto fáze nebude verejne komentovať nijakú pripomienku. „V prvom kroku úrad všetky došlé vstupy interne preskúma a vyhodnotí, pričom až následne bude verejne komunikovať ďalšie kroky pri riešení danej naliehavej problematiky,“ oznámil hovorca.

■ KRITICKÝ VÝVOJ

Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora žiada vládu SR, aby pri hľadaní riešení zmiernenia dosahov kritického vývoja na trhoch s elektrinou a so zemným plynom neohrozila životaschopnosť a konkurencieschopnosť domáceho poľnohospodárstva a potravinárstva. Uviedla to (na vysvetlenie) hovorkyňa Jana Holéciová. Vyrobiť dostatok zdravých potravín je podľa nej kľúčovou úlohou našich poľnohospodárov a potravinárov. V období dramatického zdražovania je mimoriadne zásadné, aby boli aj naďalej zachované plynulé dodávky energií pre agropotravinársky sektor v zvyčajnom množstve a pri nemeniacich sa obchodných podmienkach. Komora podľa Jany Holéciovej preto žiada vládu SR „o prijatie embarga na možnosť dodávateľa jednostranne meniť obchodné podmienky pre neregulovaných odberateľov, ktorými sú subjekty pôsobiace v oblasti poľnohospodárstva a potravinárstva“.

■ NEVLÁDNA VLÁDA

„Slovenská vláda nerobí nič so zdražovaním,“ tvrdí podpredseda Smeru – SD a bývalý minister financií Ladislav Kamenický. Opozičná strana preto plánuje na nadchádzajúcu schôdzu Národnej rady SR predložiť uznesenie, aby vláda predstavila opatrenia pre ľudí na kompenzáciu dosahov inflácie. „Táto vláda sa stará o všetko možné, len nie o Slovákov,“ vyhlásil Ladislav Kamenický. Návrh na jednorazovú pomoc pre ohrozené skupiny, ktorú avizoval minister práce Milan Krajniak, považuje za „škandalózny“. „Iné krajiny poskytujú miliardy a slovenská vláda povie, že ide dať päťdesiat miliónov na pomoc ľuďom, čo sa týka inflácie, do jesene tohto roku. To je absurdné a je to škandál,“ zdôraznil. Napríklad Maďarsko v novembri zastropovalo ceny benzínu a nafty, Česká republika prepláca domácnostiam náklady na bývanie, ak cena presiahne tridsať percent ich čistých príjmov, Rakúsko zasa podľa Ladislava Kamenického dáva na tieto opatrenia až štyri miliardy eur. Skonštatoval, že aj Európska komisia navrhla vládam určité opatrenia. A tak spolu všetci čakáme, ako sa vláda Slovenska postará o občanov Slovenska. Kedy už konečne.

VŠIMLI SME SI

Prvý apríl má veľa prívlastkov, nielen humorných. Trnava a Hlohovec boli oslobodené práve prvého apríla 1945, takže tento deň si vážia. Vlastne vážili. Teraz po ňom pošliapali...

Šliapanie po našej vlastnej histórii

Už niekoľko dní sa po Trnave šepkalo, že tohtoročné spomienky na udalosti spred sedemdesiatich siedmich rokov budú iné. Lebo spomínať na to, že Slovensko oslobodila Červená armáda... Joj, to sa miestnym politikom nehodí, aby neskončili s označením „rusofili“. Veď o chvíľu sú tu komunálne voľby a chcú teplé miestečká obhájiť znova....

„Vzhľadom na to, čo sa deje za našou východnou hranicou, sme si tento deň pripomenuli len krátkou tichou spomienkou bez prejavov, vojenskej hudby, verejného zhromaždenia,“ napísal na svojej facebookovej stránke primátor Hlohovca a poslanec NR SR Miroslav Kollár. Primátor Trnavy Peter Brocka položil vence k Pamätníku Osloboditeľov tajne, mimo oficiálneho programu. Rovnako aj predseda Trnavského samosprávneho kraja Jozef Viskupič. Vence boli bez poďakovania a v ukrajinských farbách. Aj keď na venci kraja boli prirodzené, žltá a modrá sú erbovými farbami župy. Počas oficiálneho termínu kladenia vencov sa zišli len zástupcovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov. Nebolo zabezpečené ozvučenie, nehrala sa ani slovenská hymna. Bolo to smutné.

Prečo sa predstavitelia Trnavy a kraja nehlásia k odkazu tých, ktorí preliali za našu slobodu krv? Nuž, pre komunálnych politikov niečo z histórie. Trnavu oslobodili vojská 1. gardovej jazdecko-mechanizovanej skupiny, patriacej do 2. UKRAJINSKÉHO frontu pod vedením generálporučíka Issu Alexandroviča Plijeva, ktorý bol OSETSKEJ národnosti.

V Trnavskom samosprávnom kraji v tento deň oslobodili ešte mestá Dunajskú Stredu, Šamorín, Sereď. Ani jedno mesto o priebehu pietnej spomienky na svojej webovej stránke neinformovalo.

Ivan KRAJČOVIČ

Spätosť kanadského priemyselníka Michala Bosáka so Stropkovom

Zaujímavé svedectvo z podlažia

Keď sme nedávno písali o stropkovskej kostolnej veži, ktorá ako jediná na Slovensku má presklený strop (SNN 20, 2. októbra 2021), panely pripomínajúce významné osobnosti späté s existenciou veže tam ešte neboli nainštalované. V súčasnosti sú umiestnené na siedmom podlaží veže rímskokatolíckeho Kostola Najsvätejšieho Tela Pána.

Mestský historik Ľuboslav Šmajda na jednom z panelov priblížil osobnosť Michala Bosáka a jeho spätosť so Stropkovom. Poznáme ho skôr ako prezidenta americkej First National Bank, ktorá dostala povolenie emitovať dolárové bankovky, a tak sa jeho podpis dostal na 5-, 10- a 20-dolárové bankovky vydané 25. júna 1907. Už menej známe sú skutočnosti, ktoré sa viažu na jeho návštevu Slovenska v roku 1920. Vo svojom rodisku v Okrúhlom dal na mieste krčmy postaviť školu s podmienkou, že v dedine už nebudú mať krčmu.

■ ZBIERKA NA OPRAVU

V Prešove nechal opraviť rímskokatolícky kostol a postaviť secesnú budovu ako filiálku Americko-slovenskej banky. Rímskokatolícky kostol v Stropkove bol počas prvej svetovej vojny taký poškodený, že mu hrozila skaza. Namiesto strechy boli položené len dosky, cez ktoré pretekal dážď či v zime padal sneh do interiéru kostola. Miestny farár František Inczinger využil návštevu známeho bankára a filantropa medzi krajanmi a požiadal ho o pomoc.

ČO INÍ NEPÍŠU

Kostol Najsvätejšieho Tela a Krvi Kristovej v Stropkove má nielen pohnutú a dramatickú históriu, ale je aj slovenským unikátom tým, že má ako jediný u nás presklený strop, ktorým vidieť priestory vo vrchnej časti s umiestnením zvonov. O jeho záchranu sa podstatne pričinil aj kanadský priemyselník a bankár slovenského pôvodu Michal BOSÁK.

Bosák sa rozhodol zorganizovať zbierku medzi „Amerikánmi“ zo Stropkova, pričom sa zaručil, že zbierka určite vynesie niekoľko stotisíc korún. Na to, aby sa s opravou mohlo hneď začať, prispel ešte počas svojho pobytu na Slovensku. Zbierka v Amerike nepokryla náklady, preto Bosák celú zvyšnú čiastku zaplatil. Kostol a veža v Stropkove už v roku 1921 boli pokryté novou strechou. Farár Mitra z Radomy až v roku 1929 uviedol, že keďže sa v Amerike nepodarilo úspešne zorganizovať zbierku, respektíve vyzbierané prostriedky by zďaleka nestačili na opravu kostola a veže, bankár Michal Bosák na spomínaný cieľ venoval osobne 474-tisíc korún.

■ ČESTNÉ UZNANIE

Zaujímavé je, že posledná cesta Michala Bosáka na Slovensko bola v roku 1925. Vtedajšia politická situácia ho nenadchla, a preto sa už sem nevrátil...Stropkovské mestské zastupiteľstvo v roku 2020 rozhodlo udeliť Michalovi Bosákovi in memoriam čestné občianstvo mesta Stropkov.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Kauza 1488 dospela do finále

Roman MICHELKO

Začalo sa to trápnou provokáciou a zdalo sa, že z toho bude exemplárny prípad. Nakoniec sa to skončilo ako väčšina káuz na Slovensku. Rozpačito a alibisticky.

Približne pred štyrmi rokmi líder ĽSNS Marián Kotleba v deň symbolického dátumu vzniku prvej Slovenskej republiky – 14. marca – obdaroval rodiny v núdzi šekom v hodnote 1488 eur. Vyvesil to na všetkých sociálnych sieťach. Ľudsko-právne mimovládne organizácie spustili „povyk“. Kotleba sa aj so svojou stranou dostal do epicentra pozornosti. Iste, nič dobré, ale prerazil v podstate totálnu mediálnu izoláciu. Otázne však je, za akú cenu a s akými následkami. Keďže si ten mediálny humbug veľmi zle zinterpretoval – zrejme si myslel, že mu to pomôže –, tak túto provokáciu po čase zopakoval. Potom však nastalo niečo, s čím zjavne nerátal. Aktivistický prokurátor Tomáš Honz sa rozhodol z tejto kauzy urobiť monster proces. Spoločnosť bola na to pripravená, veď prejavom tohto nastavenia bola aj skutočnosť, že bezvýznamného dôchodcu Benčíka voliči strany Za ľudí poslali do parlamentu. No a prvým lakmusovým papierikom, či takéto praktiky spoločnosť „prekusne“, bolo odsúdenie Mazureka za síce možno pravdivé, ale generalizujúce výroky v rádiu Frontinus.

Zrejme motiváciou takéhoto konania bolo prelomiť totálnu mediálnu ignoranciu, ktorej sa Kotlebovi i jeho strane dostávalo. Ako vieme, nakoniec to dopadlo úplne inak, než aktéri provokácie očakávali, a rozsudok Špecializovaného trestného súdu v Pezinku bol naozaj drakonický. Štyri roky a štyri mesiace „natvrdo“ alebo nepodmienečne sú zjavne za hranicami nielen dobrého vkusu, ale aj elementárnej súdnosti. Na strane druhej aj spôsob obhajoby bol značne problematický. Najprv sa obhajoba pokúšala eliminovať obžalobu procesnými chybami a potom veľmi nedôveryhodne tvrdili, že cifra 1488 bola náhodná a ani len netušili, že má akúsi neonacistickú symboliku.

KOMENTÁR

Tento argument by bolo možné prijať u obdarovaných, tí naozaj nemuseli vedieť, čo tie číslice znamenajú, ale vzhľadom na minulosť Kotlebu a spol. je čistou urážkou inteligencie tvrdiť niečo také pred súdom. No v súdnom spore cieľ svätí prostriedky a podobná, pre normálneho človeka krajne prostoduchá taktika im minimálne v kauze Mizík vyšla.

Všetci tak čakali na rozhodnutie odvolacieho, teda Najvyššieho súdu SR. Kotleba dostal namiesto štyroch rokov a štyroch mesiacov natvrdo len šesť mesiacov v podmienke na skúšobnú lehotu jeden a pol roka. Do istej miery to bolo prekvapenie. Zrejme vyhodnotiac si spoločenský kontext a aj to, ako by takýto trest vnímala spoločnosť, Najvyšší súd SR drakonický návrh „inkvizítora“ nepotvrdil.

Bez následkov to však nebude. Kotleba týmto rozsudkom príde o poslanecký mandát. Iste, veľmi sa mu to nepáči a začína špekulovať: keďže dostal podmienečný trest, tak sa na neho strata mandátu nevzťahuje... Jeho výklad však absolútna väčšina právnikov odmieta. V Ústave SR sa totiž doslova píše, že poslanec svoj mandát stráca „dňom nadobudnutia právoplatnosti rozsudku, ktorým bol poslanec odsúdený za úmyselný trestný čin alebo ktorým bol odsúdený za trestný čin a súd nerozhodol v jeho prípade o podmienečnom odložení výkonu trestu odňatia slobody“. Je jasné, že v jeho prípade ide o prvú časť vety pred spojkou alebo. Najvyšší súd v rozsudku doslova konštatoval, že Kotleba konal „v priamom úmysle“, z čoho jednoznačne vyplýva, že Najvyšší súd SR potvrdil, že jeho trestný čin bol úmyselný.

Aj kvôli tomuto zneniu rozsudku sa jeho manévrovací priestor zásadne zúži a s pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou strate mandátu nezabráni. Na druhej strane udelený trest mu za istých okolností dokonca umožní kandidovať vo voľbách 2024. Šanca vrátiť sa na politické výslnie je však veľmi malá. Svojou horúčkovitou snahou udržať sa za každú cenu na stoličke predsedu tak prepásol šancu stať sa martýrom a posilniť tak stranu. Ľudová strana Naše Slovensko za posledných šesť mesiacov ani raz neprekonala v prieskumoch verejnej mienky hranicu piatich percent a s veľkou mierou pravdepodobnosti v 2024 svoj parlamentný status neobháji. Z hľadiska politických kalkulácií však už aj samotná kandidatúra Kotlebu má zmysel a je vítaná najmä pre predstaviteľov súčasnej koalície. Kotleba ako líder kandidátky ĽSNS s najväčšou pravdepodobnosťou neprekročí hranicu piatich percent, citeľne však oslabí svojho rivala – hnutie Republika. Tým splní úlohu, ktorú od neho dnešná koalícia očakáva. Takže cieľ možno považovať za splnený: Kotleba sa do parlamentu nedostane, ale možno spôsobí, že hnutiu Republika bude chýbať nejaký ten mandát, ktorý by zablokoval parlamentnú väčšinu tvorenú zo strán súčasnej koalície.

Dvojeurový chlieb na obzore

Ivan KRAJČOVIČ

Vojna na Ukrajine prináša aj zvyšovanie cien. Aspoň takto súčasný stav ospravedlňujú ekonomickí analytici. Zvláštne. Ešte pred rokom pripisovali stúpanie cien ochoreniu COVID-19. Nezdôvodnili ani v prvom, ani druhom prípade, ako sa na tom tieto udalosti podieľajú. Nemal by byť prečo dôvod na paniku. Ale je. Kde sa stala teda chyba?

Najnovšie začal v marci varovať pred nedostatkom pšenice Slovenský zväz pekárov, cukrárov a cestovinárov. Vinou vojny vraj zdražejú základné potraviny, ako je pečivo, chlieb alebo cestoviny. Varujú pred neschopnosťou obchodníkov uzatvárať kontrakty na pšenicu. Čudné! V čase, keď je zber úrody v nedohľadne a nevieme, ako dopadne. Vedenie zväzu však naznačilo, že zvyšovanie cien už prebieha a výrobcovia sa už dohadujú na zvýšení cien až o osemdesiat percent. Na vine teda nie sú oni, ale nenásytní obchodníci. Horšie sa číta ich upozornenie, že zásoby v sýpkach sú len na dva mesiace a vlaky slovenskej pšenice v súčasnosti smerujú na západ do Nemecka, ktoré si robí zásoby.

Na osemcentové rožky zabudnime, namiesto toho sa pripravme na

POZNÁMKA

dvojeurový chlieb. Výrobcovia chleba si rastúce náklady, nielen múky, ale aj plynu musia premietnuť do cien, inak skrachujú. Paradoxom je, že štát si namiesto obrany svojej sebestačnosti a ochrany výrobcov a spotrebiteľov mädlí ruky. Čím budú vyššie ceny potravín, tým bude vyššia daň z pridanej hodnoty, a tým viac zarobí. Na úkor koncového zákazníka, teda občana.

A zväz nezabudol postrašiť, že ktovie, ako to dopadne s vojnou na Ukrajine. Rusko a Ukrajina totiž pestujú až tridsať percent svetovej produkcie pšenice a práve tieto dva štáty proti sebe bojujú. Nebudú produkovať a vyvážať toľko obilnín ako v minulosti. Svetoví experti predpokladajú, že ceny pšenice na svetovom trhu pôjdu pre jej nedostatok nahor. Za tých pár týždňov, odkedy Rusko napadlo Ukrajinu, svetová cena pšenice sa takmer zdvojnásobila a dosahuje 376,5 dolára za tonu.

Týka sa zdražovanie a zvyšovanie svetových cien pšenice aj Slovenska? Európsky parlament vyzval členské štáty Únie na prijatie opatrení na zvýšenie nezávislosti poľnohospodárskej produkcie. Okrem iného aj tým, aby poľnohospodári zúrodnili nevyužitú pôdu, alebo získali štátne dotácie nad rámec terajších. Minister pôdohospodárstva SR Samuel Vlčan však situáciu upokojuje. Vyhlásil, že Slovensko je v pestovaní pšenice viac ako sebestačné. Podľa neho na Slovensku dopestujeme vyše 211 percent ročnej spotreby pšenice, jačmeňa 107 percent, ovsa 133 percent, raži 99 percent...

Na sociálnej sieti sa minister zamyslel, či príčinou zvyšovania cien potravín nie je náhodou to, že „len malú časť týchto komodít totiž dokážeme premeniť na finálny výrobok, napríklad na múku.“ A za to môže zanedbávaná podpora potravinárskeho sektora a s tým súvisiaci vysoký investičný dlh, čo je dedičstvo, ako inak, bývalých vlád. Lenže... Súčasná vláda má za sebou už polovicu svojho volebného obdobia. Nepíše sa náhodou v programovom vyhlásení terajšej vlády, že „pomocou investícií do potravinárstva z európskych a národných zdrojov zabezpečí prednostné spracovanie na Slovensku vyprodukovaných poľnohospodárskych surovín na potraviny?“

Ak vláda robí, čo môže, a všetkého je dosť, tak sa treba opýtať, prečo sa vyvoláva panika? Načo sa avizuje už pred žatvou zvyšovanie cien obilia? Je múdre práve teraz vyvážať obilie do zahraničia? Kto sa chce nabaliť? Zneužíva niekto vojnu, ktorá sa nás zatiaľ priamo nedotýka, na to, aby sa umelo zvýšili ceny základných potravín a ožobráčili obyvatelia? Prečo vláda nezasahuje podobne ako v susedných krajinách?

SPOZA OPONY

Prečo sa treba stále pripomínať

Dušan D. KERNÝ

Keď uvidíme tieto riadky vytlačené, bude už po najväčšom kresťanskom sviatku, po najvýznamnejšom a pre nás najdôležitejšom symbole víťazstva nad smrťou. Nevieme, v akých neistotách vstúpime do nasledujúcich dní. V takejto situácii som zalistoval v pamäti, ako matičné médiá svojmu čitateľovi približovali dianie v súvislosti s Ukrajinou. Teda témou, ktorej sa posledné týždne, ale iste aj nadchádzajúce nikto nevyhne.

Nie je to samoľúba malichernosť pripomínať matičné médiá. Naopak, po tom všetkom, čo sa proti nim povedalo a urobilo, stojí za to naliehavo sa pripomenúť. A tým aj pripomenúť význam ich jestvovania.

V deň, keď sa pripravovala prvá internetová stránka Slovenských národných novín po 24. februári, po invázii ruských vojsk s hrubým porušením medzinárodného práva na Ukrajinu, sme azda ako prví upriamili pozornosť matičného čitateľa o. i. na dve veci. Že to všetko bude veľkou hrou o Rusko – práve tak ako aj o zmenu nemeckej politiky. Teda odrezanie sa od Ruska. No dali sme hneď aj hlas nemeckým obavám z militarizácie. Napísali sme: invázia všetko zmení. Nebola to náhoda. Už na prelome rokov 2013/2014 matičné médiá hovorili o tom, že na Ukrajine sa odohrá jedna z najvýznamnejších geopolitických zmien v Európe. Napríklad Slovenské pohľady v apríli 2014 upozornili aj na to, že „dejiny jedného z najväčších európskych národov, Ukrajincov, ktorý má živé korene aj v našej vlasti, po vyhlásení nezávislosti čítame po novom. Nová etapa znamenala nový zdvih pre ukrajinský jazyk, stal sa jediným štátnym jazykom, otvoril sa priestor pre nové ponímanie dejín, bol schválený zákon o stalinskom hladomore ako o genocíde a jeho popieranie sa stalo protizákonné, popri popieraní holokaustu či genocídy Arménov v roku 1915 je to tretí zákon tohto druhu v európskom štáte“. Keď zalistujeme v stránkach októbrových Slovenských pohľadov z roka 2019, nájdeme výklad názorov ukrajinských spisovateľov, ktorí vidia dejiny XX. storočia inak, najmä vzhľadom na „prvé pokusy ukrajinskej politickej a intelektuálnej elity vytvoriť suverénny politický subjekt, založiť si vlastný štát. Za tento projekt sa platila vysoká cena, dnes nacionalizmus nadobudol opäť mobilizačnú funkciu a symboly národnooslobodzovacieho boja sa stali súčasťou štátnej propagandy a aj manipulácie, dnes je čoraz ťažšie oddeliť od seba vlastenectvo a nacionalizmus, informácie a propagandu, fakty a skutočnosť“.

To bolo pred tromi rokmi. Už vtedy SP konštatovali, že „deliaca čiara na Ukrajine prebieha medzi tými, ktorí sú za demokratické práva, a tými, ktorí tie práva chcú čo najväčšmi obmedziť“.

Okrem toho Slovenské pohľady v onom roku 2019 vytvorili priestor pre názory jedného z najprekladanejších ukrajinských autorov Serhija Žadana, rodáka zo Starbyľska pri Luhansku. Tvrdil: „Je mimoriadne dôležité, aby si Ukrajinci problémy, ktoré majú so svojou identitou ,vyriešili sami bez cudzieho zasahovania!“

No nielen to! Serhij Žadan jasne odsudzuje plynovod Severný prúd 2 ako koketovanie s diktátorom a dvojtvárnosť štátov EÚ; spolupráca s Ruskom je preňho vzdaním sa európskych hodnôt, európske problémy treba riešiť s vylúčením Ruska. Jeho kategorická jednoznačnosť hovorí, že hranice budúcej Európy sa končia na východných hraniciach Ukrajiny. Serhij Žadan dodnes neopustil domovský Charkov, mesto na hraniciach s Ruskom, kde je v radoch teritoriálnej obrany.

To je len malá, ale azda výrečná ukážka záujmu SP o Ukrajinu. No treba pripomenúť aj rozsiahle texty o ťaživom zrode prelomovej dokumentárnej prózy Babij jar o masovom masakre v Kyjeve v roku 1941 a potom o dlhoročnej sovietskej cenzúre, zatajovaní. Alebo sviežu literárnu reportážnu pripomienku o tom, že chýrny Bulgakov nepatrí, ako sa tradovalo, Moskve, ale je kyjevský rodák, a jeho senzačná Biela garda je o Kyjeve.

Nevenoval by so tomu toľko slov, ak by len nedávno Slovenským pohľadom nehrozil zánik, a to zásahom „ministerstva kultúry“.

To sa týka aj naliehavej potreby obhajovať SNN. O tom však inokedy...

SEBAOBRANA

Začala sa jarná cestovná sezóna, mnohí z nás už dva roky neboli za hranicou mesta či obce, a tak čoraz viac a na čoraz dlhšie opúšťame naše byty a obydlia. Lenže, je tu jedno veľké „lenže“. Po Slovensku sa pohybuje množstvo cudzincov – najnovší prípad partie bytových vykrádačov z Kaukazu to iba dokazuje – a do toho tu máme desaťtisíce, ak nie stotisíce dočasných obyvateľov. Aj ich príchodom anonymita ešte vzrástla a sme si všetci, už aj v bytových domoch, cudzí, navzájom k spoločným priestorom nevšímaví.

Vlamači v akcii

Sú známe výzvy starostov niektorých bratislavských satelitov na skupinky občanov neznámeho pôvodu, ktorí sa potulujú po rekreačných a chatových osadách, a dokonca si fotia, čo ich zaujíma. Sú známe informácie polície o prípadoch znefunkčnenia zabezpečovacieho zariadenia na vstupoch do bytoviek a tiež poznáme „maniere“ označovania si bytov, ktoré lákajú ich potenciálnych návštevníkov počas našej neprítomnosti.

Začať by sme mali asi pri téme poistenia nehnuteľnosti. Mnohé, ktoré platíme už desiatky rokov, sú takmer bezcenné, v prípade poistnej udalosti vám poisťovňa síce dohodnutú sumu vyplatí, ale tá ani zďaleka nepokryje škody z vykradnutia bytu. Treba si tieto „poistky“ prekontrolovať, možno sa poradiť s poisťovňou ako ďalej. Ak máte doma predmety, ktoré považujete za cenné, je vhodné spraviť si zoznam, ktorý sa stane súčasťou poistnej zmluvy. Treba pripomenúť, že poisťovne na uzavretie poistky vyžadujú moderné a efektívne zabezpečenie nehnuteľnosti. Jeden zámok už dávno nestačí...

Ak cestujete na dlhší čas preč, nie je nič lepšie, ako dohovoriť sa s dôveryhodným susedom, ktorý občas skontroluje dvere a ich okolie, či tam nepribudli nejaké značky, pohne s rohožkou a vzbudí aspoň tak dojem, že byt nie je dlhodobo opustený.

Najväčšiu chybu robia vlastníci bytových domov pri diaľkovej obsluhe vstupných dverí. Na prvý pohľad to vyzerá pohodlne môcť ich otvoriť hoci aj z dvanásteho poschodia na diaľku stlačením tlačidla, ale je to veľmi riskantné. Veľmi múdro sa zachovali tie spoločenstvá vlastníkov bytov, ktoré tento systém demontovali či znefunkčnili, lebo veď vždy sa nájde niekto, kto aj cudzím otvorí. Pre každého návštevníka nech si každý chodí ku vchodu sám. Výhovorky na potrebu privolania záchranky neplatia, záchranári majú univerzálne zariadenia, ktoré im umožňujú vstup všade.

Je síce čas drahoty, zvyšovania cien všetkého, ale ak už pred odchodom z bytu nechávate zapnutú mrazničku a chladničku, ruter s pripojením na internet a webová kamera už tej energie až tak oveľa viac nespotrebujú. Ešte lacnejší variant je starší mobilný telefón s neobmedzenými dátami a kamerou. Tak si môžete kedykoľvek cez počítač alebo telefón odkiaľkoľvek skontrolovať, čo sa deje vo vašom byte, prípadne aj pri jeho dverách.

Finančne nie sú náročné ani rôzne časovače, ktoré vám vo večerných hodinách spustia modré svetlo, také typické pre svit televíznej obrazovky, alebo v náhodných intervaloch zapínajú a vypínajú osvetlenie v určitých častiach bytu.

Ján ČERNÝ

Laureát František ROJČEK o únikoch z nepoetického sveta k zázračnu poézie

Trojruža pre detského veršostrojcu

Zhováral sa Michal BESKYD SITNIK – Foto: archív autora

Literárny fond, Slovenská sekcia IBBY a BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, udelili cenu Trojruža 2021 Františkovi ROJČEKOVI za poeticko-imaginatívnu básnickú tvorbu, ktorá do modernej slovenskej poézie vniesla ľudské teplo a hravý rodičovský cit. S laureátom sme sa porozprávali o jeho literárnej tvorbe a pohnútkach, ktoré ho k nej priviedli.

František ROJČEK

● Najprv gratulácia k oceneniu, ktoré je odrazom vašej tvorivej podstaty a literárneho obrazu, ale prezraďte aj niečo aspoň v skratke i z vášho curriculum vitae...

Narodil som sa slovenským rodičom v Čechách. Základnú školu som vychodil v Ľubeli, v liptovskom rodisku otca. Po absolvovaní strednej školy som študoval na Právnickej fakulte UK v Bratislave v rokoch 1970 – 1975. Popri svojej profesii a vydavateľskej činnosti som napísal jedenásť kníh pre deti a tri publikácie pre dospelých čitateľov.

● Podľa hodnotení literárnej kritiky ste jeden z najkvalitnejších súčasných básnikov pre deti. Podľa recenzií ste vo svojej tvorbe presiahli limitovanosť básnenia pre

INTERVIEW

deti a plnohodnotne ste pri čítaní vašich veršov zainteresovali aj dospelého čitateľa. Čo to zjednodušene znamená?

Dosiahnuť to, aby sa básne pre deti páčili aj dospelým, je základný predpoklad modernej básnickej tvorby pre deti. Básne, ktoré deťom čítajú ich učitelia, rodičia alebo starí rodičia, musia osloviť aj ich, nielen detského adresáta. Týmto spôsobom sa, názorne povedané, zdvojnásobuje účinok posolstva, ktoré vo všeobecnosti dobrá poézia prináša. Boli dokonca obdobia, keď práve básničky pre deti reprezentovali to najlepšie, čo v slovenskej literatúre pre deti vzniklo.

● Vieme, že okrem tvorby pre deti sa venujete aj aforistickej a epigramatickej tvorbe pre dospelých...

Mojou literárnou doménou je síce tvorba pre deti, ale píšem aj aforizmy, epigramy, krátke balady a ďalšie druhy literárnych miniatúr. Moja druhá knižka tohto žánru vyšla práve vo vydavateľstve Matice slovenskej a bola zaradená do najkrajších kníh Slovenska. Stalo sa tak najmä záslubou grafickej úpravy a koláží dobových vyobrazení z dielne Petra Ďuríka, ktorý dodal knižke neopakovateľnú výtvarnú podobu. Napokon pri všetkých mojich knihách som spolupracoval s tými najlepšími ilustrátormi a knižnými dizajnérmi. Zvlášť to platí pre detskú knihu, ktorá by bez kvalitných obrázkov strácala pôvab a príťažlivé vyznenie.

Autor detskej literatúry František ROJČEK (v strede) dlhodobo spolupracuje s vydavateľstvom Matice slovenskej. Na fotografii s jeho bývalým riaditeľom Stanislavom Muntágom (vľavo) na udeľovaní cien Bibiany.

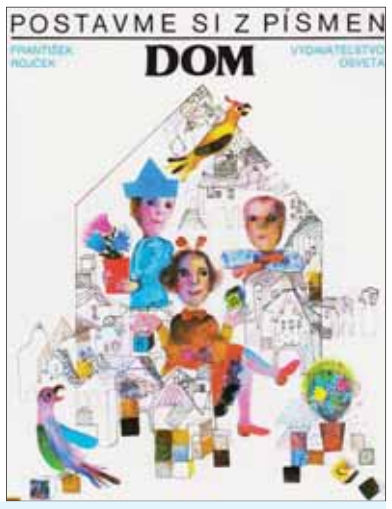

Autorove knihy sa vyznačujú optimizmom a hravosťou, preto sú aj medzi deťmi obľúbené.

● Vráťme sa k detskej tvorbe, ktorú reprezentuje najmä váš ikonický Veršostrojček alebo podivuhodné básnické dobrodružstvá. A keď sme už pri poézii, nelákalo vás aj písanie prózy pre deti?

Práve spomenutý Veršostrojček je koláž prozaických a básnických textov. Dobrodružný román pre chlapcov Neuveriteľné dobrodružstvá uja Fera by mohol naznačovať, že by som sa nemusel vyhýbať ani próze. Napokon uvedený román zaradili medzi najlepšie detské knihy v roku 2015. Napriek tomu si myslím, že lyrickú invenčnosť, metaforizáciu a nonsens možno najlepšie dosiahnuť poéziou. Určite je to však iba môj vysoko subjektívny pocit.

● Aj keď sa zdá, že sme už všetko podstatné o vašej tvorbe, jej metóde a pilieroch povedali, predsa len, čo vás k nej priviedlo, aký bol impulz písať pre deti?

Ja som písal odmala, a to až do nástupu na vysokú školu. Písal som do školských časopisov humoristické verše a tiež texty pre amatérsku kapelu, v ktorej som hral na elektrickej gitare. Lenže pravým impulzom na ozajstné rozhodnutie písať pre deti boli moje vlastné deti, trojičky, ktoré sa narodili v roku 1979. Vždy pred spaním som im dramatickým tónom a príslušnou gestikuláciou rozprával príbehy či už vymyslené, alebo pravdivé. Im to bolo, samozrejme, jedno, pretože mi verili. Najdôležitejšou požiadavkou rozprávania bolo napätie a záchrana hrdinu v hodine dvanástej. Tým hrdinom som bol, pravdaže, ja. Okrem toho sme sa hrali na rýmovačku, vymýšľanie rýmov, čo spôsobovalo plno hádok a škriepenia, kto je lepší, pretože víťaz dostal odmenu. A tak som dospel k rozhodnutiu písať detské verše.

MEDZI NAMI

Príslovia a porekadlá neklamú

Ľudovít ŠTEVKO

Slovenské príslovie „Na každého raz dôjde“ platí podľa básnika a zberateľa Adolfa Petra Zátureckého iba vo všeobecnosti, teda neplatí vždy a všade. Povedzme na Madeleine Albrightovú, prvú šéfku diplomacie v histórii USA, nedošlo ani po jej smrti. Oslavovali ju nielen v USA, ale aj na našom malom politickom hryzovisku. Naša rezidentka Grasalkovičovho paláca o nej

povedala: „Náš región bol vždy v jej srdci a ona bude vždy v našom. Nech odpočíva v pokoji.“ Pani Čaputová mala akiste na mysli „túto krajinu“ ako región EÚ a NATO a v súvislosti s Albrightovou sa zrejme zdráhala vysloviť slovo Slovensko. Lebo je neodškriepiteľná pravda, že bývalá predstaviteľka amerického Štátneho departmentu Slovensko nikdy nemala v srdci, práve naopak, „tento región“ bol pre ňu čiernou dierou. Ale úprimne: Nech odpočíva v pokoji, aj keď za života o pokoj či mier nestála, jej prioritou a splneným politickým cieľom bola vojna na Balkáne a v Iraku. Pár rokov po bombardovaní Juhoslávie jej v istom televíznom interview moderátorka pripomenula, že vo vojne v Iraku, ktorú viedol Washington, zomrelo pol milióna detí, čo je viac ako v Hirošime. „Stálo to za to?“ opýtala sa moderátorka. „Bola to ťažká voľba, ale stálo to za to,“ odpovedala tvrdo táto vplyvná dáma, ktorú v bývalej Juhoslávii nazvali oprávnene krvavá Madlen alebo balkánska mäsiarka.

Všeličo sa v našich končinách prevracia z nôh na hlavu. Dnes máme inú vládu, inú liberálnu históriu uznávajúcu iba jedinú pravdu – tú ich. Ak máme iný názor, sme vraj „ťapákovci“ a Slovensko je zaostalé „Ťapákovo“, ako sa vyzúril na Slovákoch vo svojom monológu v TA3 rusínsky politológ z Prešova Alexander Duleba. V duchu toho istého pomýleného liberalizmu sa vyjadruje aj súčasný politik generál vo výslužbe Pavel Macko, ktorý by v rámci reformy ozbrojených síl vyčistil armádu od Ficových ľudí. Len nevieme, a mohol by nám to pán generál vysvetliť, ako by vojak v zálohe Robert Fico mohol vplývať na hodnostne vyššie šarže našej profesionálnej armády.

Keď sa už zamýšľame nad bohatstvom prísloví a porekadiel slovenských „ťapákovcov“, mohli by sme si spomenúť aj na aktuálne príslovie, že „Prázdny sud najviac duní“ alebo „Najhoršie koleso najviac škrípe!“. Pravda pravdúca.

Príkladov by sa našlo neúrekom v spoločenskom živote i v politike. Stačí, keď sa započúvame do parlamentnej rozpravy alebo do politických debát na našich televíznych kanáloch. Nemusíme hovoriť o Pročkoch, Žiakoch, Benčíkoch (atď.) v parlamentných laviciach, zaslepených zlosťou, postačí, ak uvedieme udalosť tejto jari: Exprezident Kiska, pre ktorého je Slovensko mafiánsky štát, čelí obžalobe a hrozí mu súd za pokračovací zločin daňového podvodu. Podľa polície si peniaze na kampaň pred prezidentskými voľbami v roku 2014 neoprávnene zahrnul do nákladov a jeho firma si následne od štátu vypýtala vrátku v sume vyše 150 000 eur. V jeho prípade nemá karma dlhé vedenie, vracia mu všetko, čo spáchal pred voľbami a počas výkonu prezidentskej funkcie. Neodhadol svoje možnosti. Založil politickú stranu Za ľudí, ktorá vo voľbách utrpela fiasko, vzdal sa jej a do čela posunul neschopnú Veroniku Remišovú. To však dnes nestojí za reč, veď jeho strana už existuje v koaličnom zozname len na papieri. Pre Kisku a jeho obhajcu je znepokojujúci fakt, že reálne čelí veľmi vážnej kauze.

Projekt Dobrý anjel, ktorý založil v roku 2006 Igor Brossmann spolu s ním, ho nevytiahne z tejto šlamastiky. Brossmann pre časopis Stratégie kedysi povedal: „Niekedy v roku 2008 som začal mať intenzívny pocit, že ma Andrej už od prvopočiatku Dobrého anjela klame. A nielen mňa, ale najmä ľudí, ktorí nám nezištne pomáhali. Niekedy v roku 2010 sa mi to definitívne poskladalo... Zrazu som naplno pochopil, že Andrej od začiatku vošiel do Dobrého anjela nie preto, aby pomáhal iným, ale preto, aby iní pomáhali jemu.“ Dnes mu bude vo veci pomáhať akurát advokát – Lipšicov kamarát Peter Kubina.

Z nášho pozemského pohľadu z malej slovenskej mláky je prípad Kisku rovnakou hanbou ako liberálne mútenie vody vo veľkom geopolitickom rybníku.

Dôvodov na protesty je viac ako dosť, chudoba u nás prudko rastie

Kováci proti biede a sociálnemu úpadku

Štefan ZLATOŠ – Foto: internet; zdroj teraz. sk

Riadne zasadnutie Rady Odborového zväzu KOVO, najvyššieho orgánu zväzu, medzi zjazdmi rozhodlo popri bežnej odborárskej agende na najbližšie obdobie aj o uskutočnení protestných zhromaždení vo vybraných regiónoch Slovenska s možným vyvrcholením v podobe sektorového generálneho štrajku.

Po desiatich rokoch začínajú na Slovensku pre infláciu klesať reálne príjmy Slovákov. Kúpyschopnosť ľudí u nás padá, firmy by mali dvíhať platy. Vysoká inflácia a oživenie ekonomiky by mali prispieť k rastu nominálnych miezd v najbližších rokoch. Znamená to, že na výplatnej páske by si zamestnanec mal nájsť viac peňazí ako rok predtým. Štatisticky by sa mali platy v tomto a budúcom roku zvýšiť o sedem percent, čo naznačuje prognóza vládnych analytikov z Inštitútu finančnej politiky. Ide na prvý pohľad o dobrú správu, ktorú však treba brať s rezervou. Platí to totiž len v prípade zodpovedných firiem, ktoré zamestnancom naozaj upravia mzdy v súlade s novou inflačnou realitou.

Predáci KOVO pripravujú na Slovensku generálny štrajk. Dochádza im trpezlivosť, keď vláda nerieši enormné zdražovanie.

■ RAST VÝDAVKOV

Ani možný rast platov aspoň o spomínaných sedem percent však nebude stíhať tempu rastu inflácie, ktorá nás čaká v tomto roku. Ľuďom rastú výdavky na potraviny, faktúry za elektrinu, plyn či drahší benzín. Tieto extra náklady výraznú časť zvýšených platov „zhltnú“. Inflácia by totiž – podľa viacerých prognóz – mala v tomto roku dosiahnuť až okolo 8,5 percenta.

Dôvodom stúpajúcej nespokojnosti kovákov, ale aj bežných ľudí je aktuálna, neustále sa zhoršujúca sociálno-ekonomická situácia obyvateľov Slovenska, neúnosné zdražovanie potravín, energií, pohonných látok a služieb, stúpajúca inflácia i prepad reálnych miezd, ale aj nedostatočné vládne opatrenia, ktoré by pomohli zmierniť tieto negatívne dosahy najmä pre slabšie sociálne skupiny (ako sú dôchodcovia, samoživitelia rodín, nízkopríjmové osoby a pod.). Do toho vstupuje aj vojnový konflikt na Ukrajine, následkom ktorého sa Slovensko stáva útočiskom pre tisíce ľudí v núdzi a ktorý celú situáciu ešte viac vyostruje, keďže pozornosť vlády a parlamentu sa zužuje len týmto smerom a na vlastných občanov už nemá priestor.

■ RADIKÁLNE ROZHODNUTIE

Odborový zväz KOVO preto spustil aktivačnú kampaň nielen pre členov zväzu, ale aj pre všetkých obyvateľov Slovenska, ktorým záleží na kvalite ich života i na tom, aby za mzdy, ktoré zarábajú, či za dávky, ktoré dostávajú (napríklad dôchodky), dokázali slušne žiť, nie živoriť. Jednou z jej podôb sú aj protestné zhromaždenia vo viacerých mestách Slovenska. K protestu OZ KOVO sa postupne pridávajú a podporujú ho aj ďalšie odborové zväzy a občianske združenia a komunity, ktorých rovnako trápi zlá ekonomická situácia obyvateľov a nezáujem (alebo neochota?) vlády riešiť túto situáciu. „Len aktivizáciou občianskej spoločnosti, jej zapojenia do diskusie a riešení je možné ustáť zvýšené a stále sa zvyšujúce náklady na život. Bez urážlivých, arogantných a egocentrických vyjadrení na adresu tých, ktorí majú iný názor, je možné hľadať a nájsť spoločné riešenie.

Zapojením organizácií a združení, zastupujúcich rôzne ekonomické, sociálne a záujmové skupiny ľudí, počúvaním ich názorov a návrhov si vytvoríme ľahšiu cestu, ako prekonať aj momentálne problémy. Podporte naše protesty a vyjadrite svoju vôľu.“ vyzýva OZ KOVO na sociálnej sieti.

Z údajov Štatistického úradu SR za február tohto roku vyplýva: Najvýraznejšie medziročne rástla cena petržlenu, ktorý je až o 55 percent drahší ako vlani, a uhorky, ktoré si pripísali takmer 50 percent. O 20 až 30 percent zdraželi viaceré druhy zeleniny – zemiaky, paradajky, paprika, mrkva, zeler a kapusta. Okrem zeleniny k potravinám s najvyšším cenovým rastom patria rastlinné oleje, múka, pečivo a mliečne výrobky. Rastlinný olej bol vo februári medziročne drahší až o 31 percent! Klasické biele rožky stáli takmer o 30 percent viac ako vlani a pšeničná múka je drahšia o štvrtinu. Chlieb stojí približne o 14 percent viac. Z mliečnych výrobkov najviac zdraželo maslo, až o 28 percent. Výrazne drahšie sú aj mlieko, bryndza, smotana a tvrdé syry – zhruba o 15 percent. Spotrebitelia citlivo sledujú ceny mäsa. Hovädzie mäso je medziročne drahšie o 10 až 20 percent. O desatinu zdraželo aj kuracie mäso, len bravčové je lacnejšie ako pred rokom, a to o 3 až 6 percent. Lacnejšie sú ešte jablká, a to zhruba o 6 percent.

■ JASNÉ PRAVIDLÁ

OZ KOVO pripomína verejnosti, že „a dva roky stihla táto vláda – zmeniť automat minimálnej mzdy a mzdových nárokov (len touto zmenou pripravili zamestnancov o okolo 800 – 2 900 eur za dva roky), zastaviť rast príplatkov za prácu v sobotu, v noci, v sťaženom prostredí... (týmto zásahom prichádzajú zamestnanci o ďalších zhruba štyristo eur za dva roky), zrušiť nezdaňovanie 13. a 14. miezd, zrušiť rozširovanie kolektívnych zmlúv, zrušiť zastropovanie dôchodkového veku, zrušiť 13. dôchodky, zrušiť dotované obedy pre deti, ignorovať požiadavku obyvateľov na referendum... A vulgárne nadávať vlastným obyvateľom“.

Zdá sa, že na odborovej pôde čaká Slovensko horúca jar, ak nie aj zvyšok roka.

MEMORIÁL

Mal som tú česť poznať ho osobne či už z viacerých rozhovorov pre vtedajší Slovenský rozhlas, alebo priamo počas práce v rezorte, na čele ktorého istý čas stál. PhDr. Dušan Slobodník, CSc., sa narodil 11. apríla 1927 v Pezinku a skonal 13. decembra 2001. Bol to slovenský spisovateľ, literárny vedec, prekladateľ a politik. Ako študent gymnázia vo Zvolene bol zatknutý sovietskou armádou, odvlečený do Sovietskeho zväzu a odsúdený na pätnásť rokov nútených prác v stalinských pracovných táboroch. Domov sa vrátil až po Stalinovej smrti na základe amnestie. Maturoval až v roku 1954, v štúdiu pokračoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (odbor slovenčina – ruština).

Odišiel Dušan Slobodník

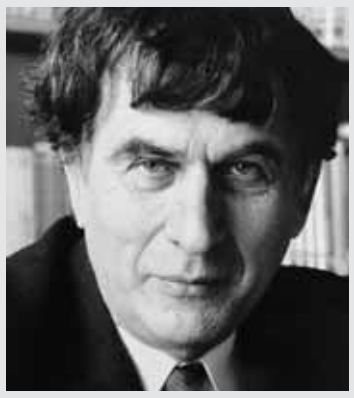

V roku 1958 bol počas bacílkovskej previerkovej kampane pre svoju minulosť vylúčený zo štúdia. Listom požiadal Najvyšší súd ZSSR o rehabilitáciu a 1. októbra 1960 ho Vojenské kolégium NS ZSSR plne rehabilitovalo. Štúdiá dokončil na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Svoje spomienky z väzenia uverejnil v knihe Paragraf: Polárny kruh.

Po roku 1989 sa výrazne politicky angažoval. Najskôr ako literárny vedec a publicista, po rozdelení Literárnovedného ústavu ako riaditeľ Ústavu svetovej literatúry Slovenskej akadémie vied. Vo svojej publicistike podporoval politickú líniu Vladimíra Mečiara. Výraznou mierou sa zaslúžil o vznik samostatnej Slovenskej republiky. V júni 1992 sa Dušan Slobodník stal ministrom kultúry vo vláde Vladimíra Mečiara. V roku 1992 žaloval spisovateľa Ľubomíra Feldeka za verš „esesák sa objal s eštebákom“ v básni Dobrú noc, moja milá. Žiadal ospravedlnenie a úhradu nemajetkovej ujmy. Feldek bol najprv na mestskom súde úspešný, ale v roku 1994 odvolací senát Najvyššieho súdu SR rozsudok prvostupňového súdu zrušil a zaviazal Ľubomíra Feldeka zaplatiť 250 tisíc Sk. Neskôr dovolací senát Najvyššieho súdu SR časť súdneho rozhodnutia týkajúcu sa básne a nemajetkovej ujmy zrušil, ale časť rozhodnutia o tom, že Feldek sa má ospravedlniť, sa stala právoplatnou. Feldekov obhajca Ernest Valko podal sťažnosť na Európsky súd pre ľudské práva do Štrasburgu a ten 12. júla 2001 vyniesol rozsudok vo Feldekov prospech.

Dušan Slobodník v mojej pamäti zostane ako človek otvorený dialógu, civilizovanej polemike a z ministerských čias si na neho spomínam ako na dokonale neúradníckeho úradníka – ministra. Politikov jeho odborného i charakterového formátu je v súčasnom systéme moci ešte menej ako šafranu. Žiaľ, už iba spomíname.

(ib)

Foto: Zdroj: Litcentrum.sk

Vládna koalícia prišla o veľkú časť pôvodných voličov a nových nezískala

Aké boli dva roky pôsobenia kabinetu

Matej MINDÁR – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Vládne zoskupenie (OĽaNO, SaS, SME RODINA a Za ľudí) má za sebou polovicu mandátu. Počas dvojročného obdobia postupne stratilo vysokú podporu, ktorú získalo v posledných parlamentných voľbách z februára 2020. Podľa posledných prieskumov verejnej mienky by súčasná koalícia s krehkou ústavnou väčšinou v Národnej rade SR v prípade predčasných volieb nezískala ani nadpolovičnú väčšinu všetkých 76 poslancov, potrebnú na zostavenie funkčnej a stabilnej vlády. Pod tento stav sa podpísal aj dosah celosvetovej pandémie ochorenia COVID-19 i následky rusko-ukrajinského vojenského konfliktu.

Nástup novej „protikorupčnej“ vlády Igora Matoviča sa nezačal ani zďaleka podľa predstáv veľkej väčšiny vtedajších koaličných voličov. Nekontrolované šírenie v tom čase ešte neznámeho ochorenia COVID-19 sa stalo hneď od začiatku akýmsi testom odolnosti a odbornosti takmer všetkých členov novej exekutívy vrátane samotného premiéra Igora Matoviča. Pre objektívnosť treba povedať, že od vypuknutia španielskej chrípky krátko po skočení prvej svetovej vojny sme sa vo svete s niečím podobným nestretli. Za úspešným zvládnutím prvej vlny stála ešte dosluhujúca vláda Petra Pellegriniho. Neskúsenosť väčšiny členov Matovičovej vlády sa odzrkadlili nezvládnutím druhej vlny na prelome rokov 2020 a 2021. Nezmyslené hádky Igora Matoviča a ministra hospodárstva Richarda Sulíka a chaotické prijímanie protipandemických opatrení sa prejavili vysokým počtom aj zbytočných úmrtí.

■ HĽADANIE VINNÍKA

Hlavným vinníkom celej situácie podľa parlamentnej i neparlamentnej opozície, ako aj časti koalície bol premiér Igor Matovič. Jeho expresívne vyjadrenia najmä na adresu svojich „rebelujúcich“ koaličných kolegov a členov tzv. konzília odborníkov ho stáli kreslo predsedu vlády. Zámienkou na jeho rezignáciu sa stal nešťastný a takmer nikým nekonzultovaný nákup ruskej vakcíny Sputnik V.

Novým šéfom kabinetu sa tak od 1. apríla 2021 stal vtedajší minister financií Eduard Heger. Uvoľnená ministerská stolička v rekonštruovanej vláde pripadla Igorovi Matovičovi. Jeho vymenovanie neušlo pozornosti odbornej i laickej verejnosti. Podľa opozície a niektorých odborníkov šéf najsilnejšieho vládneho zoskupenia OĽaNO ani v najmenšom nespĺňa kvalifikačné predpoklady viesť tento kľúčový rezort. A čo je najpodstatnejšie, ani výmena na poste predsedu vlády nijakým spôsobom nezažehnala vnútrokoaličné spory. Ba naopak. Nový minister financií pomerne často využíval svoje rozsiahle právomoci ako nástroj eliminácie časti aktivít niektorých vybraných ministrov, najmä ministra hospodárstva Richarda Sulíka. Obeťou týchto vládnych šarvátok sa stali bežní občania – najviac postihnutí ekonomickými následkami pandémie ochorenia COVID-19.

■ EXTRÉMNE POZÍCIE

Vojenský útok Ruskej federácie na svojho slovanského suseda Ukrajinu sa stal akýmsi zjednocujúcim prvkom ideologicko i osobnostne nesúrodej a vnútorne rozhádanej vládnej koalície. V rámci vlády a opozície sa vykryštalizovali dva extrémne pohľady na rusko-ukrajinský konflikt. Kým na jednej strane koalícia zastáva až prehnane silný proamerický a protiruský postoj, časť opozície na strane druhej sa snaží situáciu hodnotiť aj v spektre slovenských ekonomických záujmov. Slovenskej politickej scéne chýba v tomto smere tzv. zlatá stredná cesta. Vládni aj opoziční predstavitelia by si mali v prvom rade uvedomiť, že Slovenská republika ako malý štát na mape Európy nemôže byť tvorcom alebo vykonávateľom ani ruskej, ani americkej zahraničnej politiky. Po vypočutí ukrajinských a ruských argumentov by sme mohli vypracovať pre relevantné svetové štáty a organizácie návrh možných riešení, ako ukončiť toto nezmyselné krviprelievanie na oboch stranách. Takýto tip zahraničnej politiky v našich končinách od roka 2020 bohužiaľ absentuje a rolu mediátora sme nezískali.

■ ODPOR VEREJNOSTI

Napriek narastajúcemu odporu veľkej časti verejnosti vypísanie predčasných volieb aj pričinením kontroverzného rozhodnutia Ústavného súdu SR nebude možné. Koalícia má tak nadchádzajúce dva roky čo napravať, ak si chce po riadnych voľbách v roku 2024 udržať aké-také postavenie a vplyv v Národnej rade SR. Na popularite jej zaiste nepridávajú ani neustále vnútorné koaličné roztržky alebo nevhodná expresívna komunikácia niektorých jej členov. Pošramotené renomé jej môže sčasti napraviť správne nastavenie štátnej pomoci slovenským občanom. Tá by mohla eliminovať rapídny rast cien energií, základných tovarov a služieb, spôsobené neutíchajúcou ukrajinskou krízou. Má však na to odborné a morálne predpoklady? Na túto otázku si musí odpovedať každý sám.

NA MARGO

To, čo dosiaľ zakazovali hygienické normy a byrokracia, zmenili politici. Počet miest v existujúcej sieti jaslí a škôlok sa zvýši. Je otázne, či aj toto navýšenie pokryje potreby a požiadavky mamičiek a či bude stačiť aj na väčšie umiestnenie slovenských detí do týchto zariadení. Nielen ukrajinských. Lebo predsa aj o to ide ministerstvu práce. Fantázia či utópia sa stali skutočnosťou. Kapacity v jasliach sa rozhodnutím jedného úradníka zrazu navýšili o desať percent. Rovnako sa má nafúknuť kapacita materských škôl. Zrazu. Ak sa naše mamičky, ktoré začali prepočítavať svoje šance na umiestnenie dieťaťa v takomto zariadení, cítia v eufórii, je to možno predčasné. Z viacerých dôvodov.

Čísla ministra Krajniaka nesedia

Na Slovensku je v súčasnosti podľa informácií ministra Milana Krajniaka 217 jaslí s kapacitou 3 787 miest. Pri poslednom kole prijímania do jaslí sa neušlo miesto 328 slovenským deťom. Teraz minister rozhodol o navýšení o desať percent. Tie by teoreticky zvýšili kapacitu o 378 miest. Čiže ak odrátame záujem slovenských detí, ostane tu navyše päťdesiatka voľných miest. Navýšenie sa môže realizovať za predpokladu, že to umožní materiálová vybavenosť konkrétneho zariadenia. Dočasnú zmenu počtu miest musia jasle oznámiť príslušnému vyššiemu územnému celku a miestne príslušnému úradu verejného zdravotníctva. Čiže desaťpercentné navýšenie na papieri môže v skutočnosti priniesť menší efekt. Pretože už dávno samosprávy signalizujú, že voľné miesta jednoducho vytvoriť nemajú kde, teda nemajú na to jednoducho miesto vo svojich zariadeniach.

A podobne to chce Krajniak vyriešiť aj so škôlkami. Ministerský úradník rozhodne a samosprávy – najčastejší zriaďovatelia takýchto zariadení – pomôžte si samy. V škôlkach, ktorých situácia roky nikoho netrápila, chce teraz rezort vytvoriť zhruba 19-tisíc nových miest. Nevybavených žiadostí o umiestnenie detí do materskej školy je v súčasnosti asi desaťtisíc. Navyše, prianie aj tu môže naraziť na realitu. Navyšovanie počtu detí totiž nemá byť povinné a bude záležať na rozhodnutí jednotlivých materských škôl. Ktorý riaditeľ si pred rodičmi, ktorým doteraz tvrdil, že „to nejde“, zrazu zvýši kapacitu o desať percent?

Nezabúdajme na ďalšiu vec. Už pri nedávnom zavedení povinnosti umiestniť v škôlke všetky päťročné deti sa nahlas hovorilo o tom, že napriek ušľachtilému cieľu môže toto opatrenie vylúčiť z predškolskej výchovy tisíce detí. Najmä trojročné a štvorročné. Kapacitné možnosti materských škôl sú totiž obmedzené a nedajú sa ani jednoducho nafúknuť nijakým zázračným opatrením. Ak vychádzame z veľkosti populácie v jednotlivých ročníkoch (zhruba 60-tisíc detí pre každý ročník), máme na Slovensku dostatočné kapacity pre osemdesiat percent detí. Na stopercentnú zaškolenosť by sme teda potrebovali zvýšiť kapacity o približne 35-tisíc miest.

Aktuálne prichádzajú s riešením pre deväťnásťtisíc detí, pričom vieme, že desaťtisíc z tejto kapacity môžeme rovno škrtnúť, pretože tie miesta sú virtuálne. Ak by boli, sú obsadené deťmi, ktoré sa do škôlok nedostali.

Ľudovít KUSAL

Koniec súdržnosti Vyšehradskej štvorky a maďarská voľba

Nová éra neistoty a nepredvídateľnosti

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

V čase krvavej vojny v susedstve, prezidentských volieb v európskej jadrovej mocnosti Francúzsku či nemeckých nezhôd o dodávke-nedodávke ťažkých zbraní, tankov na obranu Ukrajiny pre nás ako varovný prst trčia najmä parlamentné voľby v Maďarsku. Štvrté, najdrvivejšie víťazstvo Viktora Orbána. Pri vstupe do novej éry neistoty a nepredvídateľnosti, do nadchádzajúcich štyroch rokov, maďarskú kulisu tvorí onen víťazný pokrik: dosiahli sme víťazstvo, ktoré vidno až z Mesiaca, ale určite ho vidno z Bruselu.

Ako vždy si musíme položiť otázku, ako sa to týka nielen nás Slovákov ale Slovenska a slovenskej politiky. Maďarské voľby sa neodohrali v susednom štáte, odohrali sa aj u nás, zasiahli a budú nás rôznorodo zasahovať. Sú to jediné voľby, v ktorých necelých pol milióna voličov zo zahraničia mohlo hlasovať, pravda len podľa straníckej kandidátky.

■ SKÚSENÝ LÍDER

Boli to deviate maďarské parlamentné voľby, štvrté víťazné pre FIDESZ a malú kresťanskodemokratickú ľudovú stranu KDNP, ktorej u nás nezaslúžene nevenujeme pozornosť. Vedúca osobnosť Viktor Orbán je tak pri moci od roka 2010

POD POKRIEVKOU

a bude do roka 2026 – nijaký európsky politik nemá takú skúsenosť. Pre našu verejnosť a politiku je to však aj politik, počas ktorého vlády sa maďarskí historici nepretržite usilujú prepisovať maďarské dejiny – a týmto prepisovaním, ako napríklad na to vytrvalo poukazuje matičiar J. Schwarz, vyvlastňovať tie slovenské. Verejnosť si to uvedomuje najmä tým, ako sa množí vykupovanie historických budov na území Slovenskej republiky maďarskými inštitúciami, keď šokujúco naše inštitúcie prichádzajú v priebehu tridsiatich dní (!) o predkupné právo a samosprávy či ministerstvá sa na to prizerajú.

Pritom už v roku 2010 dve vedecké konferencie, jedna z nich Historického odboru Matice slovenskej, varovali pred vyvlastňovaním dejín. Ako vtedy povedal historik Anton Hrnko, ide aj o politicky účelové vyvlastňovanie slovenských národných dejín. Nejde teda len o kúpu dajakých nehnuteľností, ruka v ruke s tým beží nepretržitý proces vyvlastňovania dejín.

Viktor Orbán svojím postojom v súčasnej kríze, ale aj v rokoch predtým, získaval uznanie, ba dokonca sympatie v časti slovenskej verejnosti, a to tak napravo, ako aj naľavo, či národovcov. Získal od Putinovho Ruska okrem iného dlhodobo najlacnejší plyn, dostavbu jadrovej elektrárne a nakoniec aj sídlo pre ruskú investičnú banku v Budapešti. Aj keď odsúdil ruskú agresiu a barbarstvo, odmietol v mene politiky ohrozovať Maďarsko a Maďarov prepravou a dodávkou zbraní a vojakov na Ukrajinu cez maďarské územie. Tak si v apríli dopomohol k výraznému volebnému víťazstvu. A neváhal ísť do sporu – tvrdil, že nikdy nečelil toľkým nežičlivcom. Okrem Gyula báčiho Sorosa tam zarátal aj ukrajinských politikov na čele s prezidentom Zelenským, dnes nedotknuteľnou modlou euroamerickej politiky a parlamentov od Izraela po Fínsko či Kanadu, ale aj Kongres USA. Ukrajinci si nedávajú servítky: Maďarsko sa vždy stavia na zlú stranu dejín, tak to urobilo naposledy, aj keď sa pridalo k Hitlerovi a ostalo jeho spojencom do poslednej chvíle, veď dobýjanie Budapešti trvalo sto dní...

■ VYŠEHRAD NA ĽADE

Na Slovensku, kde jediné dokončené diaľničné spojenie medzi Bratislavou a Košicami „ide po maďarskom území“, nachádza odozvu aj Orbánov dlhoročný spor s Bruselom – v časti budí sympatie, v časti presný opak, kategorické stotožňovanie sa s procesom, ktorý má zastaviť európske finančné toky Maďarsku, pokiaľ sa nedosiahne zmena v ponímaní právneho štátu, slobody tlače a médií a protikorupčných opatrení.

Maďarský postoj však priniesol aj koniec neraz až teatrálne na obrazovkách predstavovanej Vyšehradskej štvorky. Vzťah k Ukrajine je pre Poľsko historicky i politicky kľúčový, a tak sme momentálne svedkami konca politického kamarátstva Varšavy a Budapešti. Kým poľská politika masívne podporuje Ukrajinu, chce dokonca mierovú misiu a Poľsko prijalo najviac utečencov pred vojnou, v prelomovej ceste politikov do Kyjeva bola očividná neprítomnosť práve maďarského predstaviteľa. Kým nám vtedy chýbal vedľa slovinského najmä slovenský predseda vlády, všetkým ostatným bolo zrejmé, prečo tam nie je nikto z Maďarska. Vo V4 je hlboká priepasť. A kým Brusel zatiaľ mlčí k predchádzajúcim výhradám voči Poľsku, Budapešti hrozí dlhý proces, ako opäť získať prístup k miliardovým eurofondom. Pravda, kým prešibaný dlhoročný pragmatik Orbán neotočí kormidlo vývoja vo svoj a maďarský prospech.

Voľby v Srbsku potvrdili pozíciu Aleksandara VUČIĆA a jeho strany

Desaťročie upevňovania vládnych postov

Radoslav ŽGRADA – Foto: internet; zdroj denník Politika

Popri ostro sledovaných francúzskych prezidentských voľbách, maďarských parlamentných voľbách konali sa v apríli tohto roka aj voľby v Srbskej republike. Šesť a pol milióna oprávnených voličov si 3. apríla vyberalo nového prezidenta a tiež aj predstaviteľov do národného parlamentu (Narodna skupština) a samosprávy v dvanástich oblastiach vrátane Belehradu. Podľa očakávaní zvíťazil Aleksandar Vučić spolu s jeho stranou Srbská pokroková strana (SNS).

Vučič je určujúcou osobou srbskej politickej scény v posledných desiatich rokoch. Vo svojich rukách za ten čas sústredil takmer všetky mocenské páky v krajine. Pri prvom zvolení za prezidenta v roku 2017 získal hneď v prvom kole päťdesiatpäť percent hlasov. Pred tohtoročnými voľbami vyhlásil, že čokoľvek pod šesťdesiat percent bude považovať za neúspech...

■ POLITICKÝ VZOSTUP

Aleksandar Vučić je aktívny v politike už od roka 1992. V rokoch 1992 – 2008 pôsobil v Srbskej radikálnej strane a na krátky čas zastával aj post ministra informácií. V rokoch 2004 a 2008 neúspešne kandidoval za starostu Belehradu. Odpoveďou na otázku, či má Radikálna strana podporiť dokument o približovaní Srbska k Európskej únii, podporil proti väčšine kladné stanovisko vtedajšieho zastupujúceho predsedu Tomislava Nikolića, čo viedlo k rozkolu v strane. So skupinou poslancov potom stranu opustili. Tomislav Nikolić založil novú stranu Srbská pokroková strana, ktorá stojí na pozíciách medzi politickým stredom a radikálmi. Na jej čelo sa po o zvolení za prezidenta dostal v roku 2012 práve Aleksandar Vučić. Keď sa v roku 2014 stal predsedom vlády, sľúbil, že bude pokračovať v procese pristúpenia k Európskej únii (EÚ), privatizovať štátne podniky a liberalizovať ekonomiku. V decembri 2015 počas prístupovej konferencie otvorila EÚ prvé kapitoly prístupu so srbskou delegáciou vedenou práve Vučićom. Ten bol jednou z kľúčových postáv spolupráce a dialógu medzi vládami Kosova a Srbska, sprostredkovaného EÚ, a zasadzoval sa o vykonávanie bruselskej dohody o normalizácii vzájomných vzťahov.

Neohrozený a jednoznačný víťaz srbských volieb Aleksandar VUČIĆ

■ PRESVEDČIVÉ VÍŤAZSTVO

V samotných prezidentských voľbách zvíťazil zdrvujúco Vučić už v prvom kole so ziskom takmer šesťdesiatich percent hlasov. Jeho hlavný opozičný vyzývateľ bývalý armádny generál Zdravko Ponoš získal len niečo nad osemnásť percent hlasov. Na treťom mieste skončil Miloš Jovanović so šiestimi percentami hlasov. Vučić tak povedie krajinu ďalších päť rokov. Uvidíme, ako sa mu v súvislosti s ruskou inváziou na Ukrajinu bude dariť tak ako doteraz vytvárať most medzi Východom (Ruskom) a Západom (Európskou úniou).

Srbská republika odsúdila v OSN agresiu ako porušenie medzinárodného práva, ale nepripojila sa k sankciám vyhlásenými Západom. Srbsko je životne závislé od dodávok ruskej energie, Belehrad je s Moskvou previazaný zásobovaním ropou a najmä plynom, keďže dodávkami z Ruska pokrýva všetku svoju spotrebu. Ruská štátna plynárenská spoločnosť Gazprom je navyše väčšinovým vlastníkom jediného zásobníka plynu v krajine. V čase stupňujúcej sa rusofóbie to bude pre Vučića stále ťažšie, ale je predpoklad, že Srbsko nebude nasledovať ekonomickú samovraždu Európskej únie v prerušení spolupráce s Ruskom v energetike. Veľká časť proruských nálad u Srbov pramení z ich nenávisti voči Severoatlantickej aliancii, ktorá zločinne bez mandátu OSN bombardovala krajinu v roku 1999, keď bolo zhodených vyše dvadsaťtisíc ton výbušnín a zahynulo minimálne dvetisícpäťsto ľudí vrátane detí.

■ AJ STRANÍCKY ÚSPECH

V súbežných parlamentných voľbách podľa očakávania zvíťazila Vučićova Srbská pokroková strana s približne 43 percentami hlasov. Získala tak v 250-člennom národnom parlamente – Skupčine – 120 mandátov. Opozičnej koalícii Zjednotené Srbsko prináleží 38 mandátov za zisk vyše 13 percent hlasov. Tretí koaliční socialisti (SPS) získali 11,4 percenta hlasov a 31 mandátov. V parlamente zasadnú reprezentanti ešte ďalších ôsmich strán, ktorí získali nad tri percentá hlasov, ako aj zástupcovia malých menšinových strán. Doterajší vládnuci tábor tak bude mať v srbskom parlamente naďalej väčšinu. Vučićova SNS je pri moci v krajine už desať rokov a zdá sa, že jeho dominantné postavenie sa naďalej upevňuje.

Rusko-ukrajinský konflikt a geopolitické zmeny prerozdelia devízové rezervy

Čínsky ochranný val proti sankciám Západu

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Čína je svetová ekonomická veľmoc, ktorá v najbližších rokoch v objeme HDP predbehne USA. Dnes je jej hrubý domáci produkt 17 biliónov dolárov, zatiaľ čo americká ekonomika dosahuje úroveň 24 biliónov dolárov. V globálnych devízových rezervách je takmer 60 percent amerických dolárov, 20 percent je eur, 6 percent jenov a len 3 percentá sú v čínskej mene. V terajšom menovom chaose sa však predpokladá, že čínska mena zvýši svoj podiel, k čomu môžu iste pomôcť aj očakávané geopolitické zmeny súvisiace s pokračovaním rusko-ukrajinského konfliktu.

GEOPOLITIKA

Na agresívnu vojnu Západ reagoval celým radom sankcií proti ruským politikom, zablokovaním majetku oligarchom, komerčným bankám a tiež aj ruskej centrálnej banky, ktorej dokonca zablokovali devízové rezervy v zahraničí. Dôsledkom bol pokles kurzu rubľa, preto musela zasahovať ruská centrálna banka zvyšovaním jeho úrokovej sadzby. Západ si nedovolil uplatňovať embargo proti ruských energetickým zdrojom – najmä zemného plynu a ropy, bez ktorých by väčšina európskych štátov možno skolabovala.

■ **SUROVINY ZA RUBLE**

Počas konfliktu ruská strana neprerušila dodávky týchto energetických nosičov. Vysvetľovalo sa to tým, že z ich predaja Rusi financujú vojnu na Ukrajine. Preto sa hľadali možnosti, ako postupne obmedziť závislosť od nich, čo sa čiastočne podarilo najmä v tých krajinách, ktoré mali vybudované ropovody a plynovody z iných ako ruských zdrojov. To sa však, nanešťastie, netýka Nemecka, Česka a Slovenska. V tejto súvislosti však treba povedať, že sa Západu nepodarilo dohodnúť zodpovedajúce náhradné dodávky plynu z oblasti Perzského zálivu, navyše ich ruský prezident V. Putin „zaskočil" neočakávaným rozhodnutím platiť za odobraný ruský plyn už nie v eurách a v amerických dolároch, ale len v rubľoch. Východiskom na toto premyslené rozhodnutie bolo tvrdenie V. Putina, že kým západné meny sú kryté dlhmi, zatiaľ ruble sú kryté surovinami. To viedlo k posilneniu výmenného kurzu rubľa voči zahraničným menám na úroveň pred vypuknutím vojny.

■ **POSILNENIE ČÍNY**

Rusko-ukrajinský konflikt sledujú najvyšší predstavitelia Číny z viacerých dôvodov. Ten najdôležitejší je možnosť jej globálneho ekonomického posilnenia. Západ totiž odstrihol väčšinu ruských bánk od medzinárodného platobného systému SWIFT, americké platobné systémy ako Mastercard, Visa a ďalšie prerušili činnosť v Rusku, čím sa vytvorila príležitosť, aby sa rubeľ a čínska mena renminbi prepojili do čínskeho medzinárodného platobného systému Union Pay s cieľom oslabiť postavenie amerického dolára. USA si riziko uvedomujú. Preto americkí predstavitelia rokovali s čínskymi. Čína však so sankciami proti Rusku nesúhlasí najmä preto, že nie je účastníkom vojny, ale sa zasadzuje za jej čo najskoršie ukončenie.

■ **PREMYSLENÁ DIPLOMACIA**

Rovnako pochodili aj európski politici na nedávnom samite s Čínou, keď sa im nepodarilo presadiť, aby Čína odsúdila ruskú agresiu vraj preto, že EÚ v prípade Ukrajiny slepo nasleduje USA. Na druhej strane si však Čína uvedomuje, že v diskusii s európskymi politikmi si nemôže dovoliť ich ignorovať, keďže do EÚ vyvezie každý rok tovar za takmer päťsto miliárd eur, a preto zachováva pozíciu mŕtveho chrobáka. Diplomaticky sa vyjadruje aj o „vyhrážkach" amerického prezidenta Bidena, že ak bude Čína „bojkotovať" západné sankcie, bude vraj čeliť bližšie nešpecifikovaným výdavkom. Čína sa doteraz vojensky, ale ani ekonomicky do podpory Ruska proti Ukrajine nezapojila. Pre poriadok si však pripomeňme, že vždy, keď Západ vyhlásil proti Rusku sankcie, ako trebárs pri anexii Krymu, dovtedajšie vzťahy medzi Moskvou a Pekingom sa vždy posilnili. Čína navyše dokázala na protiruských sankciách dokonca aj zarobiť.

Bez rýchlej podpory vlády hrozí nekontrolovateľný rast cien potravín

Vojna je zlá a obracia sa proti občanom Slovenska

Ivan BROŽÍK – Foto: FinReport.sk

Priemerná slovenská domácnosť vynakladá každý mesiac už zhruba sedemnásť percent výdavkov na potraviny a približne pätnásť percent vydávame na bývanie a energie. Takmer všetky domácnosti sú už aj tak trvale zaťažené daňami – jednými z najvyšších v Európe, poistkami, ktorých ceny rastú z roka na rok, splátkami pôžičiek. A tu nastupuje raketový rast cien potravín, energií, pohonných hmôt a vodného a stočného.

Analytici napríklad uvádzajú, že kým vlani sme na plnú nádrž benzínu museli pracovať deväť hodín, dnes to je vyše jedenásť hodín. Pod rast inflácie sa však podpísali najmä drahšie potraviny, ktorých tempo rastu sa aj vo februári výrazne zrýchlilo a dosiahlo až takmer desať percent. Môžu za to rastúce ceny agrokomodít a energií vo svete a zvyšovanie nákladov na prepravu.

■ **TRÚCHLIVÝ TREND**

Ceny potravín budú v najbližších mesiacoch ďalej rásť silným tempom – určite oveľa vyššie ako nad desať percent. Vo februárových cenách, za ktoré máme teraz údaje, nie je totiž ešte zahrnuté zdraženie v dôsledku narušených dodávok surovín z Ukrajiny a Ruska. A to už napríklad rastlinný olej bol vo februári medziročne drahší až o tridsaťjeden percent. Za rožky dnes zaplatíme o takmer tridsať percent viac ako vlani a pšeničná múka je drahšia o štvrtinu. Chlieb nás vychádza približne o štrnásť percent viac ako pred rokom.

„Na začiatku víkendu (26. 3., pozn. red.) sme urobili v blízkom zahraničí kontrolný nákup trinástich potravín, ktoré boli na tlačovke ministra Vlčana odprezentované ako potraviny na prežitie, či ako bolo povedané , aby ‚sme nezostali hladní'", píše na sociálnej sieti Alojz Hlina. A čo z porovnania vyplynulo? „Poliaci identické potraviny ako my kupujú o tridsaťdva percent lacnejšie, Maďari o osemnásť percent lacnejšie, v Česku majú ceny týchto potravín približne rovnaké, ale zase majú oveľa vyššiu priemernú mzdu," uvádza Hlina.

■ **HLASY OPOZÍCIE**

„Hospodársky rast pomaly klesá, za platy si Slováci budú môcť kúpiť menej a zdražovanie bude naďalej pokračovať a bude ešte výraznejšie," konštatoval Erik Tomáš na tlačovej konferencii. Zároveň kritizoval ministra pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Samuela Vlčana (nominant OĽaNO), že ignoruje poznatky potravinárov a poľnohospodárov a nič nerobí. Podľa Tomáša „slovenská vláda v porovnaní s okolitými krajinami nerobí nič. Jej vlastné čísla hovoria, že Slovensko z ekonomického hľadiska ide do záhuby. Stále väčšia skupina obyvateľov spadá a padne pod hranicu chudoby", varoval Tomáš.

Bez rýchlej a dostatočnej podpory vlády pre potravinársky sektor hrozí Slovensku nekontrolovateľný rast cien potravín. Zhodli sa na tom delegáti valného zhromaždenia Únie potravinárov Slovenska (ÚPS) s vedením Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory (SPPK) na valnom zhromaždení ÚPS. Ceny energií dosahujú rekordy, vážnym problémom začína byť aj nedostatok surovín na spracovanie. Je nevyhnutné, aby štát využil všetky možnosti, aj tie, ktoré v týchto dňoch umožnila Európska komisia. V opačnom prípade Slovensku hrozí ešte väčšia závislosť od dovozu potravín v čase vojny.

■ **KOLAPS POTRAVINÁROV**

„Aktuálne sa potravinársky sektor a prakticky všetky jeho odvetvia nachádzajú v kritickej situácii. Ak štát nezasiahne a nepomôže potravinárom na Slovensku, hrozí nekontrolovateľný rast cien slovenských potravín. To bude mať za následok kolaps slovenskej výroby potravín. V tejto mimoriadnej situácii je nevyhnutné, aby vláda našla pre potravinársky sektor mimoriadne prostriedky i financie," uviedol predseda ÚPS Daniel Molnár. Slovenskí potravinári považujú za nevyhnutné prijať okamžité a konkrétne systémové opatrenia štátu na podporu a zvýšenie konkurencieschopnosti domácej výroby potravín. Iba takýmito krokmi bude možné zvyšovať potravinovú sebestačnosť Slovenska v čase vojny na hraniciach Slovenska.

ÚPS žiada vládu SR a Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR urýchlene implementovať aktuálne prijaté opatrenia EK k strategickej podpore potravinárskeho priemyslu na Slovensku a mimoriadne vyčleniť finančné prostriedky na ich okamžitú realizáciu. Únia zároveň žiada prioritne zabezpečiť dostatočné energetické a surovinové zdroje pre bezproblémový chod potravinárskych prevádzok zo strany štátu a zabezpečiť finančnú podporu alebo reguláciu cien energií pre potravinársky priemysel. Požaduje tiež vyčleniť v rozpočte dostatočné finančné prostriedky na podporné schémy štátnej pomoci pre potravinársky priemysel aspoň na úrovni okolitých európskych krajín. ÚPS žiada aj monitorovanie cenovej hladiny energií, poľnohospodárskych vstupov a spotrebiteľských cien potravín, ako aj výrazné zvýšenie finančnej podpory pre potravinársky priemysel v strategickom pláne na roky 2023 až 2027.

NA OKRAJ

Plánovaných stotridsaťtri miliónov eur protiinflačnej pomoci zamotalo našej vládnej koalícii hlavy tak, že jej jednota, nadobudnutá po ruskej invázii, ktorá bola prvým takýmto prejavom súznenia od vytvorenia samotného štvorlístka, sa opäť zatriasla. To je suma, ktorú koalícia vyčlenila na pomoc verejnosti po rapídnom zdražovaní všetkého navôkol. Nie však všetkým, ale len tým, ktorí to podľa nej potrebujú. Žiaľ, hneď sa vynára nepríjemná otázka: Vie sa štát postarať o svojich všetkých občanov?

Slovensko chudobnie a koalícia sa prie

Prejavy inflácie sú pre mnohých katastrofálne. Nielen pre ľudí v hmotnej núdzi. Tu sa minister sám utešuje, že nikto podľa neho nespochybnil skupiny, ktoré pomoc štátu najviac potrebujú. Idete im dať sto eur na dieťa? To naozaj? Aj bankové štatistiky dlhodobo hovoria o tom, že väčšina verejnosti jednoducho nedokáže z mesačného príjmu nič ušetriť, tak je logické, že inflácia desať a viac percent sa ho dotkne. Túto pomoc máme naozaj porovnať s tým, ako sa s infláciou snažia už konkrétne a dlhšie vysporiadať vlády Poľska, Maďarska, ale aj ďalších krajín?

Jednorazový prídavok na dieťa v sume sto eur chce vláda podľa ministra Krajniaka vyplatiť pre takmer milión detí vo veku do deväťnástich rokov vrátane. Pomoc pre rodiny v hmotnej núdzi by mala smerovať pre takmer 58-tisíc domácností, v ktorých žije 122-tisíc ľudí. Nízkopríjmovým rodičom vyplatí vláda finančný príspevok v prípade, ak ich mesačný príjem je do 804 eur.

Pol miliardy nás stál experiment s testovaním. Desiatky miliónov stála očkovacia lotéria, ktorá nesplnila stanovený cieľ – presvedčiť ľudí, aby sa dali očkovať. Ďalšie milióny očkovacia kampaň, bonus pre zaočkovaných seniorov a podobne. Okrem medziľudských vzťahov sme prišli aj o vyše pol miliardy eur, za ktoré sa dalo postaviť desať nemocníc alebo teraz pomôcť chudobným výraznejším spôsobom. A nie jednorazovo, ale napríklad prispieť občanom na život po menších častiach dlhšie, aby príspevok časť z nich nevyužila na niečo, na čo nie je určený.

Slovensko citeľne chudobnie. Nielen pre stagnáciu či znižovanie platov, pre infláciu, pre celosvetový dosah vojny na Ukrajine, pre úvahy ministra práce o budúcom výpočte dôchodkov, pre astronomické a stále rastúce ceny za bývanie. Navyše nás dobehne ďalší podceňovaný faktor. Uplynulé roky sme na Slovensku zažívali veľmi silný „úverový boom". Rýchlosť zadlžovania Slovákov pritom držala európske prvenstvo takmer dekádu. Extrémne rýchle zadlžovanie prišlo v takzvaných „dobrých časoch", v období ekonomickej konjunktúry, a rozbehlo sa v období po finančnej kríze. To všetko sa prejaví na životnej úrovni celej spoločnosti. Raz určite.

Ľudovít KUSAL

ROZHOVOR TÝŽDŇA

Michal HOSPODÁR: Veľká vojna je dôsledkom malých nezvládnutých vojen v nás samých

Príčiny sú v srdci a v medziľudských vzťahoch

Zhovával sa Matej MINDÁR

Ruská invázia na Ukrajinu vyhnala z domovov takmer desať miliónov ukrajinských civilistov. Mnohí našli dočasné útočisko i na území Slovenska. Pomocnú ruku podala týmto ľuďom aj Gréckokatolícka cirkev na Slovensku. Nielen o tom sme sa rozprávali s gréckokatolíckym kňazom, vysokoškolským pedagógom a predsedom Spolku sv. Cyrila a Metoda docentom Michalom HOSPODÁROM.

● Akým spôsobom Gréckokatolícka cirkev na Slovensku pomáha ukrajinským utečenom na území Slovenska?

Veriacich i hierarchov Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku sa začiatok vojenskej invázie hlboko dotkol. A to nie primárne z dôvodu územnej blízkosti Ukrajiny a možného ohrozenia Slovenska. Uvedomujeme si, že každá vojna je najmä morálnym zlom, zlyhaním ľudstva ako takého. Jej hroznými dôsledkami sú obete na nevinných ľuďoch vrátane detí. V tomto zmysle je našou kresťanskou povinnosťou pomáhať utečencom a bezbranným ľuďom, nech ide o kohokoľvek. V tomto konflikte však navyše ide o dva blízke národy s vyše tisícročnou kresťanskou tradíciou a praktizovaním východného obradu, čo ich robí aj kultúrne a cirkevne pre gréckokatolíkov na Slovensku blízkymi. Preto keď sa začala invázia, od prvých chvíľ sa celá naša cirkev zapojila do všestrannej pomoci. Vo farnostiach Vyšné Nemecké i Ubľa sa sústreďovala materiálna pomoc, ale ešte dôležitejšia bola ľudská solidarita a duchovná spoluúčasť. Najosvietenejší vladykovia Ján Babjak a Cyril Vasiľ rozhodli, že bohoslovci zo seminára v Prešove prerušia svoju prípravu a budú mať celodennú službu prvej pomoci na hraničnom priechode. Kňazi organizovali pomoc rôzneho druhu – od varenia čaju a guláša po kontakty na ubytovanie a vybavovanie potrebných administratívnych úkonov. Nemožno opomenúť ani finančné zbierky na nákup hygienických potrieb, potrebného ošatenia atď. Bez tejto rýchlej dobrovoľníckej pomoci cirkvi v súbehu so samosprávou si zvládnutý denný príchod tisícov utečencov neviem ani predstaviť. Pre cirkev v tejto etape pripadla dominantne duchovná asistencia a poradenstvo. Preto bola na najmasovejšom hraničnom priechode Vyšné Nemecké zriadená provizórna kaplnka, kde sa zaviedli nedeľné bohoslužby a vytvoril sa priestor na osobné stíšenie a modlitbu. Bohoslužby pre Ukrajincov v ich jazyku slávime každú nedeľu aj v košickej gréckokatolíckej katedrále.

● Gréckokatolícka cirkev na Ukrajine má podľa oficiálnych údajov približne štyri a pol milióna veriacich. Do akej miery Gréckokatolícka cirkev na Slovensku komunikuje so svojimi ukrajinskými partnermi, čo sa týka prebiehajúceho vojnového konfliktu?

Gréckokatolícka cirkev na Ukrajine je nám blízka ponajprv z historických dôvodov. Veď Mukačevská eparchia so sídlom v Užhorode je „matkou“ aj našich eparchií (diecéz) na Slovensku (Prešovskej, Košickej a Bratislavskej). Počas nedávneho plodného pôsobenia dnes už nebohého mukačevského biskupa vladyku Milana Šášika na Zakarpatskej Ukrajine sa osobné kontakty a liturgicko-duchovné podujatia medzi nami ešte zintenzívnili. Ukrajinský jazyk a byzantsko-slovanský obrad sú nástroje, ktoré vytvárajú pomyselný most na vzájomné kontakty, spoluprácu a obohatenie. Z toho pohľadu rozumieme predstaviteľom Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi, volajúcim o pomoc a duchovnú spoluúčasť na ich vojnových súženiach. Všetci naši biskupi vyzývajú veriacich na modlitbu a pôst za skončenie vojny. Uvedomujeme si, že analýzy, rokovania a ostatné cesty na urovnanie konfliktu tu nestačia, pokiaľ sa nezmení aj ľudské srdce. Len v pohľade kresťanskej viery môžeme hlásať potrebu odpustenia nepriateľom a skutočne im aj odpúšťať. Je to náročná výzva, ale inej cesty na zmierenie niet.

Docent Michal HOSPODÁR je gréckokatolícky kňaz, vysokoškolský pedagóg a predseda Spolku sv. Cyrila a Metoda..

● Aké je súčasné postavenie gréckokatolíckej cirkvi na Ukrajine?

Ukrajinská gréckokatolícka cirkev je dnes najväčšia z východných katolíckych cirkví. Má okolo 4,4 milióna členov. Vznik odvodzuje od Brestskej únie z roka 1596 a napokon sa sformovala vo Ľvove v roku 1700. Najdôležitejšia etapa vo vývoji gréckokatolíckeho spoločenstva spadá do obdobia pôsobenia vladyku – metropolitu a dnes Božieho služobníka Andreja Šeptyckého (1865 – 1944). Po období komunistického útlaku a násilnej likvidácie, bola v roku 1990 zlegalizovaná jej činnosť. Odvtedy zaznamenávame badateľný rozvoj jej viditeľných cirkevných štruktúr, duchovných povolaní a počtu veriacich. Dnešné postavenie v stručnosti vyzerá takto: UGC je oddelená od štátu, jej cirkevnú štruktúru tvoria metropoliti vo Ľvove, v Ivano-Frankivsku, Ternopile-Zborive so svojimi eparchiálnymi biskupmi. Má tiež vytvorené exarcháty (predstupeň eparchie) na východnej Ukrajine. Hlavným centrom Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi je Kyjev spolu s Ľvovom. Najvyšším predstaviteľom je kyjevsko-haličský väčší arcibiskup, ktorým je v súčasnosti Jeho Blaženosť vladyka Sviatoslav Ševčuk. Mukačevská eparchia je cirkvou sui iuris, teda právne nepodlieha pod väčšieho arcibiskupa Ševčuka, ale priamo Rímu. Najviac veriacich má Ukrajinská gréckokatolícka cirkev na západnej Ukrajine. Svoje eparchie má aj v krajinách Európy s väčším počtom ukrajinských gréckokatolíkov a tiež mimo európskeho kontinentu (napr. v USA, Kanade, Brazílii atď.).

● Krátko po ruskej invázii sa predstavitelia ukrajinských Rusínov cez Maticu rusínsku obrátili listom na prezidenta Vladimíra Putina s návrhom zmeniť západnú Ukrajinu na Karpatskú Rus. Podľa ich presvedčenia ako národ historicky trpeli aj pre svoju pravoslávnu vieru. Prečo podľa vás nespomenuli fakt, že veľká časť Rusínov sa hlási ku gréckokatolíckemu vierovyznaniu?

Vojnový stav niekedy otvára priestor na hľadanie istých netradičných politických riešení, ktoré v mierovom stave ležia odložené v poličke. Je pravda, že Rusíni na Ukrajine trpeli pre svoju vieru, a to tak pravoslávni, ako aj gréckokatolíci. Spomenutý list zástupcov Rusínov prezidentovi V. Putinovi je záležitosťou zase týchto dvoch krajín. Jeho obsah nepoznám a téma nového názvu západnej Ukrajiny, ktorú v otázke naznačujete, je do veľkej miery politická záležitosť. To mi ani neprináleží komentovať.

● Vďaka profesorovi Michalovi Lackovi sa do povedomia svetovej verejnosti dostal termín slovenskí gréckokatolíci. Prečo je dodnes neustále spochybňovaný fakt, najmä od Ukrajincov, že veľká časť Slovákov na východnom Slovensku sú odnepamäti pevnou súčasťou katolíckej cirkvi východného obradu?

Slovenskí gréckokatolíci mali vplyvom rôznych okolností neutešený osud. Aby som to skrátil, tak zhrniem situáciu len v nedávnej minulosti. Popri už spomenutej Mukačevskej eparchii so sídlom v Užhorode postupne vznikla v roku 1818 nová Prešovská eparchia a o necelé storočie aj Hajdúdorožská eparchia v dnešnom Maďarsku. Prvé dve cirkevné správy boli rusínske a tretia maďarská. Slovenskí gréckokatolíci v oficiálnych ročenkách ani neboli registrovaní, oficiálne kruhy doma i v Ríme ich označovali za Ruténov. Tak sa utriasol názor, že čo gréckokatolík to Rusín. Až na sklonku prvej Československej republiky, koncom tridsiatych rokov 20. storočia, sa gréckokatolícka slovenská skupina začala stmeľovať a organizovať nábožensky i národne. Prirodzeným centrom pre toto stmeľovanie boli Michalovce. Okrem iného tu vyrástol kláštor s nádherným Chrámom Svätého Ducha (dnes Bazilika minor) otcov redemptoristov. Zásluhou uvedomelého stredoškolského profesora náboženstva na michalovskom gymnáziu otca Jána Murína bol v roku 1941 založený spolok slovenských gréckokatolíkov pod názvom Jednota sv. Cyrila a Metoda. Z Michaloviec pochádza aj prvá slovenská gréckokatolícka tlačená spisba atď. Tieto okolnosti pomáhali k poznaniu a uvedomeniu si skutočnosti, že na Zemplíne jestvujú gréckokatolíci Slováci. A majú právo v svojom jazyku sa vzdelávať nábožensky i národne. Tento uvedomovací pohyb podporil aj prof. Michal Lacko SJ, rodák z Krásnej nad Hornádom, na Kongregácii pre východné cirkvi v Ríme. Prirodzene, nová skutočnosť spočiatku vyvolala isté obavy, ba i otrasy na strane cirkevných predstaviteľov v spomenutých riadiacich centrách. Po začiatočných obavách však blahoslavený prešovský biskup Pavol P. Gojdič OSBM uznal oprávnenosť existencie slovenských gréckokatolíkov a podporoval ich samostatný život a rozvoj. Dnes sa už len sporadicky objavia názory, že vtedy išlo o násilnú slovakizáciu gréckokatolíkov, ktorá štatisticky uškodila iným národnostiam.

● Vatikán prednedávnom oficiálne degradoval slovenskú Eparchiu svätých Cyrila a Metoda v Toronte na exarchát, ktorý prešiel pod správu Ruténskej gréckokatolíckej cirkvi so sídlom v Pittsburghu...

Rozhodnutie Svätej stolice týkajúcej sa správy gréckokatolíkov v Kanade má svoje opodstatnenie v ich postupnom úbytku, asimilácii a postupujúcej sekularizácii. Problémom je, že Slovákov gréckokatolíkov je tam málo. Dominantným jazykom pre mladé generácie je už dávno angličtina, a tá prevažuje aj v liturgických obradoch. Istým hendikepom pre miestne spoločenstvo je skutočnosť, že rodina Štefana B. Romana, veľkého mecenáša a dobrodinca, už finančne nepomáha cirkevnému spoločenstvu. Monumentálna Katedrála Premenia Pána prešla počas uplynulých rokov organizačnými zmenami a nateraz je vo vlastníctve inej cirkvi ako gréckokatolíckej. V Toronte pôsobí aj slovenský gréckokatolícky kňaz a na čele eparchie pôsobil aj vladyka Marián Andrej Pacák CSsR zo Slovenska. Svätý Otec František prijal jeho rozhodnutie odstúpiť z osobných dôvodov. Eparchia zaznamenáva rapídny úbytok veriacich a mladých ľudí. Tak Svätá stolica urobila tento krok, že slovenskú eparchiu znížila o stupeň dole na apoštolský exarchát a pridružila ho do Pittsburskej metropolie v USA. Uvidíme, čo prinesie tento krok do budúcnosti.

● Pápež František v Bazilike svätého Petra v Ríme 25. marca 2022 zasvätil Rusko a Ukrajinu Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. Aký duchovný význam má tento akt pre oba štáty?

Každé zasvätenie je vlastne úkonom zverenia sa pod ochranu mocnejšej bytosti, ako som ja sám. Vidíme to v prirodzenom živote, keď sa povedzme maloleté dieťa zverí do opatery niekoho, ak by rodičia z nejakých dôvodov už nemali naň dosah. Osobitné zasvätenie Ruska žiadala Panna Mária v roku 1917. Sprvoti táto žiadosť nebola braná až tak vážne. No potom sa ukázalo, že Fatima je najvýznamnejším súkromným zjavením pre Cirkev a svet a treba mu venovať náležitú pozornosť. Ako je známe, uskutočnili sa viaceré zasvätenia v zmysle zjavení z Fatimy, ale pre komplikovanosť doby a obmedzenia komunistického režimu to nebolo ani slávnostné, ani osobné. Preto sa Svätý Otec František rozhodol pre nové zasvätenie Ruska a pripojil k nemu aj Ukrajinu. Navyše prizval k tomuto jedinečnému aktu aj partikulárne cirkvi po celom svete. Bol to výnimočný deň pre Cirkev a celý svet. Práve my sme boli svedkami krásneho aktu prednesenia modlitby zasvätenia a vloženia svojich životov do Nepoškvrneného srdca Panny Márie. K tomuto aktu sa viaže aj úprimné obrátenie každého z nás, bez ktorého ani zázraky z neba nič nezmôžu. Zasvätenie má vniesť do bratovražednej vojny ducha zmierenia a pokánia. Tak sa naplní prisľúbenie o víťazstve Máriinho srdca nad každým zlom. Myslím si, že už v tomto smere badať prvé ovocie.

● Aké ponaučenie si môžeme zobrať z tohto nezmyselného konfliktu?

Toľkokrát si už ľudstvo želalo a verejne sľubovalo, že nikdy viac nezačne vojnu. A napriek tomu sme svedkami reálneho vojnového konfliktu, ktorý nebude mať víťaza. Prečo? Lebo víťazstvo je v konaní dobra a láske, a nie vo vojne. Iste, to znie príliš zjednodušene, ale taká je pravda. Pravú príčinu vojen treba hľadať v našom srdci, v medziľudských vzťahoch, ktoré sa odklonili od základného kódu lásky. Veľká vojna je dôsledkom malých nezvládnutých vojen v nás samých, keď dovolíme víťaziť zlu a nenávisti nad dobrom a láskou. Vojny patria do múzea. Tento nápis je na vojenskom múzeu vo Viedni. Kiežby sa ľudstvo dokázalo spamätať a poučiť z toho, ako hovoríte, nezmyselného konfliktu. To je želanie zdravého rozumu, ale aj vrcholný príkaz neba.

Na začiatku florbalu v metropole východu bol dar desiatich hokejok

Z učňov za dve desaťročia majstri

Text a foto: Vladimír MEZENCEV

Košičania na Slovensku udomácnili dva športy. Bedminton doslova priviezli do svojho mesta košickí vysokoškoláci z Prahy začiatkom šesťdesiatych rokov minulého storočia. Hra s operenou loptičkou dnes už patrí medzi stabilné odvetvia letných olympiád a má veľmi málo spoločné s naším krátením dlhej chvíle niekde na piesočnej pláži s bedmintonovými raketami v rukách. Z metropoly východu vyšla celá plejáda spočiatku československých a neskôr slovenských reprezentantov, ktorí žali úspechy nielen na domácich palubovkách, ale aj v zahraničí.

V Košiciach sa zrodil aj prvý bedmintonový turnaj na Slovensku s medzinárodnou účasťou o Pohár Košického Večera a Košice boli istý čas dokonca sídlom Slovenského bedmintonového zväzu! V tých časoch, teda na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov minulého storočia, medzi priekopníkov bedmintonu v Košiciach patril aj Juraj Dudovič, ktorý v roku 1999 priniesol do metropoly východu aj florbal. Zhodou okolností bol vtedy v Prahe ako vedúci výpravy bedmintonistov...

■ NA PRVÝ POHĽAD

„Florbal ma zaujal doslova na prvý pohľad. Povedzme aj tým, že hráči – až na brankára – používali hokejky, hralo sa s loptičkou a gólman svojím oblečením skôr pripomínal futbalového brankára než hokejového," spomína Mgr. J. Dudovič, v súčasnosti odborný asistent katedry telesnej výchovy TU a predseda Florbalového klubu Akademik TU Košice. Rozvoju florbalu

ŠPORT

pomohol aj dar jednej z najstarších a najuznávanejších vysokých škôl v Prahe Českého vysokého učenia technického – desiatich špeciálnych hokejok, dovtedy v našich končinách neznámych.

Základ prvého florbalového mužstva akademikov technikov teda tvorili bedmintonisti a prvý turnaj sa im podarilo v Košiciach zorganizovať už v roku 1999. Samotný klub vznikol až o dva roky neskôr a v roku 2002 sa stal aj významnou súčasťou Slovenského zväzu florbalu (SZF). Tento atraktívny šport sa takto plne udomácnil na košickej akademickej pôde, ale jeho protagonisti sa zároveň zamerali na rozšírenie florbalu nielen na základné, ale dokonca i na materské školy. Členská základňa sa pomerne rýchlo výrazne rozširovala a florbal sa na TU podarilo zaradiť medzi výberovú telesnú výchovu. Nečudo, veď náklady na výstroj sú v porovnaní s hokejom skutočne minimálne a okrem toho pravidlá vychádzajú v ústrety momentálnemu počtu hráčov, teda môže ich v jednom tíme byť 3 plus 1 (brankár) alebo 4 plus 1 a najviac 5 plus 1.

Vysokú úroveň majú aj extraligové zápolenia medzi košickými technikmi a „kobylkami" zo Žiliny. Obe mužstvá už okúsili chuť majstrovského titulu. Na snímke Košičan Ronald Gašparík (v bielom) v súboji so žilinskými obrancami.

■ OD ÚSPECHU K ÚSPECHU

Nielen k rozvoju, ale aj ku skvalitneniu florbalu pod strechou Akademika TU pomohli rôzne turnaje, v roku 2003 usporiadanie prvých Akademických majstrovstiev SR, v tom istom roku zorganizovanie Košickej akademickej ligy, ale najmä účasť v najvyššej národnej dlhodobej súťaži – Victory Sport Extralige od sezóny 2002/2003. V premiérovom ročníku skončil tesne „iba" tretí, v ďalšom získal striebro, a keď už podľa teoretických predpokladov mal nasledovať titul, tak v dôsledku prestavby mužstva bol to opäť „len" bronz. V Akademiku TU sa, našťastie, nesústredili iba na získanie seniorského prvenstva v extralige. Zakladateľ klubu Juraj Dudovič vytrvalo navštevoval základné školy, presviedčal riaditeľov i telocvikárov, niekde mu vyšli v ústrety, inde ho odmietli. Veď prečo by sa mali v niečom angažovať navyše, keď v tom nevideli nijaký finančný zisk? V každom prípade, výsledok sa po trpezlivej a systematickej práci dostavil. V roku 2010 sa majstrami SR stali chlapci dvoch prípraviek, teda vekovo mladší i starší, okrem nich starší žiaci a dorastenci, juniori sa museli uspokojiť s 3. a muži dokonca so 4. miestom. O rozmachu florbalu na akademickej pôde TU svedčí i to, že v roku 2005 mal klub v súťažiach už dvanásť tímov rôznych vekových kategórií aj kvalít, pričom mnohé z nich sa prebojovali až do záverečných zápolení o tituly majstrov republiky.

V juniorskej extralige v ročníku 2018/2019 sa florbalistom Akademika TU podarilo vybojovať už tretí titul majstrov Slovenska.

V sezóne 2014/2015 sa najvyššia súťaž mužov hrala už systémom play-off a v prvom finále vôbec sa stretli Akademik TU a „kobylky" zo Žiliny. V tomto súboji síce neuspeli, ale nasledujúci ročník už patril košickým vysokoškolákom – získali majstrovské tituly, dokonca v súťažiach mužov aj juniorov.

■ PLEJÁDA REPREZENTANTOV

Počas dvoch desaťročí až štyridsaťštyri odchovancov dostalo príležitosť obliecť si reprezentačný dres. Medzi nimi aj traja synovia zakladateľa klubu – Juraj, Peter a Michal, ale v tomto dlhom zozname je aj Roman Faith. Jeho meno je už dobre známe priaznivcom hokeja. Je to už tretie pokolenie „rodinného klanu" vynikajúcich hokejistov. Roman napriek svojmu mladému veku už reprezentoval Slovensko na najvýznamnejších svetových juniorských podujatiach v oboch športoch, teda vo florbale i v hokeji. V roku 2019 na svetovom šampionáte juniorov v kanadskom Hallifaxe ho odborníci zaradili do All stars tímu a na prelome rokov 2021 – 2022 je členom hokejovej reprezentácie SR na svetovom šampionáte hráčov do 20 rokov v Kanade! „Ťahaniu na dvoch frontoch" však musel urobiť rázny koniec a v súčasnosti dáva prednosť jednoznačne hokeju. Košický rodák momentálne oblieka dres extraligových Michaloviec...

■ NEZOSTALI SAMI

Vysokoškoláci technici teda priniesli florbal do Košíc, ale dlho nezostali osamotení. V súčasnosti sú v meste štyri kluby. Okrem Akademika TU ešte FLORKO Košice, Žltý sneh a Florbalová akadémia. O tom, že aj ďalšie tímy sú na patričnej úrovni, svedčí aj finále o majstra Slovenska seniorov v roku 2016, v ktorom sa stretli Akademik TU a FLORKO. Jednoducho – košický súboj o majstra. Predsa však najskúsenejší klub Akademik TU je stále o krok vpredu pred ostatnými mestskými rivalmi.

Oslavy výročia založenia klubu mali vyvrcholiť v poslednom mesiaci roku 2021, ale z rôznych príčin sa tak nestalo. Predovšetkým pre pandémiu ochorenia COVID-19 , ale aj preto, lebo v decembri sa uskutočnili majstrovstvá sveta seniorov vo Fínsku a vo výprave SR mali technici až ôsmich svojich hráčov, resp. odchovancov. Konkrétne to boli Filip Čonka-Skyba, Michal Dudovič, Ladislav Gál, Ronald Gašparík, Kristián Kozák, Michal Pažák, Lukáš Řezanina (kapitán reprezentácie) a Lukáš Ujhelyi. Reprezentácia SR skončila síce na peknom 7. mieste, ale najlepší jej hráč Michal Dudovič, ktorý už pôsobí ako profesionál vo Švajčiarsku, s umiestnením nie je spokojný. Napriek tomu, že je to najlepšie umiestnenie družstva SR na svetových šampionátoch. Tím mal za cieľ obsadiť 5. priečku, ale v boji o túto pozíciu sa súper z Lotyšska ukázal v lepšom svetle. Dudovič prakticky odohral všetky zápasy so zranenou nohou, okrem toho ešte v nevykúrenej hale prechladol. Aj tieto majstrovstvá potvrdili, že najlepší florbal hrajú severania, keď finále patrilo Švédom a Fínom.,..

Pocta Rázusovcom sa stáva výzvou aj medzinárodným podujatím

Z úprimnosti duše a čistoty srdca

Laco HÁMOR – Foto: Ján ŠVIDRAN

Medzinárodné literárne podujatie Pocta Rázusovcom je výzvou. Prečo medzinárodné? „Pretože si myslíme, že naša spoločná cesta Slovákov s Čechmi má svoje korene, historicky ukotvená v spolupráci literátov na oboch stranách Moravy. Diela súrodencov, rodákov z Vrbice, Márie Rázusovej-Martákovej a Martina Rázusa sú známe," pripomína predseda poroty Štefan Packa, ktorý je aj správcom múzea v rodnom dome spisovateľov.

Liptovskému Mikulášu nadelila literárna história priehrštie tých najvýznamnejších slovenských spisovateľov, básnikov aj dramatikov. Je to – mesto spisovateľov. Trojčlenná porota vyhodnotila poetické a prozaické príspevky v dvoch kategóriách. Detskej a dospelých. Spomedzi päťdesiatich dvoch autorov a podľa výsledkov, zverejnených v almanachu Pramienky, ocenili viacerých...

„Obraz v zrkadle literárnej tvorby zaujme, je pestrý, tak ako je pestrý i náš život. Umelecké slovo účinkuje tak, aby pôsobilo na zmysly, na city. Rozvíja fantáziu. Je veľmi dobré, ak autori svoje tvorivé sily, myšlienky, osobné názory neskrývajú," myslí si Jozef Daník, člen poroty, autor osemnástich kníh poézie. Sám pripomína, že sa usiloval pochopiť úvahy i ciele, predstavy, najmä posolstvo každého z príspevkov. „V detskej literatúre som si všímal aj ocenil obraznosť myšlienok a talent Evy Ryškovej a Tomáša Talaroviča z Košíc, ako aj Prešovčaniek Niny Vaškovej a Hany Vorobelovej. Ocenenia v tej kategórii získali aj iní autori z Košíc – Natália Keméňová, Kamila Lehetová s Davidom Halčišákom. V próze dominovali Karolína Kogelová, Nina Dvorožňáková z Liptovského Mikuláša a z Košíc Lucia Líšková."

Predseda poroty a správca Múzea Rázusovcov básnik Štefan PACKA blahoželá laureátom súťaže.

Výsledky medzinárodnej literárnej súťaže Pocta Rázusovcom 2021

Detská kategória:

POÉZIA:

1. Natália Keméňová, Žilina
2. Kamila Lehetová, Košice
3. Dávid Halčišák, Košice

PRÓZA:

1. Karolína Kogelová, Liptovský Mikuláš
2. Lucia Líšková, Košice
3. Nicol Dvorožňáková, Liptovský Mikuláš

Dospelí:

POÉZIA:

1. Janka Bojňanská, Spišská Nová Ves
2. Ľudovít Farkaš, Nitra
3. Renáta Burgelová, Liptovský Mikuláš

PRÓZA:

1. Gabriela Klinovská, Dolňany
2. Jiří Kalivoda, Martin
3. Karin Mikulová, Liptovský Mikuláš

OCENENIA:

Cena primátora mesta Liptovský Mikuláš: Ján Bubniak, Lubeľa
Cena predsedu Spolku Martina Rázusa: Mária Pilková, Jihlava, Česká republika
Cena odbornej poroty: Magdaléna Martiľková, Topoľčany

ČESTNÉ UZNANIA:

Sára Bariová, Košice
Judita Ďurčová, Nové Mesto nad Váhom
Edita Ďurčová, Nové Mesto nad Váhom

Porota si všimla aj tvorbu mladého literáta Dávida Hališčáka z Košíc. Udelila mu dve ocenenia – aj v kategórii poézia i próza. K pravidelným prispievateľom do tejto literárnej súťaže patrí Mária Pilková z Jihlavy, aj v tomto ročníku ocenená.

Podľa „zaslúžilého humoristu" Milana Lechana i najhoršia kniha má svoju dobrú stránku – tú poslednú. Každý autor by mal na to pri tvorbe myslieť, lebo na rečnícku otázku, čo tým chcel autor povedať, je prostá odpoveď – jeho dielo.

ZABUDNUTÁ HISTÓRIA

Misiu zo Slovenska na EXPO 2020 obohatila aj liptovská špecialita

V Dubaji lákali aj liptovské droby

Laco HÁMOR – Foto: Gabriel BLCHÁČ

Krátko pred ukončením svetovej výstavy Expo 2020 v Dubaji mali slovenskí producenti potravín, chránených certifikátom pôvodu, resp. zemepisného označenia, možnosť predstaviť škálu výrobkov. V slovenskom pavilóne pripravili aj workshop, kde mohli získať pracovné skúsenosti v špecifickom teritóriu naši kuchári. Aby sa profesionálne zdokonalili, napríklad vo výbere potravín, od nich závisí kvalita jedál.

Neplatí to iba o jedlách. Česi ponúkali vo svojom pavilóne české pivo. Nápojový lístok Slovákov s ponukou francúzskych vín a koňakov, talianskych minerálok veru mnohých zaskočil. Našich vinárov absencia vín, piva a minerálok doslova urazila. Ak sa na prestížnom podujatí ani „necinkne“ jediným pohárom z hroznového moku slovenskej proveniencie, načo prinášajú naši vinári medaily zo svetových súťaží? Vyzerá to, ako keby vôbec našich poľnohospodárov a potravinárov nikto nebral vážne. „Dubaj nie je potravinársky veľtrh,“ vysvetľoval tento prešľap rezortný šéf Richard Sulík.

Ministerstvo hospodárstva SR, garant prezentácie v Dubaji, asi ani nemohlo urobiť väčšie škody. Kde sa podelo manažérske úsilie ministerských úradníčkov? Argument, v islamskom štáte nemajú miesto ani vína, ani ušľachtilé alkoholické nápoje, je slabou náplasťou. Prečo iné krajiny islamské náboženské ríty v Dubaji neakceptovali? Iba vína a ovocné destiláty, také typické pre krajinu pod Tatrami, ktoré sú v zozname skvostov svetovej gastronómie, chýbali. Nemenovaný slovenský vinár poznamenal, že „to už je jednoduchšie vybaviť audienciu u pápeža“.

■ JEDINEČNÉ POTRAVINY

Zdá sa, že jeden výlet do Dubaja na štátne trovy bol celkom úspešný. Vďaka občianskym združeniam.

Kyjatické hračky, Detvianska výšivka, Modranská majolika, Sekulská keramika, Skalický trdelník, Liptovské droby, Bardejovský med, Oravský korbáčik, Zázrivské vojky, Klenovecký syrec, Tokajské víno zo slovenskej oblasti, Karpatská perla (víno), Skalický rubín, Sulinka (minerálka), Fatra, Budiš

Štefan PACKA má popri literárnej aj pozoruhodnú minulosť v gastronómii a hotelierstve.

a Piešťanské bahno – viac než štyri desiatky občianskych združení, ktoré reprezentovali Slovensko. V našej batožine nechýbali liptovské droby. Produkt, ktorého receptúru šéfkuchár Ivan Rusina musel, žiaľ, zmeniť. Nijaká bravčovina, črevá hovädzie, škvarky jahňacie,“ ťažkal si predseda OZ Liptovské droby Štefan Packa, autor úspešných kníh a receptárov. V Dubaji sme ponúkali liptovské droby, ktoré so zaregistrovaným produktom EÚ i s ochrannou známkou o zemepisnom pôvode, ba ani s originalitou veľa spoločného nemal.

■ VLHOVÁ KRSTILA

Na minuloročnom Švábkofeste v Liptovskom Mikuláši prijala úlohu krstnej mamy liptovských drobov Liptáčka Petra Vlhová, prvá lyžiarka so zlatou olympijskou medailou novodobého Slovenska. Na francúzskych svahoch v tom čase zvádzala boje o stotinky sekúnd so Shiffrinovou. „Liptovské droby mi chutia, ale v súčasnosti ich jesť toľko nemôžem, iba ak okoštovať,“ povedala Petra Vlhová. Rodáci ju tradične na záver sezóny privítali v sobotu 2. apríla 2022 v liptovskomikulášskom historickom centre.

O liptovských droboch vraj písali prvýkrát v roku 1930. Asi šlo o postup prípravy tejto pochúťky. Príprava drobov je prostá. Len v niektorých obciach odlišná. Práve spoločný recept pre región bol jednou z podmienok, aby bol produkt s ochrannou známkou. Klobása plnená špeciálnou zemiakovou zmesou z pohľadu výživy je skôr jedlom chudobných. Od roka 2021 sú droby chráneným zemepisným označením pôvodu. I preto patrili k návštevníkom i zástupcom potravinárstva. „V prekrásnom areáli sme pred vchodom do slovenského pavilónu núkali aj liptovské droby. Oravci zo Zázrivej zase korbáčiky a ovčí syr. V radoch čakajúcich nechýbali slovenskí krajania žijúci v Dubaji a v blízkych krajinách či z ďalekej Kanady, USA, Austrálie a iných kútov sveta. Viaceré produkty z ovčieho mlieka mnohým pripomenuli domovinu,“ informoval Š. Packa.

■ VIAC NEŽ IBA AUTO

Vodíkové auto i autobus, unikátne lietadlá, robotický pes, jedenásťmetrová obrazovka, interaktívna stena, viachladinový pľúcny ventilátor. Tak či onak, EXPO 2020 v Dubaji je pre našu krajinu poučením. Aj bryndzové halušky, bryndza ako taká môže zaujať v moslimskej spoločnosti viac ako technika. Nesmú jesť bravčovinu a bryndza je tak ako pre Židov i pre nich kóšer. V kuchyni slovenského pavilónu vyrábali každý deň slovenské originálne špeciality na „arabský spôsob.“ Je to začiatok. Má súvis produkovanie bryndze so striedaním ročných období? Aj školák by mal vedieť že áno. V Dubaji domácich návštevníkov doslova fascinovalo striedanie ročných období, čo je pochopiteľné. Ešte lepšie je, že si to spojili s chuťou bryndze.

K tematickému týždňu potravinárov patrila i návšteva poslancov NR SR, ktorých viedol Boris Kollár, predseda snemovne. „Vôbec by som sa nečudoval, že liptovské droby ochutnali až v Dubaji. A nešetrili chválou. Vyjadrili radosť aj uznanie. Podľa našich producentov o droby je záujem hlavne na severe krajiny. Inde je veľmi malý. Dodávajú ich do gastronomických prevádzok iba dve firmy. Gurmán v Beňadikovej, Prvá potravinárska spoločnosť v Ružomberku. Chýr o úspechoch potravinárov podnietil Richarda Sulíka. Po prílete z Dubaja nám všetkým poďakoval za skvelú reprezentáciu. Prijal pozvanie na liptovské droby do Liptova. Aj čiapka s logom OZ sa mu zapáčila,“ dodal Š. Packa.

Charizmatický biskup Čársky

Text a foto: Martina MATEČKOVÁ a archív

Začiatkom mája tohto roku uplynulo stotridsaťpäť rokov od narodenia rímskokatolíckeho biskupa Jozefa ČÁRSKEHO. Patril k významným osobnostiach katolíckej cirkvi na Slovensku. Jemu venovaná pamätná tabuľa, ktorej zhotoviteľom bol akademický sochár Arpád Račko, sa nachádza na Hlavnej ulici 28 na budove Košickej arcidiecézy.

Jozef Čársky sa narodil ako najstarší syn v mnohopočetnej rodine. Vychovávali ho v katolíckom a národnom duchu. Obecnú školu navštevoval v rodných Gbeloch. Na gymnázium chodil do Skalice, kde zbieral po dedinách starožitnosti pre Slovenské múzeum v Skalici. V štúdiu pokračoval v Bratislave, nakoniec v Ostrihome zmaturoval s výborným prospechom. Začal študovať teológiu v Pázmaneu vo Viedni, ale pre svoje národné cítenie musel s ďalšími štyrmi slovenskými bohoslovcami seminár opustiť. Ujal sa ho košický biskup Augustín Fischer-Colbrie, ktorý ho poslal na štúdiá do Innsbrucku. V roku 1909 ho vysvätili za kňaza. Chvíľu pôsobil ako kaplán v maďarskom Monoku a od roka 1911 v Košiciach ako kaplán pre nemecky hovoriacich kresťanov, neskôr aj pre slovenských veriacich. Od roka 1915 bol farárom v Širokom. Tu vytvoril s ďalšími farármi akési centrum odporu proti maďarizácii. Venoval sa aj medicíne. So zdravotnými problémami za ním prichádzali ľudia zo šíreho okolia. V roku 1923 ho vymenovali za riaditeľa katolíckeho stredoškolského konviktu a za profesora morálky a pastorálky na vysokej škole bohosloveckej v Košiciach. V roku 1925 zomiera biskup A. Fischer-Colbrie. Hlavný pohrebný obrad sa konal 22. mája 1925 v Dóme sv. Alžbety. Na Mlynskej ulici mal pre slovenských veriacich kázeň biskup Jozef Čársky. Pre maďarských veriacich pri Kaplnke sv. Michala kázal jasovský opát Melichar Takáč. Na tomto pohrebe sa zúčastnil aj rímskokatolícky kňaz Andrej Hlinka. Biskup Čársky napríklad celebroval aj pohrebný obrad v dome kultúrno-osvetového pracovníka a národovca Jána Straku 11. januára 1934, ba aj pohrebný obrad brigádneho generála in memoriam Ľudovíta Kukorelliho v Dóme sv. Alžbety... V rokoch 1925 – 1938 bol administrátorom Košickej diecézy. VPri príležitosti svojho nástupu do funkcie vydal pastiersky list v latinskom, slovenskom a maďarskom jazyku. Založil malý kňazský seminár a stal sa zakladajúcim členom Slovenského katolíckeho kruhu v Košiciach.

MEMORIÁL

V novembri 1938 sa odohrala ponižujúca Viedenská arbitráž. Keďže Košice sa dostali pod horthyovskú okupáciu, vyše pätnásťtisíc Slovákov a Čechov opustilo Košice. Odišiel aj biskup Jozef Čársky a biskupský úrad sa presídlil do Prešova. V rokoch 1939 – 1945 bol administrátor slovenských častí Košickej, Rožňavskej a Satmárskej diecézy so sídlom v Bardejove a Prešove. Od roka 1940 predsedal Spolku sv. Vojtecha.

Po oslobodení sa v roku 1945 vrátil do Košíc. Od roka 1946 pôsobil ako košický biskup. No zlé časy nastali aj po skončení druhej svetovej vojny. Jozef Čársky sa usiloval o akési mierové spolužitie a o zlepšovanie vzťahov medzi cirkvou a štátom. Neskôr už bol voči režimu pasívny a len obetavo znášal príkoria od vládnych úradov. Košický kňazský seminár zatvorili v roku 1950.

Biskup Čársky bol charizmatická osobnosť, venoval sa dobročinnosti, usiloval sa pomáhať chudobným, veľký dôraz kládol na vzdelanie. Slovenskému národnému povedomiu ostal verný celý život, čo mu mnohokrát spôsobovalo ťažkosti. Osobnosť biskupa Jozefa Čárskeho majú v hlbokej úcte najmä Košičania. Zomrel v tomto meste 11. marca 1962. Pochovaný je v košickom Dóme sv. Alžbety.

Štátoprávny význam Košického vládneho programu z roka 1945

Slováci a Česi ako rovný s rovným

Jaroslav CHOVANEC – Ilustračné foto: Emil SEMANCO

Na obsah a formulovanie Košického vládneho programu, ktorý bol prijatý a vyhlásený na zasadnutí SNR v Košiciach 5. apríla 1945, pôsobilo viacero skutočností. Vychádzali z hodnotenia vtedajšej vnútropolitickej i z medzinárodnej situácie. Osobitne sa to prejavilo aj na kompromisnom riešení národnostnej otázky v tomto dokumente. Stalo sa tak napriek negatívnemu stanovisku E. Beneša a londýnskej emigrantskej vlády k uznaniu samobytnosti slovenského národa, čo vzbudzovalo u Slovákov po skúsenostiach z predmníchovskej ČSR obavy, že pri obnovení ČSR dôjde len k obyčajnej reštaurácii predmníchovských hospodársko-sociálnych a politických, ako aj národnostných poriadkov.

Lenže v úsilí zachovať platformu Národného frontu Čechov a Slovákov a berúc do úvahy odvolávanie sa E. Beneša na nepripravenosť českej verejnosti na hlbokú zmenu nielen štátneho mechanizmu federalizáciou, ale aj celej štruktúry politického systému sa z taktických dôvodov ustúpilo od požiadavky nového riešenia vzájomných vzťahov Čechov a Slovákov. Bolo zrejmé, že táto dohoda je provizórium a definitívne nerieši ani mocenskopolitickú situáciu, ani vzťahy slovenského a českého národa.

Nekonečné majetkovoprávne ťahanice o košický Jakabov palác nič nemenia na skutočnosti, že tu po oslobodení v roku 1945 sídlila prvá česko-slovenská vláda a tu prijala aj Košický vládny program.

■ POVOJNOVÝ PROGRAM

Košický vládny program bol vyhlásený na slávnostnom zasadnutí Slovenskej národnej rady v Košiciach 5. apríla 1945. Bol to program prvej vlády Národného frontu Čechov a Slovákov, ktorá sa ustanovila na oslobodenom území.

Košický vládny program sa skladal zo 16 kapitol. Vláda v ňom vyhlásila, že hneď po oslobodení celej republiky sa zvolí a zvolá Dočasné národné zhromaždenie, ktoré potvrdí vo funkcii prezidenta republiky a ten vymenuje novú vládu. Nová vláda spolu s Dočasným národným zhromaždením mala zabezpečiť všeobecné, tajné a priame voľby do Ústavodarného národného zhromaždenia, ktoré malo dať republike ústavu. Košický vládny program obsahom a politickým dosahom bol programom národnej a demokratickej revolúcie. Jeho realizáciou sa uskutočnili významné premeny demokratického a sociálneho charakteru v našej spoločnosti a v podstate sa dotýkal všetkých oblastí nášho hospodárskeho a politického života.

■ POZITÍVA DOKUMENTU

Košický vládny program i napriek kompromisu v riešení národnostných vzťahov Čechov a Slovákov bol pozitívnym aktom. Jeho štátoprávny význam spočíval najmä v tom, že uznal samobytnosť slovenského národa a prijal zásadu rovný s rovným, uznal SNR ako reprezentantku suverenity slovenského národa a nositeľku zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci na Slovensku, uznal potrebu vytvárania slovenských národných vojenských útvarov (plukov, divízií atď.), prijal konštitučný záväzok vlády, že pri budúcom ústavnom riešení vzťahov slovenského a českého národa budú slovenské národné orgány zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci konštituované tak, ako vznikli v Slovenskom národnom povstaní a ako sú konštituované v Slovenskej národnej rade, budúce rozdelenie kompetencie medzi ústredné orgány a slovenské národné orgány dohodnú legitímni zástupcovia českého a slovenského národa, v ústredných štátnych úradoch, inštitúciách a hospodárskych orgánoch celoštátneho významu bude Slovákom zabezpečené primerané zastúpenie čo do počtu, ako aj čo do významu.

Takáto formulácia v otázke postavenia slovenských národných orgánov, ba v slovenskej otázke vôbec, v konečnom dôsledku nevytvárala bariéru budúcemu vývoju v smere federatívneho usporiadania. Ďalší politický vývoj sa, žiaľ, týmto smerom neorientoval. Z Košického vládneho programu bol potom utvorený základ asymetrického modelu štátoprávneho riešenia vzťahov oboch národov – českého a slovenského, ktorý sa potom dôsledne uplatňoval v celom spoločenskom a politickom živote, a to až do vytvorenia československej federácie ústavným zákonom č. 143/1968 Zb.

■ HĽADANIE SYMETRIE

V súvislosti s hodnotením Košického vládneho programu sa žiada poukázať na významnú skutočnosť, že slovenská politická reprezentácia, predstavovaná SNR, a najmä v nej zastúpení komunisti predpokladali, že vznikom Českej národnej rady sa pre ČNR vytvoril partner, a tým aj predpoklady na symetrické, respektíve federatívne riešenie štátoprávnych vzťahov Čechov a Slovákov. Z tohto hľadiska vychádzala i koncepcia možného federatívneho usporiadania štátoprávnych vzťahov Čechov a Slovákov, ktorú za komunistov opäť vyjadril v dennej tlači Laco Novomeský: ,,Náš náhľad na štruktúru nového Československa je ten, aby takisto ako slovenský národ i český národ mal svoj zákonodarný a vládny orgán. Spoločné veci bude vybavovať spoločná ústredná vláda a spoločný snem. Takéto riešenie pokladáme za záruku, že nová republika bude skutočne silná a jednotná.“ Pritom treba však povedať, že Česká národná rada sa ustanovila 29. – 30. apríla 1945 a pôsobila najmä v májovom Pražskom povstaní. Krátko po príchode košickej vlády do Prahy zanikla, respektíve premenila sa na prípravný výbor pre voľbu Krajinského národného výboru v Čechách. Bola vlastne „zrušená, lebo vznikla bez súhlasu gottwaldovského moskovského vedenia KSČ“. Ďalej treba upozorniť na skutočnosť, že vláda ČSR na svojom 14. zasadnutí 10. mája 1945 schválila uznesenie o ukončení činnosti Českej národnej rady.

■ ROVNÝ S ROVNÝM...

V tejto súvislosti je potrebné upozorniť na významnú skutočnosť, že ,,programové princípy riešenia slovenskej otázky a československého vzťahu“, ako zdôrazňuje Viliam Plevza, ,,formulovala povstalecká garnitúra slovenskej komunistickej politickej reprezentácie od konca mája 1945 aj na stránkach obnoveného Nového slova. Jej predstavitelia upozorňovali, že zásada rovný s rovným, ak chce v štátoprávnej oblasti vyjadrovať skutočnú národnú svojbytnosť, vyžaduje si adekvátnu zákonodarnú a vládnu konštrukciu nielen na slovenskej, ale aj na českej strane...“

Tieto predstavy slovenskej povstaleckej komunistickej garnitúry v tomto období neboli osamotené, ale korešpondovali s predstavami slovenskej politickej reprezentácie – s predstavami Slovenskej národnej rady, ktorá sa na svojom zasadnutí 26. mája 1945 uzniesla o návrhu na riešenie štátoprávnych vzťahov Čechov a Slovákov formou federácie na národnom princípe. Tento návrh vychádzal z toho, že: ,,Československá republika má jednu hlavu štátu, československý snem a československú vládu, slovenský snem a slovenskú vládu, český snem a českú vládu. Do ústavnoprávneho usporiadania vecí vykonáva zákonodarnú a vládnu moc na Slovensku SNR.“

Letecké bomby priniesli koncom vojny smrť mnohým Prešovčanom

Poznali ničivú silu sovietskych zbraní

Text a foto: Pavol IČO

Len čo nemecké jednotky v spolupráci s Pohotovostnými oddielmi HG a domobrany potlačili na Slovensku koncom októbra 1944 ozbrojené protifašistické povstanie, zavládol tu teror nevídaných rozmerov. Nacisti a ich kolaboranti podpaľovali domy, vraždili partizánov, väznili a mučili ich spolupracovníkov a pomocníkov a likvidovali posledné zvyšky židovskej komunity.

Fašistickým represáliám podľahlo okolo päťtisíc ľudí. Navzdory všadeprítomnému nebezpečenstvu stovky statočných Slovákov pokračovali v odboji a likvidovali nepriateľa partizánskym spôsobom. Za potraviny a šatstvo pritom vďačili ďalším odvážnym ľuďom, ktorí podaním pomocnej ruky protifašistickým bojovníkom a ukrývaním prenasledovaných riskovali vlastné životy. Ale ani početné partizánske akcie nestačili na to, aby zneškodnili všetkých nemeckých okupantov a kolaborantov.

Pomník antifašistom, ktorí zahynuli v troskách rozbombardovanej väznice – bomby poškodili aj židovskú synagógu na tej istej Konštantínovej ulici, kde je dnes predajňa domácich potrieb.

■ ÚTOK ILJUŠINOV

Prešov nadobudol po násilnom pripojení Košíc k Maďarskému kráľovstvu v roku 1938 mimoriadny strategický význam najmä vďaka železnici a polohe v susedstve so ZSSR a s Maďarskom. Ešte väčšiu dôležitosť však získal v roku 1944, keď Nemci z Prešova vysielali vojenské jednotky na potlačenie povstaleckého hnutia. Okrem toho tu sídlilo aj nemecké poľné veliteľstvo 239. V Prešove tiež boli kasárne vojska prvej Slovenskej republiky, väznica nemeckej tajnej polície gestapa, tiež muničné sklady. Nemci tu dokonca založili školu na výcvik tajných agentov.

Vojaci Červenej armády preto vnímali mesto ako hniezdo nepriateľa a zároveň aj problematický bod na ceste k oslobodeniu krajiny spod fašistického jarma. A tak sovietski velitelia rozhodli o leteckom údere.

Útok stopäťdesiatich bombardérov typu Iljušin Il-4 sa začal vo večerných hodinách 20. decembra 1944 a trval iba dvadsať minút – od 18.55 do 19.15 hodiny. Lietadlá útočili v smere od hlavnej železničnej stanice a pokračovali na sever smerom na odevný závod, poštu, Hlinkovu ulicu (dnes Hlavnú ulicu) a priľahlé ulice v strede mesta. Bomby zasiahli aj kaviarne Imperial, Savoy, Corso a Lipa, divadlo, kiná Scala a Olympia a tzv. cigánsku štvrť i maloroľnícke usadlosti na okraji mesta.

Najviac poškodené boli domy na Hlinkovej ulici a bomby spadli aj na jednu z prešovských synagóg na Konštantínovej ulici. Neďaleká budova gestapa a väznice skončila v ruinách. Letky zasiahli futbalové ihrisko, kde vyhorela drevená tribúna, a mestské kúpalisko.

O ďalších materiálnych škodách sa dozvedáme najmä z dobovej tlače, podľa ktorej bol značne poškodený i františkánsky kostol a kláštor, školy, kostol (teraz konkatedrála sv. Mikuláša), rezidencia gréckokatolíckeho biskupa Gojdiča, sociálny dom, Železničiarska a Levočská ulica, ako aj ulice pod Kalváriou. Z celkového počtu 2 050 domov ostalo nepoškodených len 350.

■ OBROVSKÉ ŠKODY

Osemdesiatpäť domov bolo nenávratne zničených a 250 vážne poškodených. Ostatné budovy si vyžadovali menej vážne opravy. Celkové vojnové škody boli vyčíslené na 560 miliónov korún, teda približne 48 miliónov 772-tisíc ríšskych mariek.

Podľa správy z konca decembra 1944 v novinách Slovák zahynulo v budove väznice nemeckej bezpečnostnej služby na Konštantínovej ulici vyše 120 väzňov. Zabitých však bolo okolo tristo Nemcov a ďalších vyše sto Prešovčanov. Je však možné, že obetí bolo viac, keďže ich telesné pozostatky mohli ostať pod ruinami budov alebo zhorieť.

Pre úplnosť treba podotknúť, že útok na Prešov bol súčasťou rozsiahlej ofenzívy 2. ukrajinského frontu Červenej armády, pri ktorej boli bomby zhodené aj na iné ciele na východnom Slovensku. Sovieti napríklad bombardovali železničnú stanicu a obec Kysak, okolie Košíc a obec Bidovce. Bombardovaniu sa v tú noc nevyhlo ani stredoslovenské mesto Brezno, na ktoré dopadlo okolo štyridsať leteckých púm.

■ NÁLET NA NITRU

O tri mesiace neskôr zasiahli sovietske bomby aj Nitru. Počas náletu v meste pod Zoborom zomrelo 345 ľudí (332 civilistov a 13 vojakov), čo komentoval článok uverejnený v denníku Gardista 28. marca 1945 slovami: „Nitru, odvekú nositeľku slovenskej histórie a kresťanskej tradície, postihlo v pondelok 26. marca (1945 – doplnil P. I.) krátko pred 9. hod. bezohľadné teroristické pustošenie a hromadné vraždenie. Boľševické bombardovacie sväzy prileteli nad mesto v troch vlnách a zhodili veľké množstvo trhacích a zápalných bômb, a to vo chvíli, keď v celom meste prúdil život v najväčšom rozsahu. Pustošenie tohto staroslávneho mesta previedli boľševici bombardovaním kobercovým systémom... Treba zdôrazniť, že bombardovanie Nitry je typickým príkladom teroristického pustošenia zo strany boľševikov. Nálet na Nitru sa uskutočnil za veľmi dobrej viditeľnosti. Je preto zrejmé, že aj v prípade Nitry boľševický teror smeroval výlučne proti civilnému obyvateľstvu. Zničené boli obytné domy a najviac postihnutí sú tí najchudobnejší z robotníckej štvrte Párovce. Zato však nie je zasiahnutý ani jeden objekt, ktorý by mal nejakú vojenskú dôležitosť.“

Bombardovanie Červenou armádou neobišlo v období druhej svetovej vojny ani mestá Zvolen, Brezno, Zlaté Moravce, Topoľčany, Prievidza či obce Ludanice (okres Topoľčany), Handlová (okres Prievidza) a Nemecké Pravno (dnes Nitrianske Pravno v okrese Prievidza). Niektorí bádatelia navyše pripisujú sovietom aj bombardovanie Košíc, ku ktorému došlo v júni 1941.

Po vojne stratilo obnovené Československo územie Podkarpatskej Rusi v prospech ZSSR a po komunistickom prevrate vo februári 1948 sa dostal spoločný štát Čechov a Slovákov na vyše štyridsať rokov pod sovietsky vplyv.

GLOSA

V Primaciálnom paláci v Bratislave 10. februára predstavili Encyklopédiu mestských a obecných polícií, ktorých predchodcov treba hľadať už v časoch Veľkej Moravy. Jej organizačná štruktúra bola do značnej miery postavená na samosprávach a duálny model verejnej správy sme dali aj nástupníckemu štátu, ktorý sme obnovili pod názvom Uhorsko. Veľká Morava nikdy nezanikla, len istý čas existovala v decentralizovanej podobe – podobne ako nemecké štáty do zjednotenia Bismarckom.

Novodobí rytieri

Župy ako územnosprávne členenie Uhorska sú pôvodným členením Veľkej Moravy, ekonomika štátu stála na poľnohospodárstve Slovenov, tiež na ťažbe a spracovaní kovov v Karpatoch, právny poriadok kráľovstva vychádzal z Desatora kresťanov Slovenov.

Samosprávy miest a obcí s bezpečnostnými útvarmi – pandúrmi – na svojom území sme mali po stáročia. Tento model bol z Európy dovezený do Ameriky z praktických, nie ideologických dôvodov a tam aj kontinuálne prežil. Prvá republika prevzala duálny model verejnej správy z monarchie a centralizácia verejnej správy sa začala až nástupom autoritatívnych politických režimov v Európe. Ideológie 20. storočia boli slovenskému národu nanútené.

Je preto úplne prirodzené, že v roku 1990 sme si na Slovensku zobrali naspäť svoj sebe vlastný – duálny model verejnej správy, teda samosprávy a štátnu správu. Stalo sa to zákonom SNR č. 369/90 o obecnom zriadení.

V stredoveku erby a zbraň mali právo nosiť rytieri, používali ich pri ochrane slabších. Podľa platného zákona o obecnom zriadení má právo nosiť a používať erb mesta len primátor – starosta alebo jeho zástupca, ak v zastúpení vykonáva funkciu primátora, ale pri výkone svojej funkcie nenosí zbraň. Erb aj zbraň pri výkone svojho poslania ochrany životov, zdravia a majetku nosí každý mestský či obecný policajt . Prednosta mestského úradu ani pracovníci mestského či obecného úradu nie, takisto ani hlavný kontrolór.

Takto sa mestské a obecné polície stali nositeľmi odkazu rytierov. Svätý Lazar vstal z hrobu, aj mestské polície vstali z hrobu po roku 1990 na Slovensku. Stále sú s mnohými chorobami, ale prežili už vyše tridsať rokov.

Ján VITKO

Dohovor o ochrane svetového kultúrneho dedičstva vznikol pred polstoročím

Perla na Jantárovej ceste

Text a foto: Emil SEMANCO

Pred päťdesiatimi rokmi, v roku 1972, na generálnej konferencii UNESCO v Paríži prijali Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, ku ktorému sa dodnes prihlásilo 193 krajín. V zozname unikátov a jedinečností sveta, ktoré sa ľudstvo podujalo takto vyznačiť a chrániť, je v súčasnosti 1 121 položiek zo 167 štátov – z toho je 869 kultúrnych, 213 prírodných a 39 zmiešaných lokalít. Slovenská republika tento dokument ratifikovala v novembri 1990 a o tri roky neskôr do Zoznamu svetového dedičstva zapísali prvé tri slovenské lokality – Banskú Štiavnicu a technické pamiatky okolia, Spišský hrad a pamiatky okolia a Rezerváciu ľudovej architektúry Vlkolínec. V pamätnom miléniovom roku k nim pribudol Bardejov...

Stalo sa tak na 24. zasadnutí Výboru svetového dedičstva 27. novembra až 6. decembra 2000 v austrálskom Cairns a našu „gotickú perlu na Jantárovej ceste“ zapísali pod číslom 973 so zohľadnením, že bardejovský urbanistický komplex historického jadra predstavuje ojedinelý súbor vysoko rozvinutého stredoveké mesta, pričom mestský pôdorys s pravidelným rozvrhnutím ulíc okolo rozľahlého námestia je významným dokladom európskej civilizácie v 13. – 14. storočí. Jeho koncept je zachovaný v obdivuhodnom rozsahu, bez dramatických veľkoplošných zásahov...

Hlavné bardejovské námestie s najcennejšími pamiatkovými objektmi

Hrubá bašta

Katov dom

Bardejov má jednu z architektonicky najvzácnejších a najzachovalejších mestských pamiatkových rezervácií s dvestopäťdesiatimi pamiatkovo chránenými objektmi.

■ KAT NA NÁMESTÍ

Dramatických momentov a udalostí v dejinách Bardejova je viac než dosť. Začnime trebárs zbojníkmi...

„Vy zli a nespravedlivi lude, Bardijovci, vy ste našich bratov dali zvešati, ludi dobrych a nevinnych...“ takýmto nelichotivým oslovením sa začína list zbojníkov z družiny Fedora Hlavatého, ktorí sa kedysi v hlbokom stredoveku vyhrážali bardejovským mešťanom za to, že pochytali a vydali katovi ich troch druhov a sľubovali za to mestu krutú odvetu. Buď zaplatia celých štyristo v zlate, alebo „... na vašich hordlech i na vašim imaniu mstiti se budemi“.

V bohatých bardejovských análoch už nie je zmienka o tom, či títo pobehaji, napospol ušlí nevoľníci, vojenskí vyslúžilci i zbehovia, svoje hrozby „písane z hor, dzen svateho Jakuba“ uskutočnili. Vieme, že dvoch Fedorových druhov obesili a tretieho vyviedol majster popravca s pomocníkmi z Temničnej ulice pred Hornú bránu a pri Lampovom stĺpe vedľa cintorína mu sťali hlavu...

Katov dom stojí na Veternej ulici, ktorá spája bardejovské námestie s Hrubou baštou. Takže ten bronzový popravca, ktorým si súčasní „Bardijovci “ pripomínajú kráľovské výsady a privilégia už z roka 1320, stína teraz na inom mieste ako kedysi na Kopfstocku...

Ktovie, koľkokrát tadiaľ prešla k popravčiemu klátu skupina mestských strážnikov halapartňami a drábov s odsúdeným, aby ho vydali na smrť? Hrdelné právo, najmä pokiaľ išlo o majetkové zločiny, uplatňovali bardejovskí mešťania dôsledne. V mestskej knihe rozsudkov nájdeme trebárs pri roku 1573 zápis, že Jána Repku odsúdili za krádež ženskej šatky a kat ho popravil v ten istý deň...

Od roka 1241, keď sa Bardujev prvý raz spomína v Ipatijevskom letopise, nájdeme zmienky nielen o krvavých exekúciách „ad locus supplicii“, ale aj nemálo zápisov, na ktoré môžu byť Bardejovčania právom hrdí. Napokon, hrdelné právo bolo len jedným z viacerých privilégií, ktoré udelili Bardejovu panovníci Karol Róbert a Ľudovít I. a priradili ho nimi k takým slobodným kráľovským mestám, akými vtedy boli Budín a Košice.

Výsady, akými bolo povedzme desaťročné oslobodenie od daní, právo na osemdňový jarmok, vystavať hradby a brány, umožnili Bardejovu, ktorý navyše ležal na dôležitej obchodnej tzv. Jantárovej ceste, vedúcej údoliami Sekčova a Tople na sever k Baltu, že sa v priebehu 13. a 14. storočia stal popredným mestom Uhorska. Mimoriadny význam Bardejova zvýraznilo aj jeho včlenenie do Pentapolitany – spolku piatich slobodných miest spoločne s Levočou, s Prešovom, so Sabinovom a s Košicami.

■ PLÁTNOM A VÍNOM

Nie ohňom a mečom, ale plátnom a vínom rástol a mocnel Bardejov. Páve tu boli najväčšie pivnice a sklady s tokajským vínom, aj keď mesto nemalo ani hektár vinohradov. Pôsobilo tu vyše dvesto tkáčov, ktorí utkali za rok aj 250 000 lakťov plátna (lakeť – 58,5 centimetra), čo vtedy predstavovalo príjem 31 939 zlatých florénov. A nemožno obísť aj monopol na bielenie súkna, čo prinášalo ďalšie pracovné príležitosti. Vzrušujúce a úplne raritné sú archívne fakty, že Bardejovčania vyrábali aj lode!

Dobre je, že nie každý sa pod bardejovské hradby prikrádal so zbojníckymi alebo s dobyvateľskými chúťkami. Kuruci a labanci sem s týmito zámermi pritiahli osemkrát. Pri obrane Západnej bašty proti Tököliho zverbovancom zahynul aj bardejovský richtár Juraj Winter a manželka mu v roku 1680 dala zhotoviť na námestí náhrobok v tvare srdca a kríža. Stojí tu aj fontána a socha sv. Floriána, ale tá pripomína ničivý požiar z roka 1774...

Či by sme pospomínali všetkých vtedajších richtárov, ktorí uvážlivo spravovali záležitosti mesta s dôstojnými radcami, ale aj zámožné vdovy po bohatých mešťanoch, ktoré darovali celé majetky na výstavbu kostolov a iných dnešných pamiatok, chýrne rody stavebných majstrov, ako bol Mikuláš Parliler a ďalší, zručných remeselníkov z mnohých bardejovských cechov, obratných obchodníkov, zakaždým by sme sa dopracovali k záveru, že sa všetci podpísali k dlhovekému rozkvetu mesta s prívlastkom najgotickejšie na Slovensku – perla horného Šariša.

■ ZLATÉ A INÉ EPOCHY

K stredovekému hospodárskemu rozmachu sa pridružil zlatý vek humanizmu a renesancie, ktorý do Bardejova prišiel aj s reformáciou a nemeckými kolonistami, so vzdelancom a podporovateľom všetkých vied Eckom, básnikom Coxom, domácim rodákom Stöckelom, vynikajúcim pedagógom, filozofom a spisovateľom Ladiverom, ktorý sa tiež pričinil o to, že Bardejov má najbohatšiu divadelnú históriu. V Gutgeselovej tlačiarni v roku 1581 vytlačili prvú knihu na Slovensku. A nebol to len preklad Lutherovho katechizmu, ale i prvý ľudový šlabikár...

Mesto prežilo aj roky útrap, úpadku, požiarov, vojen a epidémií i obdobia, keď sa dostalo na periférium, hospodársky živorilo a sociálne upadalo. O tom všetkom by sa dalo obšírne písať. Bardejov, ktorý sa už v roku 1952 stal mestskou pamiatkovou rezerváciou, však reprezentuje krása kultúrnych pamiatok v unikátnom komplexe historického jadra, kde je takmer dvestopäťdesiat cenných objektov a architektonických skvostov, medzi ktorými sú najvzácnejšie rímskokatolícky farský Kostol sv. Egídia s jedenástimi gotickými krídlovými oltármi z 15. a 16. storočia a bývalá mestská radnica zo začiatku 16. storočia uprostred dnešného Radničného námestia – zaradené medzi národné kultúrne pamiatky.

Výhražný „výpalnícky“ list zbojníkov z družiny Fedora Hlavatého bardejovským mešťanom

Kolorit vzácnych architektonických objektov rozširuje kostol a kláštor františkánov, gréckokatolícky a evanjelický kostol. Weinhaus, Gantzughof , kde dnešné Šarišské múzeum vystavuje ikony. Múzeum vzniklo už v roku 1903! Ale i skanzen ľudovej architektúry v areáli Bardejovských kúpeľov patrí k najstarším u u nás!

■ HRDÉ HRADBY

Aj keď časť renovovaného hradobného múra k Hrubej bašte museli nedávno pre zlú statiku šlendriánski stavbári rozobrať a budú ho stavať nanovo, Bardejov má najzachovalejší systém stredovekých opevnení s dominantným parkánom, Dolnou bránou a Veľkou, Hrubou, Hornou, Severnou, Kráľovskou alebo Prašnou, Veľkou, Červenou, Pravouhlou a Švorhrannou baštou; nádherné námestie s pôvodnou pravidelnou gotickou architektonickou dispozíciou a historickými meštianskymi domami s charakteristickými štítmi, ktoré mesto využíva nielen na obchody, ale aj na rozvoj cestovného ruchu.

V roku 1986 Medzinárodné kuratórium nadácie ICOMOS pri UNESCO ocenilo zápas o komplexnú obnovu a revitalizáciu mesta Európskou cenou – Zlatou medailou s portrétom geniálneho renesančného architekta Leona Battistu Albertiho. Bardejov získal túto poctu ako prvé mesto vtedajšieho Česko-Slovenska.

Bardejovčania v roku 1996 zintenzívnili úsilie o zápis do zoznamu svetových klenotov, keď medzitým u nás poctu získali Vlkolínec, Spišský hrad a Banská Štiavnica ako štyristá v zozname takých veľkolepých skvostov, akými sú napríklad letovisko francúzskych kráľov Versailles, mesto Inkov Machu Picchu a božské sídlo Olymp...

Keď sa v roku 1999 bezprostredne rozhodovalo o tejto pocte, mali členovia kuratória už len odporúčanie: venovať pamiatkarskú starostlivosť a ochranu aj tzv. bardejovskému židovskému suburbiu, ktoré tvorilo centrum života kultúrne vyspelej a silne nábožensky založenej komunity už od prelomu 18. a 19. storočia. Aj tento komplex stavieb bývalých rituálnych kúpeľov, jatiek, synagógy a cintorína, ktoré sú urbanisticko-architektonickou zvláštnosťou celého regiónu, prechádza postupnou revitalizáciou a stáva sa vyhľadávaným turistickým miestom.

Koncom miléniového roka sa v austrálskom meste Cairns rozhodlo, že Bardejov sa dostal do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Úsilie Bardejovčanov sa naplnilo v júni 2001, keď mestu slávnostne udelili certifikát o zápise. Sú to riadky, ktoré v dejinách nášho najgotickejšieho mesta patria k najvzácnejším. Sú po zásluhe pre dobrých a hrdých Bardejovčanov!

Geniálny básnik má na Národnom cintoríne iba symbolický pomník

A jeho nebohé telo kdesi v zabudnutí spočíva...

Text a foto: Zdenko TKÁČ

Janko Kráľ sa narodil 24. apríla 1822 v Liptovskom Svätom Mikuláši. Už počas svojho života bol považovaný za najlepšieho slovenského básnika a dodnes mu patrí honor jedného z najgeniálnejších slovanských básnikov. Nazývajú ho revolučný básnik a búrlivák; známy je tiež provokatívnym mobilizujúcim výrokom zo svojej básne Hlásnik národa: „Načo som ja medzi mŕtvych jeden živý na svet prišiel?“

Socha básnika v Sade Janka Kráľa v bratislavskej Petržalke a jeho izba v múzeu

Geniálny básnik mal ťažké detstvo. Jeho otec Ján bol mäsiarsky majster a napriek tomu, že rodina bola finančne zabezpečená, otec bol krutý muž a rodinu týral, najmä manželku Žofiu. Už tieto rané roky sa podpísali na povahe Janka Kráľa.

■ REVOLUČNÁ VERVA

Jeho charakter ešte viac zasiahlo obdobie revolúcie v rokoch 1848 – 1849. Na jej začiatku Kráľa uväznili s Jánom Rotaridesom a odsúdili na trest smrti. Napriek tomu, že rozsudok napokon nevykonali, väznenie sa silne podpísalo na básnikovom psychickom stave.

Po skončení revolúcie sa Kráľ rozhodol oženiť. V roku 1851 si vzal o dvanásť rokov mladšiu Máriu Modrányovú, s ktorou mal troch synov – Vladimíra, Mladena, Jána a dcéru Anastáziu. V tomto období jeho života sa najviac prejavili útrapy, ktoré v živote zažil. Aj preto ho označovali za čudáka. Božena Němcová o ňom v liste napísala priateľke: „Mně se zdá, že ten člověk přece jen v blázinci umře!“ V liste tiež spomína: „Je to hrozný podivín, a ta jeho žena je velmi pěkná, mladičká, ale hrozná husa, on ji má takprávě jen co děvečku – sám řekl, že on jen jednu ženu miloval nade všecko, z celé duše své, a to byla matka jeho; za to otce s toutéž náruživosti nenáviděl, a sice proto, že matku týral. A on totéž ženě dělá....“

■ ZÁHADNÝ BÁSNIK

Janko Kráľ zomrel za nejasných okolností 23. mája 1876 vo veku päťdesiatštyri rokov. Za dôvod jeho úmrtia sa udáva brušný týfus, ale sú teórie aj o samovražde. Nezachovala sa nijaká vizuálna podoba velikána našej poézie. Mladen, prostredný syn Janka Kráľa, sa podľa dostupných informácií najviac podobal na svojho otca, a preto práve podľa jeho vzoru vytvoril akademický maliar Ľudovít Ilečko perokresbu jeho slávneho otca. Neskôr začali aj iní umelci vytvárať fiktívne portréty Janka Kráľa. Po básnikovej smrti sa rodina odsťahovala zo Zlatých Moraviec a jeho hrob ostal opustený, až sa napokon zabudlo, kde tohto enfant terrible slovenskej poézie pochovali....

■ HĽADANIE HROBU

S prvotnou iniciatívou na hľadanie ostatkov Janka Kráľa prišiel prezident Tomáš Garrigue Masaryk a jeho dcéra Alica. Informácie sa získavali od pamätníkov v Zlatých

Fiktívny portrét básnika vytvoril akademický maliar Ľudovít Ilečko podľa Kráľovho syna Mladena, ktorý sa na otca vraj najviac podobal...

Moravciach a indície na nájdenie otcovho hrobu poskytla aj Kráľova dcéra Anastázia s manželom Edmundom Kacziánym. Sformovala sa komisia, na ktorej čele stál pražský antropológ prof. Jindřich Matiegka. Komisia urobila 11. augusta 1925 niekoľko výkopov okolo hrobu, v ktorého blízkosti mal byť údajne Janko Kráľ pochovaný, lenže básnikove ostatky sa nájsť nepodarilo a výskum sa skončil.

Obnoviť pátranie po hrobe Janka Kráľa sa rozhodol tajomník Matice slovenskej Dr. Stanislav Mečiar. Jeho zámerom bolo preložiť ostatky Janka Kráľa na Národný cintorín do Turčianskeho Svätého Martina. Podobne ako jeho predchodcovia sa pokúsil lokalizovať hrobové miesto básnika s využitím tzv. orálnej histórie. Na jeho žiadosť zisťoval Vojtech Dömötör u starších obyvateľov v Zlatých Moravciach informácie o Jankovi Kráľovi. Ten v liste S. Mečiarovi z 3. marca 1939 píše: „S odvolaním sa na náš ústny rozhovor pri Vašej návšteve v Zlatých Moravciach úctive Vám sdelujem, že takmer so všetkými starými ľuďmi som hovoril v Zl. Moravciach, nikto nevedel mi ale vysvetlenie dať na to, že asi kde bol nebohý Janko Kráľ pochovaný.“ Keďže Kráľ bol evanjelik a. v., ďalej v liste uvádza: „Nemohol som bezpochybne ani to zistiť, či sa pochovávali evanjelici medzi katolíkmi, alebo osobitne.“

■ ĎALŠIE POKUSY

Stanislav Mečiar napriek tomu pokračoval v pokusoch lokalizovať básnikov hrob. Postupoval podľa poradia, v akom boli zapísaní zomretí v matrike úmrtí. Mečiarovi sa takto podarilo dopátrať k pravdepodobnému miestu posledného odpočinku básnika. Po exhumácií tela našli v rukách zomretého ruženec. Tento fakt okamžite spochybnil pravosť tela, keďže Kráľ bol evanjelik. Matičný tajomník Mečiar túto skutočnosť ignoroval a ruženec v rukách zomretého vysvetľoval tým, že mu ho musela do rúk vložiť katolícka slúžka. Ako píše literárny vedec Pavol Vongrej: „Ale Kráľovci žili už pred básnikovou smrťou v takých biednych podmienkach, že si veru ani slúžku nemohli dovoliť.“ Napriek všetkým týmto pochybnostiam bola pravosť pozostatkov básnika identifikovaná aj prof. Dr. Jozefom Baborom, doc. Dr. Vojtechom Budvárym, Dr. Matejom Kľaučom Štepitom a Dr. Jozefom Cincíkom.

■ TRANSPORT DO MARTINA

Vyzdvihnuté ostatky 3. novembra 1940 previezli zo Zlatých Moraviec na Národný cintorín v Martine. Samotnému prevozu predchádzala rozsiahla mediálna kampaň. V samotný deň presunu tela sa na cintoríne v Zlatých Moravciach konalo pietne podujatie, na ktorom Stanislav Mečiar predniesol prejav. Sprievod s básnikovými ostatkami sa pomaly presúval zo Zlatých Moraviec do Martina a cestou sa zastavoval v mestách a obciach, aby mohli miestni vzdať básnikovi úctu. Sprievodný kultúrny program pri prechode sprievodu cez mestá a obce organizovali miestne odbory Matice slovenskej s tamojšími veliteľstvami Hlinkovej gardy. Sprievod s telom Janka Kráľa v kovovej rakve napokon dorazil na Národný cintorín v Martine, kde ostatky opätovne pochovali.

Búrliváka Janka Kráľa si bude mesto Liptovský Mikuláš pripomínať celý rok

Matica na štúrovských básnikov nezabúda

Laco HÁMOR – Foto: archív SNN

V Liptovskom Mikuláši, kde sa pred dvesto rokmi narodil, pokračujú v organizovaní podujatí venovaných azda najznámejšiemu básnikovi slovenského romantizmu. UNESCO zaradilo slovenského básnika k takým velikánom európskej romantickej literatúry, ako boli Puškin, Mickiewicz a Byron. Tvorbou je Slovákom známy, životnými peripetiami menej. Jeho život je spojený s mestom Liptovský Mikuláš, ktorý si bude Janka Kráľa pripomínať po celý rok 2022.

Rok 1947 zachytil prvé revolučné udalosti básnika búrliváka a už zjari roku 1848 organizoval s učiteľom Jánom A. Rotaridesom ľudové vzbury v Plachtinciach a Príbelciach. Oboch ich väznili v Šahách a Pešti, kde vraj na mučidlách ošedivel. Neskôr sa k udalostiam vrátili českí vlastenci „co horlivý vlastenec slovenský od Maďarů pronasledován a odsouzen konečně ke smrti provazem. Před vykonáním rozsudku prosil, aby mohl promluvit k shromážděnému lidu. Když mu to dovoleno bylo, oslovil shromážděné maďarskou řečí plnou horoucího nadšení, takže okamžitě byl propuštěn. Necítě se však v Uhrách dosti bezpečným, prchl na Moravu ke svým známym, odkud však za několik měsícu opět odešel“.

■ PLÁNY MÚZEJNÍKOV

„Vtedy Janko Kráľ zažíval ťažké časy,“ pripomína poslanec MsZ v Liptovskom Mikuláši a riaditeľ tunajšieho Domu MS, súčasne podpredseda Matice Marek Nemec: „Vo väzení za poburovanie ľudu mu hrozila šibenica. Správa o jeho uväznení prišla do Svätého Mikuláša a okamžite spravili na Hodžovej fare kroky na oslobodenie.

V jednom z bodov Tatrínu sa píše: ‚Poneváč slovenský básnik a spisovateľ Ján Kráľ i so svojím priateľom Rotaridesom, učiteľom v Príbelcach, do ťažkieho väzenia v Šahách zatvorení sa preto, že ľud slovenský v Príbelcach pred verejne oznámeným zákonom ku hájeňú jeho slobôd povzbudzovali – z tejto príčiny žiadame, aby títo, len preto, nevinný väzňovia a zástupcovia a rozširovatelia občianskej slobody čím skôr na slobodu vypustení boli.‘“

Ďalšie historické fakty o Kráľovom účinkovaní v rodnom Liptove odznejú na vedeckej konferencii. Pri tejto príležitosti v Múzeu Janka Kráľa vyjde odborná publikácia a limitovaná edícia umeleckých grafík,“ informuje M. Nemec. „Do konca roka 2022 sa mesto Liptovský Mikuláš s Mestským múzeom Janka Kráľa a Maticou slovenskou usilujú sprostredkovať odbornej i laickej verejnosti čo najviac faktov a zaujímavostí zo života neskrotného rebela Janka Kráľa,“ dodáva Jaroslav Hric, riaditeľ Múzea Janka Kráľa, ktoré uchováva aj ojedinelú pozostalosť Janka Kráľa – nábytok z posledného pôsobiska v Zlatých Moravciach, ktorú plánujú revitalizovať. Organizátori podujatí v Roku Janka Kráľa priblížia pôsobenie v Liptovskom Mikuláši v štyridsiatych rokoch 19. storočia. Práve tu sa začala národne prebúdzať aj mikulášska inteligencia, prvý politický program Slovákov Žiadosti slovenského národa, ktorý skoncipovali na Hodžovej fare a verejne deklarovali 10. mája 1848. Mestské múzeum iniciovalo premiestnenie nesprávne inštalovanej tabule na priečelí jedného z objektov na námestí. Pamätná tabuľa označujúca miesto básnikovho narodenia je na zlom mieste. „Podľa historických dokumentov si Kráľovci prenajali dom na začiatku Ulice 1. mája. Tam sa aj Janko Kráľ narodil a vyrastal. Bola to predajňa spojená s mestskými jatkami. Ide o prvý dom v rade hneď vedľa rohového objektu, ktorý nazývame mikulášsky Manderláčik,“ tvrdí Katarína Verešová, pedagogička múzea.

■ ZAKLIATA DUŠA

Ladislav Pollák vytvoril v historickom jadre viacero sôch – okrem Janka Kráľa i ďalších. „S popularizáciou národných dejín nezabúdame ani na mladú generáciu. Študenti základných a stredných škôl sa môžu zapojiť do výtvarnej súťaže pod názvom Zakliata duša Janka Kráľa. Ich práce vystavíme pod bránou múzea. Na sociálnych sieťach predstavíme Kráľovu osobnosť ako básnika a revolucionára, ale aj ako človeka s dobrými i so zlými vlastnosťami.“

Niektoré programy budú prezentovať zaujímavosti i anekdoty z Kráľovho života aj zo spomienok Kráľových detí, vnúčat a jeho súčasníkov. „Pasáže z jeho básnických diel odznejú v sérii obľúbených divadelných predstavení pred budovou múzea v lete. Bolo z čoho vyberať. Janka Kráľa považoval Štúr za najgeniálnejšieho básnika tejto generácie, hoci sa aj tak s ním rozkmotril práve pre ťažkú povahu Kráľa,“ dodáva na záver autor, režisér programov, v ktorých účinkujú ochotníci z MS, P. Vrlík

„Duša ma bolí, keď vidím tú našu nehybnosť, tú strašnú mŕtvolu navôkol. Kedyže sa už pohneme a strasieme zo seba putá poddanskej poslušnosti? Preboha, robme už dačo, lebo nás potomkovia prekľajú... ja sa nemôžem ani nebudem na to nečinne dívať.“ JANKO KRÁĽ

Autor Pavol VITEK o tom, čo urobí duša jazera – mora – s dušou vnímavého človeka

Mohutný Bajkal už žblnká aj pod Tatrami

Text a foto: Igor VÁLEK

Pred pár dňami náš knižný svet obohatila pozoruhodná kniha autorskej dvojice Pavol Vitek a Jan Rychetský pod názvom Bajkal – slavnoje more, „opatrenej“ prajným slovným úvodom Jozefa Banáša. Tento slovensko-český knižný projekt predstavuje sedemnásť pozoruhodných rozhovorov s pozoruhodnými ľuďmi nejako spätými s Bajkalom.

Ide o Slovákov, Čechov, Rusov, Buriatov a Ukrajinca, ktorí pri Bajkale nechali kus svojho srdca. Čitateľ sa dozvie o dobrodruhoch a športovcoch, pre ktorých sa jazero – more – stalo ďalšou métou na prekonanie fyzických možností. O histórii oblasti spätej s prítomnosťou legionárov alebo odvážlivcov rôznych profesií. O najdlhšej železnici sveta Transsibírskej magistrále a jej odbočkách. O sibírskych národoch a ich duchovných vodcoch – šamanoch. O tom, ako vyzerá misionárska činnosť Slováka v najväčšom katolíckom biskupstve na svete...

Viac nám v rozhovore prezradil iniciátor projektu a spoluautor knihy cestovateľ a spisovateľ Pavol VITEK (na fotografii vľavo).

● „Slávne more, posvätný Bajkal...“ Už táto „ľudovka“ svedčí o tom, že najstaršie, najhlbšie a jedno z najväčších jazier na svete býva právom považované za symbol krásnej sibírskej prírody. Čo vás najviac lákalo do týchto pre Stredoeurópana pomerne odľahlých končín? Alebo takto... Keď more, tak more až po okraj plné čľapkajúcej vody. V knihe (spolu so spolutvorcom J. Rychetským) totiž prinášate doslova more príbehov. Ja viem, že je ťažké si vybrať, ale ktorý príbeh, rozhovor s ktorým človekom je takpovediac vášmu srdcu najbližší a prečo?

To je pre mňa skutočne ťažká otázka. S každým z respondentov som prežil zaujímavé okamihy života. Síce boli krátke, ale na druhú stranu veľmi intenzívne. Popravde, len jeden „vypichnúť“ nedokážem. Silný je príbeh športových výkonov a okolností, za akých sa udiali, pána plukovníka Nováka. Keď som ho opakovane v Prahe v jeho byte „spovedal“, žasol som nad tým, čo dokáže človek, čo vydrží ľudský organizmus. Zaujímavé boli pre mňa tiež opakované rozhovory s buriatskym šamanom Baltajevom z Irkutska. Bola to sonda do duše pôvodných obyvateľov okolia Bajkalu a tiež do duše obyvateľa Ruska.

● Cestopis je jeden z najťažších spisovateľských žánrov, rozhovor zase jeden z novinársky najproblematickejších. Vy ste sa rozhodli o takéto pôsobivé spojenie. Čo vás k tomu viedlo?

Naivita (smiech). Ja nie som profesionálny novinár ani spisovateľ. Je to pre mňa oddych po práci vo firme. Po štyroch cestách k Bajkalu som mal

Unikátnu knihu o vode zaliali vodou jej autori (zľava) Pavol Vitek a Jan Rychetský. Na obálke knihy je legendárna mýtická skala Šamanka.

nazberaný materiál, najmä rozhovory s miestnymi obyvateľmi, Chcel som našincom priblížiť toto magické miesto, ale množstvo ciest a zhromaždeného materiálu nestačilo na kvalitnú knihu. Tak mi napadlo, že formou rozhovorov to „oklamem“ a bude to ľahké písanie. Neskromne si dovolím vysloviť predpoklad, že kniha je zaujímavá a takpovediac iná. Tak ako samotný Bajkal je zaujímavý a iný. Ale nebolo to vôbec ľahké písanie. Naopak. Oveľa ťažšie ako písať o vlastných cestách. Fakt som sa poriadne natrápil.

● Osobitnou kapitolou sú – podobne ako pri predchádzajúcich vašich knihách – vynikajúce fotografie. Vaše aj respondentov. Je ťažšie dobre písať a či dobre fotografovať?

Fotografie tvorili veľkú pridanú hodnotu ostatných dvoch titulov. V knihe o Bajkale je to ešte silnejšie vďaka veľkorysosti súhlasu respondentov uverejniť aj ich fotografie. Čitateľ veľmi podrobne zmapuje pobrežie a okolie jazera – mora. O mori hovorím preto, aby som si nerozhneval miestnych duchov. Plánujem sa ešte vrátiť k Bajkalu. A čo je ťažšie písať, alebo fotografovať? Pre mňa osobne písať. Napíšem, prečítam, skritizujem sa, a tak stále dookola. Fotografia, to je otázka okamihu. Osloví ma panoráma a cvak. Ten okamih už neprepíšem. Podarilo sa, alebo nie. Hoci aj tu je pri digitálnej forme fotografovania možnosť fotografiu opakovať.

● Na predstavení knihy v Krajskej knižnici v Žiline ste hovorili, že Bajkalu nemožno hovoriť jazero. Lebo je doslova morom, tak mu hovoria domáci a mnohí, čo ho videli zblízka aspoň raz, tak sa „cíti“ ono samo a iné oslovenie trestá. Aká je duša Bajkalu?

Viete, duša Bajkalu je podobná ľudskej duši ako takej. Má azda všetky vlastnosti v celom spektre – od príveti-vosti až po krutosť. Môžete odhadovať, ako sa bude správať, buďte si istí, že vás prekvapí. No a to prekvapenie bude buď, zjednodušene povedané, príjemné, alebo nepríjemné.

● Čo urobí duša Bajkalu s dušou človeka? Tvrdíte, že Bajkal je inšpirujúci a kto vdýchne jeho atmosféru, zostane asi do konca života od neho závislý...

Ak by som odpovedal, že ma Bajkal od prvého stretnutia s ním magicky opantal, tak by som nehovoril celkom pravdu. Ja som Bajkal spoznal počas ciest s rodinou po Transsibírskej magistrále. Bolo to v júli a na Sibíri bolo horúce kontinentálne počasie. Bajkal bol iný. Chladný a veterný. Navštívili sme pobrežie pri Angare, jedinej rieke vytekajúcej z jazera – mora. V duši nám ostala túžba vrátiť sa. Áno, Bajkal inšpiroval. Druhá, tiež letná cesta bola už aj na ostrov Olchon s legendárnou skalou Šamankou. To sme už celá rodina mali Bajkal pod kožou. Najsilnejší zážitok bol však zo zimnej cesty po zamrznutej hladine Bajkalu okolo jeho severného pobrežia. Čo je to závislosť od Bajkalu, to si čitateľ najlepšie uvedomí, keď si prečíta knihu rozhovorov, ktorú sme napísali s priateľom Janom Rychetským.

Skúsený esejista Pavol DINKA znova hľadá a nachádza odpovede

Planéta – po koľký raz už – na rázcestí

KNIHA TÝŽDŇA

Naša planéta vždy bola na rázcestí. Na krížnych cestách existencie, o ktorej veľkou mierou rozhoduje živočíšny druh Homo sapiens sapiens. Čím viac ľudstvo dospievalo (?!), tým viac sa jeho pôsobenie na planétu prejavovalo. Od pozitívnych zásahov až po najdevastujúcejšie.

Nechcem vkladať svoje postrehy do myšlienok tvorivého procesu brilantného esejistu Pavla Dinku, no myslím si, že aj ony patrili k premisám stojacim pri rozhodnutí napísať sériu jedenástich esejí s pandemickým domicilom. Pohľad na doterajšie autorovo pôsobenie dokumentuje dlhodobý záujem a jeho pozoruhodné výsledky. Týmto všetkým je „poznačená“ aj kniha Planéta na rázcestí (VSSS, 2021) s podtitulom Eseje spoza pandemicko-literárnej opony o Zemi a jej deťoch s kamenným srdcom. Autor je rozhľadený, vnímavý, zrozumiteľný a empatický. Aj reálne pozitívny a vizionársky, bez straty kontaktu s realitou: „Budúcnosť patrí spájaniu... patrí spojenectvu na celej zemeguli, úprimnému, čestnému, očistenému od rozpínavosti, od úsilia vládnuť nad inými... “ Kniha je, a to je dobré!, už predmetom „diškurzov“, polemík a názorov. Za všetky aspoň pár slov Jozefa Špačeka: „V sérii esejí prejavil autor nielen výnimočnú erudovanosť v oblasti najnovších filozofických, sociologických či politologických trendov, no aj obdivuhodnú rozhľadenosť v svetovej i slovenskej umeleckej literatúre s odkazmi na významné diela výtvarného či hudobného umenia... autor nie je tematicky ukotvený len v sieti nesporných prejavov tohto negatívneho fenoménu, ale prejavuje aj potrebný nadhľad či postoj v súvislosti s ďalšími globálnymi problémami ľudstva.“

Najnovšia kniha esejí majstra žánru čitateľom nielen kladie znepokojujúce otázky, no aj podáva ruku (ľuďom súcim na slovo) a hľadá odpovede. Aj keď tie sú napohľad hlboko skryté a či zašifrované v „toku“ súčasného života našej planéty, čitateľ ich v knihe nájde. Teda ten, ktorý chce hľadať.

Igor VÁLEK

MEDAILÓN

Aj keď to znie paradoxne – je to tak. Akokoľvek sa všade globalizuje, centralizuje, inštitucionalizuje a „treťosektoruje“, čoraz viac vystupuje do popredia práca – a chuť robiť ju – jednotlivca. Erudovaného, ochotného a presvedčeného o potrebe ťahať „záprah“ pokroku vpred. Všetko toto platí aj o kultúre v celej šírke jej pôsobnosti, všetko naznačené charakterizuje aj jubilujúceho 85-ročného prof. Miroslava

Muž prenikavých kultúrnych činov

TUMU. Muža, ktorý sa desaťročia zmysluplne stará najmä v Martine a celom regióne Turca o to, aby všetko kultúrne, z kultúry prameniace a majúce s kultúrou „niečo“ spoločné, malo nielen „zelenú“, ale aby všetko naznačené napĺňali ľudia na zodpovedné úlohy pripravení. Vzdelanostne aj morálne, erudovaní, eticky „podkutí“ a záujmovo spätí s miestom a so všetkým, čo v danom „segmente“ predstavuje svet sám osebe. Pozor – ale nie sám pre seba! Pri pohľade na zmysluplné pôsobenie prof. Tumu treba zreteľne povedať, že sám sa veľakrát doslova rozdal, aby posunul vlastnou silou onen metaforický „záprah“. Pomyselným vrcholkom jeho pôsobenia je doteraz aktívne členstvo v Rade národnej kultúry (RNK zriadenej v súvislosti so zákonom o Martine ako centre národnej kultúry Slovákov), ktorú zakladal. Ako think tank v tejto časti Slovenska – sídle aj ústredia MS – pre oblasti kultúry, vedy, vzdelávania, školstva a osvety. Treba dať do pozornosti aj viaceré knihy, ktoré naplnil vzácnymi a poučnými myšlienkami a ktorých čitatelia sú (a budú) poučení. Zákonite sa práve na pôde MÚ v Martine konalo slávnostné podujatie venované jubilantovi. No a zákonite na ňom aktuálny predseda RNK P. Cabadaj okrem iného povedal: „Miroslav Tuma vždy, v každom čase i nečase preferoval čin... Ide o jedného z posledných žijúcich mohykánov, ktorí všestrannou činnosťou harmonicky prepájali nadčasový tvorivý duch starého Martina s dneškom. Za celoživotné neúnavné prehlbovanie a rozvíjanie univerzálnych humanistických odkazov a posolstiev vedy, vzdelávania a kultúry mu patrí naša hlboká úprimná vďaka, obdiv a úcta.“ Ad multos annos, vážený pán profesor!

Igor VÁLEK

HUMORESKA

Jánošík meral do buka do buka...

Milí občania, v najnovších vládno-parlamentných novinách sa opäť dozviete, ako vám šikovne vládneme. Starorímska zásada Panem et circenses, teda dávať ľudu chlieb a hry, zastarala. Na chlieb treba ťažko robiť, múka zdražela o sto aj čosi percent. My nebudeme parafrázovať výrok Jeana Jacquesa Rouseaua, jednej z vedúcich osobností Veľkej francúzskej revolúcie. Keď sa ľud sťažoval, že nemá chlieb, tak vytvoril nezabudnuteľný bonmot „Tak nech jedia koláče“ ako radu akejsi nemenovanej princeznej. Revolucionári pripísali tento výrok nešťastnej Márii Antoinette, aby vzbudili medzi ľudom nenávisť k nej a k monarchii. Kráľovnú popravili aj s jej kráľovským manželom – hlavy im skrátili gilotínou. Našej vláde nedôveruje nadpolovičná väčšina občanov. Trest smrti sme zrušili v roku 1991, vykonával sa obesením. Milí občania, vy namiesto chleba dostanete kultúru. No a nielen hocijakú. Zabezpečíme vám nové exponáty v Múzeu Gýča v Kremnici. Múzeum je v centre mesta, vstupné 2 eurá. Psychiatrická liečebňa je až za stanicou, vstup lekársky podmienený. Exponáty gýčov sú už pripravené. Medzinárodná porota ich jednohlasne schválila ako klenoty non plus ultra. Môžete sa spoľahnúť, medzinárodná porota bola zostavená len z predstaviteľov zaručene demokratických národov. Vysvietený Bratislavský hrad a Grassalkovičov palác. Reprezentačné vládne budovy hrajúce farbami dúhy. Drobný problém s prenesením exponátov z Bratislavy do Kremnice za pomoci armády zvládneme. Samozrejme, našej slovenskej armády. O našu obranu sa v tom čase postarajú armády NATO. Aj naša armáda je súčasťou NATO. Preto sme sem pozvali armády NATO, aj keď sme v NATO. Istota je istota. V našej armáde sú špióni. Špiónov sme odhalili. Kým sa nepriznajú, nemáme ich z čoho obžalovať. Len vieme o tom, že sú špióni. Naše prokuratúry nespia. Na získaní potrebného počtu kajúcnikov sa pracuje. Dôležité je zistiť, čo ukrutne tajné špióni chceli vyšpiónovať. Lebo vo Wikipédii je všetko. Čo tam nie je, nájde sa v dennej tlači. Na konci roka malo v Ozbrojených silách SR pôsobiť 18 531 vojakov. Mali sme tri systémy S-300, dostali sme tri Patrioty. Psssst, nepriateľ počúva! Paranoja neznamená, že nás nesledujú. Pezinská psychiatrická liečebňa je k Bratislave bližšie ako kremnická. Kto by chcel poprieť túto axiómu, hrozí mu až osem rokov nepodmienečne. Alebo pokuta do výšky päťdesiat eur. Záleží na tom, ktorý sudca dostane vec na stôl. A či samotný sudca vydrží na slobode až do pojednávania. Vidíte, aký je náš súdny systém nezávislý! Jánošík meral od buka do buka. My máme trestný zákon a UNESCOM chránené lokality Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát. Neverte urbárnikom! Hľadieť na svoje lesy im nikto nezakázal. Pokiaľ zasadá parlament, životy a majetok občanov sú v ohrození. Po urbárnikovi – autorovi výroku – sa pátra, viac sa dozviete v budúcom čísle.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Vzdelávanie mládeže v národnom duchu je potrebné

Štúrovci opäť rezonujú v školách

Text a foto: Sláva JURKOVÁ, riaditeľka DMS Prešov

Štvrtého apríla 2022 sme sa spolu s predsedom MS Mariánom Gešperom rozhodli odovzdať zaujímavé informácie o menej známych štúrovcoch aj na ZŠ s MŠ vo Finticiach, na ktorej sa predseda povenoval zaujímavostiam zo slovenských dejín, najmä štúrovskej generácie, ktorým je tento rok v MS venovaný.

Prednášajúci vyčerpávajúco prešiel od Rakúsko-Uhorska až po celé obdobia, kde štúrovská generácia zanechala svojou húževnatou prácou slovenskému národu vlastný jazyk, štát i mnoho iného. Tieto veci ako sloboda prejavu, vlastný štát dnes berieme ako samozrejmosť, ale práve štúrovci sa na tom podieľali a zanechali tu odkaz, ktorý je potrebné pripomínať aj dnešným mladým ľuďom. Na tejto škole sme boli milo prekvapení z aktivity žiakov ôsmeho a deviateho ročníka, ktorých naozaj tieto témy zaujímali, zapájali sa aktívne do prednášky a za tieto ich odpovede na prednáške získali aj hodnotné knihy z Vydavateľstva MS. Pri tejto príležitosti odovzdal predseda MS M. Gešper pani riaditeľke svoju najnovšiu publikáciu „Predsedovia Matice slovenskej 1863 – 2019“. Tešia nás takéto stretnutia, najmä vtedy, keď vidíme, že to nie sú len “prednášky”, ale naozaj si z týchto aktivít MS niečo aj odnášajú a ďalej sa o to zaujímajú aj prostredníctvom Mladej Matice a vstupu do našich radov. Veľké poďakovanie za sprostredkovanie patrí aj A. Pekárovej, zástupkyni, aj M. Židekovej, pani riaditeľke, že nás tak milo prijali.

Predseda matice slovenskej Marián GEŠPER medzi školákmi vo Finticiach.

Žiaci z Dobšinej sa dočkali odmeny za víťazstvo v súťaži o našich jaskyniach

Spoznávali fascinujúcu krásu podzemia

Text a foto: M. KRIVANSKÁ, K. SADLOWSKA, S. PLUTOVÁ

Vlaňajší rok vyhlásila Medzinárodná speleologická únia za Medzinárodný rok jaskýň a krasu. Pri tejto príležitosti vyhlásila Správa slovenských jaskýň súťaž pod názvom Jaskyne okolo nás. Žiaci ZŠ Eugene Rufíniho z Dobšinej sa do tejto celoslovenskej súťaže zapojili hneď v dvoch kategóriách – tí najmladší jednotlivo a starší ako kolektív.

Za víťazstvo v súťaži získali školáci z Dobšinej výlet do jaskyne Domica.

Žiaci 1. A, 2. A, 4. A, 9. A aj kolektív 6. A triedy po splnení kritérií súťaže pracovali dlhé mesiace. A usilovnosť sa vyplatila. Ako jedna z mála škôl získali víťazstvo v oboch kategóriách vďaka šikovnosti, nápaditosti a originalite prác. Odmenou pre nich bola beseda s jaskyniarom PhDr. Miroslavom Kudlom a exkurzia do podzemia krasovej jaskyne Domica, ktorú podporili aj pracovníčky Domu Matice slovenskej v Rožňave. Pre obmedzenia sprevádzajúce pandemické ochorenie COVID-19 však svoj výlet mohli uskutočniť až koncom minulého mesiaca. V Domici mali príležitosť navštíviť aj miesta, kde obyčajný turista nevkročí. Kráčali fascinujúcou krásou podzemia. Na chvíľku sa stali aj hrdinami z knihy Slovensko – krajina plná tajomstiev, Vodné dobrodružstvá 2. Vydali sa spolu so svojimi pedagógmi po stopách hlavného hrdinu Miška, ktorý sa tiež zoznámil s tajomným svetom podzemia. Obdivovali rôzne krasové formy a pozorovali množstvo netopierov. Fotografovali všetko, čo sa dalo. Baterkami skúmali kvaple aj pozostatky predmetov po pravekých lovcoch. Zážitky v nich určite ostanú nadlho, a možno aj navždy...

Po Dukle boli u nás najväčšie boje o Liptovský Mikuláš

Nezabúdajú na bojovníkov s fašizmom

Text a foto: Peter VRLÍK

Po bojoch o Dukliansky priesmyk čakali I. československý armádny zbor spolu so sovietskou armádou ďalšie urputné boje o Liptovský Mikuláš. Mesto oslobodili už v prvej polovici marca, ale nemeckí vojaci ich odtiaľ vytlačili, takže slobody sa definitívne dočkalo až 4. apríla 1945.

Túto udalosť si každoročne pripomínajú aj mikulášski matičiari. Nebolo to inak ani po sedemdesiatich siedmich rokoch. Presne v deň oslobodenia mesta sa konali spomienkové oslavy, ktorých organizátorom bolo mesto Liptovský Mikuláš, ZO Zväzu protifašistických bojovníkov a AOS Generála M. R. Štefánika. Medzi účastníkmi však nechýbala ani delegácia mikulášskych matičiarov, ktorú viedol podpredseda MS Marek Nemec. Tento deň spoločne položili veniec k pamätníku Kolomana Petroviča, mikulášskeho odbojára, ktorý odmínoval most pri mestskej časti Palúdzka, aby ho nemeckí okupanti nezničili, sám však pritom prišiel o život. Pietny akt sa uskutočnil aj na železničnej stanici v Liptovskom Mikuláši, kde sa práve v marci 1945, keď sa československí a sovietski vojaci po prvý raz pokúsili dobyť mesto, zvádzali veľmi ťažké boje. O život vtedy prišiel aj železničiar Martin Hubka, ktorý má na železničnom nástupišti pamätnú tabuľu. Centrálne oslavy sa 4. apríla 2022 uskutočnili i na mikulášskom Námestí Osloboditeľov pri pamätníku sovietskej armády. V delegácii matičiarov boli tiež predseda KR MS Žilinského kraja Milan Stromko či matičiar a poslanec Mestského zastupiteľstva v Liptovskom Mikuláši Miroslav Boďa. Mikulášski matičiari si takto každoročne pripomínajú historické udalosti, ktoré sa viažu k Liptovu. Veď zachovávanie historickej pamäti je jedným z hlavných poslaní Matice slovenskej, a na to liptovskí matičiari nezabúdajú.

Liptovskí matiční predstavitelia počas pietneho aktu.

V Novom Ruskove založili nový matičný odbor

S reálnou nádejou napredovania

Text a foto: Martina MATEČKOVÁ

Matičné miestne odbory v košickom kraji sa rozšírili o ďalšieho člena v okrese Trebišov v obci Nový Ruskov, ktorý vznikol v roku 1964 spojením obcí Veľký Ruskov a Malý Ruskov. Dominantou zemplínskej obce je Chrám Pokrova Presvätej Bohorodičky, ktorý je spojený aj s menom slávneho rodáka Štefana Boleslava Romana, zakladateľa a prvého predsedu Svetového kongresu Slovákov.

Potrebu existencie MO MS v malej zemplínskej obci podmienila aj táto skutočnosť. Obyvatelia Nového Ruskova majú byť právom hrdí na svojho úspešného rodáka, ktorý sa z chlapca z chudobnej roľníckej rodiny vypracoval na najvýznamnejšieho kanadského priemyselníka, označovaného aj ako „uránový kráľ. V minulom roku mu v Martine odhalili bustu v Aleji dejateľov pred druhou historickou budovou Matice slovenskej. Ide o prvú bustu tejto osobnosti.

Ustanovujúce valné zhromaždenie MO MS Nový Ruskov sa uskutočnilo posledný marcový deň v priestoroch obecného úradu. Je veľkým prínosom, že na založení sa podieľal starosta obce Ing. Ján Borovský. Pozvanie na valné zhromaždenie prijal predseda MS Marián Gešper. Po skompletizovaní náležitostí ustanovujúceho valného zhromaždenia sa pokračovalo voľnou diskusiou. Počas nej prítomní diskutovali o rozličných matičných záležitostiach a regionálnej kultúre. Prezentovali sa aj matičné periodiká a najnovšie knihy z produkcie vydavateľstva Matice slovenskej. Je reálna nádej, že nový miestny odbor bude úspešne pôsobiť a rozvíjať matičnú činnosť vo svojej obci.

Novoruskovskí matiční aktivisti.

MATIČNÉ DEPEŠE

KRÁĽOVI K JUBILEU

Pri príležitosti 200. výročia narodenia štúrovského básnika Janka Kráľa usporiadali MO MS v Zlatých Moravciach, mesto Zlaté Moravce, tamojšia knižnica a Mestské stredisko kultúry a športu 4. ročník regionálnej súťaže v prednese poézie a prózy pre súťažiacich do 15 rokov, od 15 do 25 rokov a starších nad 25 rokov. Na prvých troch v každej kategórii čakali vecné ceny.

ZBIERKA PRE KRAJANOV

Zástupcovia Rady pre Slovákov žijúcich v zahraničí pri MS z desiatich krajín sveta vyslovili návrh, či by Matica slovenská nemohla zabezpečiť pre krajanskú mládež nahrávky slovenských ľudových piesní a rozprávok. Ešte počas minulého roka MS adresovala svojim kolektívnym členom – folklórnym, dramatickým a divadelným súborom – list v tomto duchu. Do Krajanského múzea MS postupne prišli tri desiatky CD, ktoré mapujú slovenský folklór od Záhoria po Zemplín, publikácie, slovenské rozprávky, pašie, omše, muzikály i dramatické diela aj nahrávky krajanov krajanom, ktoré určite potešia krajanskú komunitu a poslúžia jej kreatívnym zámerom.

NETRADIČNE O HISTÓRII

Dom MS v Spišskej Novej Vsi patril 4. apríla najmä študentom gymnázia zo Školskej ulice, ktorí tu absolvovali tematické hodiny dejepisu venované najmä Trianonskej mierovej zmluve z roka 1920 a Versaillskému mierovému systému, s ktorými ich oboznámila prednášateľka a koordinátorka podujatia R. Kormošová, predsedníčka Klubu M. R. Štefánika v Spišskej Novej Vsi. V budúcnosti chcú v týchto netradičných formách získavania vedomostí pokračovať, pričom najbližšie sa zamerajú na štúrovskú generáciu.

ŠATNICA SA SŤAHUJE

Prevoz tisícosemsto krojov, deväťsto historických kostýmov a vojenských uniforiem, osemsto karnevalových masiek a tristopäťdesiat ďalších odevných súčastí a parochní, ale aj tisíc scenárov divadelných hier od známych slovenských i svetových autorov čakalo po tieto dni na pracovníkov matičnej Šatnice, ktorá opúšťa doterajšie stiesnené priestory v blízkosti svojej materskej budovy Matice slovenskej a sťahuje sa do modernejších priestorov na Gorkého ulicu v mestskej časti Podháj v blízkosti zimného štadióna. Martinčanom známy objekt Mladosť pri kruhovom objazde poskytne šatničiarkam i návštevníkom už v júni tohto roka väčšie a presvetlené priestory, jednoduchšie a pohodlné parkovanie i dobrú dostupnosť autom či MHD.

MAJSTRI GRAFIKY

Slovenský inštitút v poľskom hlavnom meste, Prešovský samosprávny kraj a Tatranská galéria v Poprade pripravili v SI na varšavskom Krzywom kole výstavu Majstri slovenskej grafiky, počas ktorej až do 30. apríla prezentujú tvorbu popredných predstaviteľov tohto žánru na našej výtvarnej scéne zo zbierok TG.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Dom Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši sa dlhodobo venuje spolupráci so školami či s materskými škôlkami a pomáha tak pri regionálnej a vlasteneckej výchove. Veľmi dobrú spoluprácu má Dom MS s Materskou škôlkou Stodoláčik, ktorá bezprostredne susedí s matičným stánkom na Nábreží Dr. Aurela Stodolu.

Plody spolupráce

„Deti z tejto škôlky sú najčastejšími návštevníkmi matičného domu v Liptovskom Mikuláši, a tak im pravidelne v jednoduchých prednáškach približujeme napríklad štátny znak, zástavu, hymnu, ale aj proces písania povestí, najrôznejšie knihy či dokonca erb mesta," uviedol na margo spolupráce Marek Nemec, riaditeľ Domu MS v Liptovskom Mikuláši.

Deti však neostali dlžníkmi a pripravili pre Dom MS prekvapenie v podobe vyzdobenia okien. Zhotovili výzdobu, ktorá pozostáva z jarných a veľkonočných motívov, ktorú potom panie učiteľky umiestnili na takmer všetky okná Domu MS pozdĺž chodníka. Práve tieto kresby upútavajú aj pohľad okoloidúcich, ktorí sa pochvalne vyjadrujú o týchto aktivitách, keďže kresby škôlkarov tešia nielen návštevníkov Domu MS, ale aj verejnosť.

Vlastenecká výchova by sa mala začínať už od najmenších, mala by sa jej venovať dostatočná pozornosť, aby mladá generácia bola hrdá na svoju vlasť, na jej históriu.

„Malé poznatky a základy, ktoré si naši najmenší návštevníci azda osvoja, istotne budú môcť zužitkovať v staršom veku. Tieto získané základy im pri tom istotne pomôžu o to viac, že si ich môžu spojiť s konkrétnym miestom, kde ich aj prostredníctvom Matice slovenskej získali," dodal Marek Nemec.

Spolupráca by však nebola možná, ak by nebolo zanietených učiteliek, ktoré vedú deti aj týmto smerom a rozširujú im tak možnosti navštívenia iných ako školských priestorov, kde získavajú nové a zaujímavé informácie.

Peter VRLÍK

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

tasr

Marián Gešper odovzdal Hornozemplínskej knižnici vysoké matičné ocenenie

Vranovská knižnica oslávila storočnicu

Miroslav GEŠPER, vedúci OP MS Vranov nad Topľou

V piatok 1. apríla 2022 sa v Hornozemplínskej knižnici vo Vranove nad Topľou uskutočnilo slávnostné stretnutie pri príležitosti 100. výročia založenia knižnice vo Vranove nad Topľou. Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou bola otvorená 1. apríla 1922 ako matičná knižnica s jej zrod sa spájal a s miestnym odborom Matice slovenskej. V súčasnosti uchováva vyše 75-tisíc knižničných dokumentov a má takmer 4500 čitateľov.

V úvode osláv storočnice prítomných privítala hovoreným slovom moderátorka RTVS Zuzana Belková, ktorá nás sprevádzala počas celého slávnostného stretnutia. Prihovorila sa nám aj riaditeľka Hornozemplínskej knižnice, primátor mesta Vranov nad Topľou, riaditeľka Odboru kultúry Prešovského kraja, predseda Matice slovenskej a predseda Spolku slovenských knižníc.

V literárno-hudobnom pásme vystúpili Štefan Bučko a Andrea Bučko. Dejiny knižnice odprezentoval historik Martin Lupčo, ktorý poukázal na to, že pri zrode knižnice bola Matica slovenská iniciátorom, prvým zriaďovateľom a prevádzkovateľom. Pri tejto príležitosti predseda Matice slovenskej

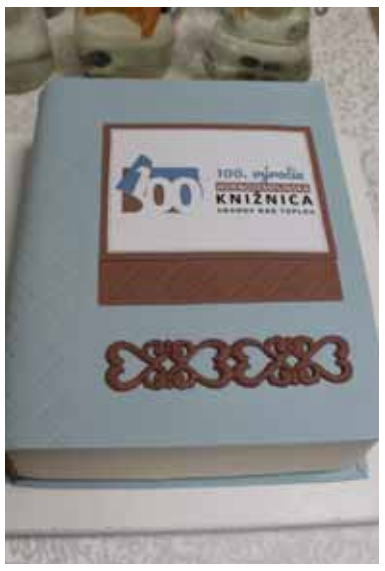

Marián Gešper odovzdal v mene Výboru MS Hornozemplínskej knižnici aj vysoké matičné ocenenie, a to Cenu Matice slovenskej Štefana Moysesa a Karola Kuzmányho. Predseda MS pripomenul, že Vranovská knižnica má veľké zásluhy aj pri obnove slovenskej kultúry na Hornom Zemplíne počas prvých prelomových rokov Československa a úzko súvisí so založením Miestneho odboru Matice slovenskej vo Vranove nad Topľou v roku 1921. Treba zdôrazniť, že OP MS vo Vranove nad Topľou a MO MS Vranov nad Topľou pravidelne spolupracujú s Hornozemplínskou knižnicou pri organizovaní rôznych súťaží, besied, prednášok a podobne.

Košickí matičiari si pripomenuli výročie narodenia J. M. Hurbana

Symbol slovenského vzdoru a boja za národ

Text a foto: Mgr. Martina MATEČKOVÁ

V Košiciach v centre mesta na Hlavnej ulici sa od roka 2017 nachádza pamätná tabuľa s bustou prvého predsedu Slovenskej národnej rady, spisovateľa, evanjelického kňaza, politika a vedúcej osobnosti Slovenského povstania v rokoch1848/1849 Jozefa Miloslava HURBANA. Narodil sa 19. 3. 1817 v obci Beckov. Pri príležitosti 205. výročia narodenia si ho 23. marca tohto roka pripomenuli Dom Matice slovenskej v Košiciach s miestnymi odbormi v Košiciach a Košiciach-Severe. K pamätnej tabuli s bustou pripevnili nový venček...

Zimnú výpravu hurbanovských dobrovoľníkov do Košíc a najmä jej vodcu si pripomenuli matičiari v metropole východu.

Počas zimnej dobrovoľníckej výpravy Hurban navštívil aj Košice. Hurbanovskí dobrovoľníci nemohli mesto obísť. Hurbana s dobrovoľníkmi a cisárskym vojskom vítal v Košiciach napoludnie 28. februára 1849 nadšený dav i s volaním na slávu. Prítomné boli prakticky všetky vrstvy mesta. Pred Dómom sv. Alžbety na mieste bývalého trhoviska predniesol krátku reč k svojim verným a odpovedal na ich otázky. V Rozpomienkach o tejto udalosti píše takto: „Ešte nám zbýval jeden kút drahého, najväčšmi zbedovaného Slovenska, rozšírenie povstania nášho v Šariši a Zemplíne."

Práve v Košiciach sa definitívne rozhodlo o myšlienke vytvorenia deputácie, ktorá pôjde do Olomouca a predloží panovníkovi slovenské požiadavky. Marcový prospis predložila delegácia na čele s rímskokatolíckym kňazom Jozefom Kozáčekom panovníkovi 20. marca 1849.

Pamätná tabuľa s bustou sa nachádza neďaleko tohto miesta. J. M. Hurban je symbol boja za slovenský národ, jeho obľúbenosť v revolučných rokoch svedčí aj o tom, že slovenskí dobrovoľníci sú označovaní ako hurbanovskí.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V čitateľskej súťaži SNN č. 6/2022 sme sa pýtali na vznik a činnosť najstaršieho umeleckého spolku na Slovensku Umeleckej besedy slovenskej a na jej významné jubileum. Správne odpovedali tí čitatelia, ktorí napísali, že toto umelecké združenie si v minulom roku pripomínalo 100. výročie vzniku. Spomedzi správnych riešiteľov sme vyžrebovali týchto výhercov: Albína Paceková, Košice; Slavomír Horváth, Partizánske; Renáta Zajacová, Bratislava.

● Matica slovenská upriamila pozornosť aj tento rok na významné výročia a osobnosti našich národných dejín. Komu je zasvätený tento matičný rok?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do vyjdenia ďalšieho čísla SNN.

PRIPOMÍNAME SI

24. apríla

– pred dvesto rokmi sa narodil spisovateľ básnik Janko Kráľ (1822 – 1876), predstaviteľ romantizmu a jeden z najvýznamnejších a najradikálnejších básnikov štúrovskej generácie; jeho poézia mala emotívny a myšlienkový náboj, okrem balád a piesní vytvoril aj poéziu celkom iného charakteru: cyklické skladby

26. apríla

– pred stopäťdesiatimi rokmi sa narodila spisovateľka Ľudmila Podjavorinská (1872 – 1951), zakladateľka modernej slovenskej literatúry pre mladších; svojou tvorbou sa od začiatku radí do obdobia realizmu podobne ako Svetozár Hurban Vajanský, Martin Kukučín alebo Jozef Gregor Tajovský

27. apríla

– pred dvesto rokmi sa narodil dramatik a publicista Ján Palárik (1822 – 1870), katolícky kňaz, spisovateľ, dramatik, publicista a organizačný pracovník; do povedomia sa dostal predovšetkým ako významný autor divadelných hier, jeden zo zakladateľov modernej slovenskej drámy, priekopník divadla a divadelníctva na Slovensku

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil herec Juraj Ďurdiak (1952); je známym Princom z rozprávky Princ a Večernica, hral v slovenských, českých, maďarských a nemeckých filmoch, účinkoval v operetách a muzikáloch bratislavského Divadla Nová scéna, ako aj v Divadle Jána Palárika v Trnave

28. apríla

– pred sto rokmi sa narodila prozaička Klára Jarunková (1922 – 2005), jedna z najprekladanejších slovenských spisovateľov druhej polovice 20. storočia, jej diela vyšli takmer v štyridsiatich jazykoch; Jediná a Brat mlčanlivého Vlka sa vďaka sedemdesiatim prekladom stali súčasťou zlatého fondu svetovej literatúry pre deti a mládež

1. mája

– pred stodvadsiatimi piatimi rokmi vyšlo v Budapešti prvé číslo slovenského robotníckeho časopisu Nová doba (1897)

– pred desiatimi rokmi zomrel rímskokatolícky kňaz Vladimír Jukl (1925 – 2012); v čase vlády KSČ spolu so Silvestrom Krčmérym vybudoval na Slovensku tajnú cirkev, ktorá nespolupracovala s režimom, za čo dostal prívlastok „generál tajnej cirkvi"

2. mája

– pred stodesiatimi rokmi sa narodil paleontológ a univerzitný profesor Jozef Švagrovský (1912 – 1985); vychoval celý rad vedeckých pracovníkov a významne sa zaslúžil o rozvoj slovenskej paleontológie, autor prvej slovenskej učebnice paleontológie

3. mája

– pred desiatimi rokmi zomrel rímskokatolícky biskup František Tondra (1936 – 2012); bývalý predseda Konferencie biskupov Slovenska, profesor morálnej teológie, člen redakčnej rady Katolíckych novín

5. mája

– pred pätnástimi rokmi zomrel herec Marián Zednikovič (1951 – 2007); bol jedným zo zakladajúcich členov Divadla Astorka Korzo ,90, v dráme Obchod na korze si zahral postavu Antona Brtka, za ktorú získal v roku 2000 Výročnú cenu Literárneho fondu

6. mája

– pred tridsiatimi piatimi rokmi zomrel výtvarník, fotograf, filmový režisér a kameraman Karol Plicka (1894 – 1987); folklorista a hudobný vedec, patril medzi zakladateľov Akadémie múzických umení v Prahe, od roka 1924 pôsobil ako referent národopisu v Matici slovenskej, k jeho najlepším filmom sa radí film Zem spieva

Ľudovít KUSAL

Dvojtýždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje Slovenská pošta, a. s., Mediaprint Kapa a redakcia.. Redakčná rada: Marián Gešper, Marek Hanuska, Veronika Grznárová, Peter Schvantner, Pavol Madura, Viliam Komora, Ján Seman, Peter Štrelinger. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače,Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 20 €, v ČR 20 € + 35 € poštovné, Európa 67 €, ostatný svet 88 USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.